

รายงานการประชุม
คณะกรรมการวิชาการครั้งที่ ๖/๒๕๕๘
วันอังคารที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.
ณ ห้องประชุมสุทธิพร จีระพันธุ์ ส.ป.ก. ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ

.....

คณะกรรมการผู้เข้าร่วมประชุม

๑. นายสุวรรณ บุราพรนุสรณ์	รองเลขาธิการ ส.ป.ก.	ประธานคณะกรรมการ
๒. นายฉลอง มณีโชติ	ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี	คณะกรรมการ
๓. นางดารณี ชนะชนม์	ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน	คณะกรรมการ
๔. นางบุญธิชา ชมชื่น	ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน	คณะกรรมการ
๕. นางสาวชุติมา พิงสำเนียง	นิติกรชำนาญการพิเศษ	คณะกรรมการ
๖. นางนภัสวรรณ ก้องเอกภาพ	ผู้แทนผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ	คณะกรรมการ
๗. นายสมชาย วนาสินชัย	ผู้แทนผู้อำนวยการสำนักบริหารกองทุน นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ	คณะกรรมการ
๘. นางสาววราภรณ์ เอ็งประยูร	ผู้แทนผู้อำนวยการศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ	คณะกรรมการ
๙. นางสาวรุจี รอดชะ	ผู้แทนผู้อำนวยการสำนักจัดการปฏิรูปที่ดิน นักวิชาการแผนที่และภาพถ่ายชำนาญการ	คณะกรรมการ
๑๐. นางสาวประไพ งามเจริญ	ผู้แทนผู้อำนวยการสำนักจัดการแผนที่และสารบบ นักวิชาการเงินและบัญชีชำนาญการ	คณะกรรมการ
๑๑. นายชูชาติ เด่นศักดิ์	ผู้แทนผู้อำนวยการสำนักบริหารกลาง นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการ	คณะกรรมการ
๑๒. นายนิคม บุญธรรม	ผู้แทนผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่ วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ	คณะกรรมการ
๑๓. นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม	ผู้แทนผู้อำนวยการสำนักพัฒนาพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน	คณะกรรมการ และเลขานุการ
๑๔. นางอาทิตย์ยา พองพรหม	ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน	คณะกรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ
๑๕. นางวันเพ็ญ จิรทรัพย์เจริญ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	คณะกรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการผู้ไม่เข้าร่วมประชุม

๑. นายเอนก อารังมาศ	ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดที่ดิน	ติดตามการ
๒. นางสาวสุรางค์ ผลประเสริฐ	ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายปฏิรูปที่ดิน	ติดตามการ
๓. นางสาวอัจฉรา วัฒนะเจริญ	ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารเงินกองทุนการปฏิรูปที่ดิน	ติดตามการ /ผู้เข้าร่วม

ผู้เข้าร่วมประชุม

๑) นายเกียรติยศ ทรงสง่า	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ
๒) นายประกอบ ยิ่งชล	วิศวกรโยธาชำนานุกรการพิเศษ
๓) นายสุพจน์ แดงอ่อน	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
๔) นางสาวนุรี ศักดิ์ประชาวุฒิ	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
๕) นางสาวกานดา ศากยะโรจน์	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
๖) นางสาวอารีวรรณ แซ่ตระกูล	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
๗) นางสาวอนุสรุ มุลป้อม	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
๘) นางสาวสุดารินทร์ รอดมณี	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ
๙) นายสุพัฒ มุลพฤษ	นิติกรชำนาญการ
๑๐) นายกฤษณะ พองธิวงศ์	วิศวกรโยธาปฏิบัติการ
๑๑) นายสุทธิพงษ์ ฌลวย	วิศวกรการเกษตรปฏิบัติการ
๑๒) นางสาวธีระดา นิลไชย	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ
๑๓) นายสุพจน์ สุขสิทธิ	เจ้าพนักงานสถิติชำนาญงาน
๑๔) นางสาวมาลากุล ณ อยุธยา	เจ้าพนักงานสถิติชำนาญงาน
๑๕) นางสาวเกตุร เม้าทอง	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน
๑๖) นายธิตินันท์ ศรีภมร	เจ้าหน้าที่ปฏิรูปที่ดิน
๑๗) นางสาวสมิตา สมัครัตน์	เจ้าหน้าที่ปฏิรูปที่ดิน
๑๘) นางฐนพัฒน์ สาระศิริ	เจ้าหน้าที่ปฏิรูปที่ดิน
๑๙) นางสาวสถิตยภรณ์ นาคสีดี	เจ้าหน้าที่ปฏิรูปที่ดิน
๒๐) นายทรงวุฒิ ม่วงเจริญ	พนักงานจ้างเหมาบริการ
๒๑) นายจตุพร แสงแก้ว	พนักงานจ้างเหมาบริการ
๒๒) นายสายชล ดอกจำปา	พนักงานจ้างเหมาบริการ
๒๓) นายสุทธิจักร์ ทรัพย์ดิลก	พนักงานจ้างเหมาบริการ
๒๔) นางสาวอัญชลี มณีสร้อย	พนักงานจ้างเหมาบริการ
๒๕) นางสาวลดาวัลย์ พวงสนธิ	พนักงานจ้างเหมาบริการ
๒๖) นางสาวอัจฉรา สีแดง	พนักงานจ้างเหมาบริการ

เริ่มประชุมเวลา ๐๙.๓๐ น.

ระเบียบวาระที่ ๑ เรื่องที่ประธานแจ้งให้ที่ประชุมทราบ

การประชุมคณะกรรมการวิชาการ ครั้งนี้ เป็นการประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๕๘

มติที่ประชุม รับทราบ

ระเบียบวาระที่ ๒ เรื่อง การรับรองรายงานการประชุมคณะกรรมการวิชาการ

ครั้งที่ ๕/๒๕๕๘ วันพฤหัสบดีที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๕๘

ประธานคณะกรรมการ แจ้งที่ประชุม หากมีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมหรือมีการแก้ไขแจ้งได้ที่ฝ่ายเลขานุการ

มติที่ประชุม รับรองรายงานการประชุม

/ระเบียบ...

ระเบียบวาระที่ ๓ เรื่องเพื่อทราบ

เรื่องที่ ๓.๑

ยุทธศาสตร์การวิจัยด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
(พ.ศ. ๒๕๕๘ - ๒๕๖๔)

ด้วยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และคณะกรรมการบริหารสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของงานวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตร และจากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า หน่วยงานต่าง ๆ ภายใต้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีการดำเนินงานด้านการวิจัยเฉพาะในแต่ละ หน่วยงาน โดยมีการ บูรณาการงานวิจัยร่วมกันเพียงเล็กน้อย ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานด้านการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมการเกษตร ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีทิศทางและเป้าหมายในการดำเนินงานร่วมกัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และคณะกรรมการบริหารสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร ได้เห็นชอบให้สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) หรือ สวก. จัดทำ (ร่าง) ยุทธศาสตร์การวิจัยด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อพัฒนาและสร้างความเข้มแข็ง ด้านการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรให้กับประเทศ และส่งเสริมการบูรณาการงานวิจัยจากหน่วยงานต่างๆ ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ขึ้น

สวก. ได้นำเสนอ(ร่าง) ยุทธศาสตร์การวิจัยด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ. ๒๕๕๘ - ๒๕๖๔) ต่อที่ประชุม คณะกรรมการขับเคลื่อนงานวิจัย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ครั้งที่ ๑/๒๕๕๘ เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ โดยที่ประชุมมีมติเห็นชอบ และนำเสนอ คณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ ครั้งที่ ๒/๒๕๕๘ วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๘ โดยที่ประชุมมีมติเห็นชอบในหลักการ สรุปสาระสำคัญ (ร่าง) ยุทธศาสตร์การวิจัยด้านการเกษตร และอุตสาหกรรมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ. ๒๕๕๘ - ๒๕๖๔) มีดังนี้

วิสัยทัศน์

เพิ่มขีดความสามารถของประเทศไทยในการเป็นผู้นำ และศูนย์กลางสินค้าเกษตรคุณภาพที่สำคัญในภูมิภาคอาเซียนและตลาดโลก

พันธกิจ

๑. การวิจัยและพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาเร่งด่วนด้านการเกษตรของประเทศ
๒. การวิจัยและพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาระยะกลางและระยะยาวด้านการเกษตรของประเทศ
๓. การวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมด้านการเกษตรสำหรับอนาคต

ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรม และเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรและอาหารเชิงพาณิชย์

- โดยมีเป้าประสงค์เพื่ อได้นวัตกรรม องค์ความรู้ หรือต้นแบบผลิตภัณฑ์ สินค้าเกษตรและ ะ อาหารที่มีมูลค่าสูง และมีศักยภาพในการแข่งขันเชิงพาณิชย์

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การวิจัยและพัฒนาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงตลาดในภูมิภาคอาเซียนและตลาดโลก

- โดยมีเป้าประสงค์เพื่อได้กฎระเบียบ มาตรฐาน หรือมาตรการที่สามารถยกระดับความสามารถในการผลิต และการตรวจสอบสินค้าเกษตรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงตลาดในภูมิภาคอาเซียน และตลาดโลก

/ยุทธศาสตร์...

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การวิจัยและพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาขาดแคลนแรงงาน

- โดยมีเป้าประสงค์เพื่อให้ได้เทคโนโลยีการผลิตสินค้าเกษตรที่มีประสิทธิภาพ ลดการพึ่งพาแรงงานคน

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การวิจัยและพัฒนาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

- โดยมีเป้าประสงค์เพื่อให้ได้เทคโนโลยีหรือวิธีการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

มติที่ประชุม รับทราบ

เรื่องที่ ๓.๒ โครงการประกวดบทความวิชาการ เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๐ ปี ส.ป.ก.

ตามที่ กลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน (กวด.) ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ประสานงานหลัก ในการจัดการประกวดบทความวิชาการ เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๐ ปี ส.ป.ก. เพื่อให้คณะกรรมการวิชาการ ได้พิจารณากลั่นกรองและตัดสินคัดเลือกสำหรับตีพิมพ์ใน เอกสารครบรอบ ๑๐ ปี ของการสถาปนา ส.ป.ก. ในปี ๒๕๕๙ นั้น

กวด. ได้จัดทำโครงการประกวดบทความวิชาการ เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๐ ปี ส.ป.ก. และหลักเกณฑ์การเสนอผลงานประเภทบทความวิชาการ ปี ๒๕๕๙ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เสนอท่านเลขาธิการ ส.ป.ก. เพื่อพิจารณาอนุมัติ และได้พิจารณา อนุมัติฯ แล้ว ตามบันทึกข้อความ ที่ กษ ๑๒๑๐.๑/๒๘๐๗ ลงวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ พร้อมนี้ได้ทำหนังสือแจ้งประชาสัมพันธ์เชิญชวนบุคลากร ส.ป.ก. ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคส่งบทความวิชาการเข้าร่วมประกวดฯ

มติที่ประชุม รับทราบ

ระเบียบวาระที่ ๔ เรื่องเพื่อพิจารณา

เรื่องที่ ๔.๑ ผลงานวิจัย จำนวน ๒ เรื่อง

(๑) การติดตามประเมินผล การฝึกอบรมหลักสูตร “การพัฒนาเกษตรกรอย่างยั่งยืน”

ภายใต้โครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ จังหวัดน่าน ปี ๒๕๕๖

โดย นายสุพจน์ แดงอ่อน นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดน่าน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑. เพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินการฝึกอบรมหลักสูตร “การพัฒนาเกษตรกรอย่างยั่งยืน”
๒. เพื่อติดตามและประเมินผลการบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
๓. เพื่อติดตามและประเมินผล การนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ให้พึ่งพาตนเองได้
๔. เพื่อศึกษาแนวคิดในการพัฒนาโครงการฯ ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ทำให้ทราบถึงผล การดำเนินการฝึกอบรมหลักสูตร “การพัฒนาเกษตรกรอย่างยั่งยืน” การบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ให้พึ่งพาตนเองได้ของเกษตรกร สามารถพัฒนาโครงการฯ ผ่านกระบวนการประเมิน ทำให้ทราบถึงระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการฯ ซึ่งจะ เป็นแนวทางในการพัฒนาฯ แก้ไขปัญหา ปรับปรุงโครงการฯ ให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่หน่วยงานวางไว้และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและเกษตรกรต่อไป

วิธีการศึกษา

๑. ระเบียบวิธีการประเมินผล ใช้วิธีการประเมินแบบผสมผสาน คือ เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ
ในการศึกษาเชิงปริมาณใช้รูปแบบ Stufflebeam

/๒. เครื่องมือ...

๒. เครื่องมือ ใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบสังเกต ภาพถ่าย และการสัมภาษณ์เชิงลึก

๓. ขอบเขตการประเมิน เป็นการติดตามและประเมินผลการศึกษาอบรมหลักสูตร “การพัฒนาเกษตรกรอย่างยั่งยืน” ของจังหวัดน่าน ปี ๒๕๕๖ จำนวน ๔ หลักสูตร เกษตรกรทั้งสิ้น ๑๐๙ ราย ศึกษาเชิงคุณภาพ จากกลุ่มตัวอย่าง หลักสูตรละ ๑ ราย รวมเป็น ๔ ราย และศึกษา เจ้าหน้าที่จากการดำเนินการและหน่วยงานบูรณาการ รวมทั้งสิ้น ๙ ราย

๔. วิธีการเก็บข้อมูล เชิงปริมาณ ใช้แบบสัมภาษณ์ ส่วนเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสังเกต ถ่ายภาพ

๕. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา แสดงค่าพิสัย ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างและสรุปข้อมูล

ผลการศึกษา

๑. ผลการประเมินเชิงปริมาณ ติดตามประเมินผลโดยการเก็บข้อมูลเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมตามโครงการฯ จากตัวอย่างจำนวน ๘๖ ราย สรุปผลการติดตามประเมินผลได้ ดังนี้

๑.๑ บริบท ของโครงการฯ ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร จากผลการติดตามพบว่าสัดส่วนของเกษตรกร เพศชายและเพศหญิงแตกต่างกัน คิดเป็นเพศชาย ร้อยละ ๖๑.๖ และเพศหญิงร้อยละ ๓๘.๔ อายุของเกษตรกรพบว่าโดยเฉลี่ยเกษตรกรมีอายุประมาณ ๕๑ ปี ด้านการศึกษา พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๐ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่าครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีสมาชิก ๔-๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๙ รองลงมาจำนวนสมาชิกแรงงานในครัวเรือน พบว่าครัวเรือนของเกษตรกรส่วนใหญ่มีสมาชิกแรงงาน ๑-๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๓ การถือครองที่ดินทำการเกษตร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ถือครองที่ดินมากกว่า ๒๐ ไร่ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๙ สภาพหนี้สิน พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๔.๙ มีหนี้สิน และส่วนใหญ่มีหนี้อยู่ในช่วง ๑๑,๐๐๐-๑๐๐,๐๐๐ บาท คิดเป็น ร้อยละ ๕๔.๘ รายได้เกษตรกร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในช่วง ๑๐,๐๐๐-๑๐๐,๐๐๐ บาท ต่อปี คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๕

๑.๒ ปัจจัยนำเข้า ของโครงการฯ

๑) การกำหนดหลักสูตรในการฝึกอบรม ระดับคะแนนเฉลี่ย ความเห็นของเกษตรกรต่อคะแนนความเหมาะสมการกำหนด หลักสูตรในการฝึกอบรม พบว่าเกษตรกรมีความเห็นต่อการกำหนดหลักสูตรในเรื่องครอบคลุมทุกวิชา มีคะแนนเฉลี่ย ๒.๐ คือ มีความเหมาะสมน้อย ตรงกับความ ต้องการผู้เข้าเรียนรู้ คะแนนเฉลี่ย ๓.๘ คือ มีความเหมาะสมมาความน่าสนใจ คะแนนเฉลี่ย ๓.๖ คือ มีความเหมาะสมมาก ชัดเจน เข้าใจง่าย คะแนนเฉลี่ย ๓.๐ คือ มีความเหมาะสมมาก วิธีการฝึกอบรม คะแนนเฉลี่ย ๒.๔ คือ มีความเหมาะสมน้อย สามารถเรียนรู้และนำไปใช้ได้จริง คะแนนเฉลี่ย ๔.๐ คือ มีความเหมาะสมมาก เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้งหมดถึงความเหมาะสมของหลักสูตร พบว่ามีระดับคะแนนเฉลี่ย ๓.๑ ผ่านเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ คือ มีระดับคะแนนไม่ต่ำกว่า ๓.๐

๒) กรอบเนื้อหาในการฝึกอบรมตามความเห็นของเกษตรกรร้อยละ ๙๑.๙ ควรมีกลุ่มวิชาด้านการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมการเกษตร และการดำรงชีวิต รองลงมา คือ กลุ่มวิชาด้านอาชีพทางการเกษตร กลุ่มวิชาด้านการบริหารจัดการระดับไร่นา และกลุ่มวิชาความรู้ในการประสานกับภาครัฐ และการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๗, ๘๖.๐ และ ๗๔.๔ ตามลำดับ

๑.๓ กระบวนการดำเนินงานของโครงการฯ

๑) การจัดการฝึกอบรม เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๙๐.๙) เห็นว่าการจัดฝึกอบรมมีความเหมาะสม ผ่านเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้คือไม่น้อยกว่าร้อยละ ๗๐

๒) วิธีการฝึกอบรม เกษตรกรเห็นว่าควรใช้วิธีการฝึกทักษะ ศึกษาดูงาน การบรรยาย และการสาธิต คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๐, ๘๗.๒, ๘๔.๙ และ ๘๑.๔ ตามลำดับ

/๓) หน่วยงาน...

๓) หน่วยงานบูรณาการ ระดับคะแนนเฉลี่ยความเห็นของเกษตรกรต่อหน่วยงาน ที่ร่วมบูรณาการ พบว่าอยู่ในระดับมาก ๕ ประเด็น ได้แก่ การให้ความรู้ (๔.๕) การฝึกทักษะ (๔.๑) การสนับสนุนงบประมาณสมทบ (๓.๐) การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ (๓.๑) และการร่วมจัดฝึกอบรม (๓.๑) นอกจากนี้ เกษตรกรเห็นว่าเหมาะสมในระดับน้อย ๓ ประเด็น คือ การติดตามประเมินผล (๒.๐) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต (๒.๓) และการติดตามส่งเสริม (๒.๔) เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้งหมดของ การบูรณาการ พบว่ามีระดับคะแนนเฉลี่ย ๓.๑ ผ่านเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ไม่ต่ำกว่า ๓.๐

๑.๔ ผลผลิตของโครงการฯ

๑) ผลการฝึกอบรม

- เกษตรกรส่วนมากร้อยละ ๙๖.๕ ผ่านการฝึกอบรมถือว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้คือไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๐

- เกษตรกรร้อยละ ๖๐ คิดว่ามีความรู้และทักษะปฏิบัติเพิ่มขึ้น ส่วนเกษตรกรร้อยละ ๔๐ คิดว่าความรู้และทักษะปฏิบัติไม่เพิ่มขึ้น

- เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๖ มีความเห็นว่าความรู้และทักษะปฏิบัติที่ได้รับตรงกับความต้องการเรื่องของตนเอง ที่เหลือร้อยละ ๑๔.๐ มีความเห็นว่าความรู้และทักษะปฏิบัติที่ได้รับไม่ตรงกับความต้องการของตนเอง

- ความเห็นของเกษตรกรต่อการรู้จักวิธีคิดปฏิบัติได้และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง เมื่อผ่านการฝึกอบรม พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ ๕๘.๑ เห็นว่าทำให้รู้จักวิธีคิดปฏิบัติได้ และนำไปปรับใช้ได้จริง ส่วนเกษตรกรร้อยละ ๔๑.๙ เห็นว่า ไม่ทำให้รู้จักวิธีคิดปฏิบัติและนำไปใช้

๒) การนำความรู้ไปปรับใช้ของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรร้อยละ ๔๗.๗ ได้นำความรู้ไปปรับใช้ผ่านเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้คือไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๐ ส่วนเกษตรกรร้อยละ ๕๒.๓ ยังมิได้นำความรู้ไปปรับใช้ เกษตรกรส่วนนี้คิดว่าจะนำความรู้ไปปรับใช้ในอนาคต ร้อยละ ๘๒.๒ ส่วนอีกร้อยละ ๑๗.๘ ของเกษตรกรที่ยังมิได้นำความรู้ไปปรับใช้ คิดว่าจะไม่นำความรู้ไปปรับใช้ในอนาคต

๓) รายได้และรายจ่ายต่อไร่ของเกษตรกร

- เกษตรกรร้อยละ ๑๕.๑ มีรายได้ต่อไร่เพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับการผลิตก่อนเข้าร่วมโครงการฯ ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้คือ ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๐ อาจเนื่องมาจากการอบรมเพิ่งเสร็จสิ้นไปไม่นาน เกษตรกรนำความรู้ไปปรับใช้ยังไม่เกิดผลต่อรายได้รายจ่าย ส่วนเกษตรกรร้อยละ ๘๔.๙ ยังไม่มีรายได้สุทธิต่อไร่เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับการผลิตก่อนเข้าร่วมโครงการฯ

- เมื่อเปรียบเทียบกับการผลิตก่อนเข้าร่วมโครงการฯ พบว่าเกษตรกรร้อยละ ๒๓.๓ มีรายจ่ายต่อไร่ลดลง เมื่อเปรียบเทียบกับการผลิตก่อนเข้าร่วมโครงการฯ ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ คือ ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๐ อาจเนื่องมาจากการอบรมเพิ่งเสร็จสิ้นไปไม่นาน เกษตรกรนำความรู้ไปปรับใช้ยังไม่เกิดผลต่อรายได้รายจ่าย

๒. ผลการประเมินเชิงคุณภาพ

๒.๑ จากการศึกษารูปแบบการผลิตของเกษตรกรจำนวน ๔ ราย คือ นายประเสริฐ มีบุญ นายคะนอง ปะที นายสิทธิ กาแฮด และนายโสภณ โนจักร ซึ่งนำความรู้จากการฝึกอบรมตามโครงการฯ มาปรับใช้ในแปลงไร่นา พบว่าส่วนใหญ่เกษตรกรทำการผลิตแบบผสมผสาน ผลิตพืชหลักที่ทำรายได้ให้กับครอบครัว เช่น ข้าวโพด ยางพารา พืชหลังทำนา ไม้รวก ไม้สัก ควบคู่ไปกับการผลิตเพื่อบริโภค ปลูกข้าวในที่นาและปลูกข้าวไร่ พืชผักสวนครัว ผักพื้นบ้าน ถั่วฝักยาว เลี้ยงไก่ เป็ด สุกร ปลา ตลอดจนการทำปุ๋ยอินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพ สารไล่แมลงไว้ใช้เอง การนำความรู้มาปรับปรุงการจัดการไร่นาให้มีประสิทธิภาพในการผลิตที่ดีขึ้น เช่น การปรับปรุงดิน อนุรักษ์ดินและน้ำ หลักเทคนิคการปลูกพืชผัก ปลูกไม้ ขยายพันธุ์ไม้ ปลูกข้าวแซมยาง การรักษาสภาพแวดล้อม การปลูกยางพารา การจัดการสวนยางพารา การกรีดยาง การทำปุ๋ยอินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพ สารขับไล่แมลงใช้แทนการใช้ปุ๋ยเคมี และ

/สารเคมี...

สารเคมี ปรับปรุงการเลี้ยงสัตว์ คือ การเลี้ยงไก่ เลี้ยงเป็ด เลี้ยงสุกร เลี้ยงปลา ปรับปรุงการปลูกข้าวให้มีประสิทธิภาพและปลอดภัยมากขึ้น

๒.๒ จากการศึกษาลักษณะการดำเนินการและการบูรณาการของหน่วยงานจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง คือ เจ้าหน้าที่จาก ส.ป.ก.น่าน สำนักงานเกษตรอำเภอท่าวังผา ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร จังหวัดน่าน สำนักงานกองทุนสงเคราะห์สวนยาง องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำตก สำนักงานประมงจังหวัดน่าน สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดน่าน สำนักงานสหกรณ์จังหวัดน่าน สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดน่าน และตัวแทนเกษตรกร จำนวน ๔ ราย คือ นายประเสริฐ มีบุญ นายเคนอง ปะที นายสิทธิ กาแฮด และนายโสภณ โนจักร พบว่าการจัดการฝึกอบรมได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานบูรณาการเป็นอย่างดี ตลอดจนได้รับการสนับสนุนงบประมาณ สมทบรวมทั้งอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ สถานที่ วิทยากรให้ความรู้ และฝึกทักษะปฏิบัติร่วมจัดนิทรรศการ สาธิต ให้กับเกษตรกรผู้เข้าอบรมสนับสนุนปัจจัยการผลิต

ข้อเสนอแนะจากการติดตามประเมินผล

๑. จากผลการศึกษาบริบทของโครงการฯ ในเรื่องความเหมาะสมของโครงการฯ การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย คัดเลือกเกษตรกรเป้าหมายในภาพรวม ยังมีความเหมาะสมน้อยสมควรปรับปรุงโครงการให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจจะดำเนินการโดยหน่วยงานดำเนินการ และหน่วยงานบูรณาการร่วมกัน คัดเลือกเกษตรกรเป้าหมายและควรเป็นไปตามความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริง และเกษตรกรเป้าหมายควรอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน เพื่อง่ายต่อการดำเนินการ หลังจากนั้นอาจจัดทำเวทีชุมชนระหว่างหน่วยงานดำเนินการหน่วยงานบูรณาการและเกษตรกรร่วมกันกำหนดหลักสูตรวิชาต่างๆตามความต้องการของเกษตรกร

๒. จากผลการศึกษาปัจจัยนำเข้าของโครงการฯ การกำหนดหลักสูตร ควรให้เกษตรกรเป้าหมาย และหน่วยงานบูรณาการมีส่วนร่วม โดยยึดถือตามความต้องการของเกษตรกรเป็นหลัก และสอดคล้องวิชาตามหมวดวิชาให้ครบทั้ง ๔ กลุ่มวิชา ตลอดจนข้อมูลความรู้ทั่วไปตามสถานการณ์ปัจจุบัน และคาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตโดยให้ความสำคัญกับความรู้ที่ทำให้รู้จักวิธีคิดแก้ไขปัญหาของตนเองได้ ควรกำหนดวิธีการฝึกอบรมที่เน้นการสาธิต การฝึกทักษะ และการศึกษาดูงาน ซึ่งจะสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจนำไปสู่การปรับใช้ในแปลงของตนเอง ควรจัดอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็น และสนับสนุนปัจจัยการผลิตที่สำคัญบางอย่างเพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรนำความรู้ไปปรับใช้ควรปรับปรุงในเรื่องของวิธิดำเนินการของโครงการฯ ระยะเวลาในการดำเนินการ ซึ่งอาจแยกเป็นระยะเช่น ระยะที่ ๑ ระยะที่ ๒ เพื่อให้ได้เรียนรู้ครบทุกกลุ่มวิชา แล้วทำการติดตามส่งเสริม ติดตามเยี่ยมเยียนแปลงเกษตรกร เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาที่เกษตรกรประสบ เพื่อร่วมกันแก้ไขในการอบรมระยะที่ ๓

๓. จากผลการศึกษากระบวนการของโครงการฯ เรื่องวิทยากรในการฝึกอบรม ในภาพรวมมีความเหมาะสมมาก อย่างไรก็ตามควรปรับปรุงในเรื่องการยกตัวอย่างให้เกิดความกระจำ การเรียงลำดับหัวข้อ สื่อประกอบการบรรยาย ในการจัดฝึกอบรมควรจัดสื่อวีดิทัศน์หรือเครื่องฉายภาพดิจิทัล เพื่อให้เกษตรกรได้เห็นภาพสมจริงและเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้นและควรจัดสื่อเอกสารสิ่งพิมพ์เป็นคู่มือเอกสารประกอบการฝึกอบรม

๔. จากผลการศึกษาผลผลิตของโครงการฯ พบว่าในส่วนการนำความรู้ไปปรับใช้ของเกษตรกร และการทำการผลิตเพื่อให้เกิดรายได้หรือลดรายจ่ายยังมีระดับคะแนนเฉลี่ยต่ำ หน่วยงานดำเนินการและหน่วยงานบูรณาการควรติดตามส่งเสริม ติดตามเยี่ยมเยียนแปลงเกษตรกร เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรนำความรู้ไปปรับใช้ ควรส่งเสริมให้เกษตรกรร่วมกลุ่มเพื่อเกษตรกรจะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และแก้ปัญหาาร่วมกันช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกันนำไปสู่การพัฒนาที่

ที่ประชุมให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะดังนี้

ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวว่า ส่วนใหญ่ผลของการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ค่อนข้างต่ำ มีข้อคิดเห็นจากเกษตรกรหรือหน่วยงานหรือไม่ว่าควรจัดการอย่างไร

/นายสุพจน์...

นายสุพจน์ แดงอ่อน นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ นักวิจัย ชี้แจงว่า การดำเนินการโครงการฯ สำเร็จไปไม่นาน ผลสัมฤทธิ์ที่จะเกิดขึ้น ในส่วนที่จะให้เกิดการนำไปใช้ ยังอยู่ในระหว่างติดตามผล

ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวว่า งานวิจัยนี้เป็นของปี ๒๕๕๖ ดังนั้นในปี ๒๕๕๗ การนำไปใช้ประโยชน์ควรจะได้ผลแล้ว น่าจะมีข้อคิดเห็นเกิดขึ้น จากแนวทางที่เกษตรกร นำไปใช้ประโยชน์น้อย มีสาเหตุมาจากอะไร และฝากผู้เชี่ยวชาญด้าน การช่วยพิจารณาเรื่องสถิติที่ทางผู้วิจัยนำมาใช้ ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่

นางดารณี ชนะชนม์ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน กล่าวว่า ผลงานวิจัยนี้ การวิเคราะห์โครงการไม่ได้ใช้สถิติที่ซับซ้อน แต่สนใจเกณฑ์ที่จะทำให้ได้ผลของข้อมูล เช่น รายได้เพิ่มขึ้น ความรู้เพิ่มขึ้น รายได้ก่อนเข้าร่วมโครงการ หลังเข้าร่วมโครงการ เป็นสิ่งที่น่าสนใจ ว่าข้อมูลที่ได้วัดอย่างไร

นายสุพจน์ แดงอ่อน ชี้แจง วัดโดยตั้งคำถามให้เปรียบเทียบก่อนเข้าร่วมโครงการ กับหลังเข้าร่วมโครงการเป็นอย่างไร คิดว่าตนเองมีรายได้เพิ่มขึ้น หรือรายจ่ายลดลงหรือไม่

นางดารณี ชนะชนม์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน กล่าวเพิ่มเติม ถ้าให้วิเคราะห์คำถามลักษณะนี้ เห็นว่าการนำไปใช้ประโยชน์ และความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีน้อย แต่ถ้าศึกษามาแล้ว ก็ต้องเชื่อในความเห็นของเกษตรกร ความรู้สึกของเกษตรกรว่า มีรายได้เพิ่มขึ้น หรือรายจ่ายลดลง ซึ่งไม่ใช่ข้อเท็จจริง แต่เป็นข้อมูลระดับความเห็นเรื่องรายได้ของเกษตรกร

นายประกอบ ยิ่งชล ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงานวิศวกรรม กล่าวว่า สิ่งที่นักวิจัยทำเป็นประโยชน์กับ ส.ป.ก. แต่ควรปรับปรุงกระบวนการนำเสนอ เพราะสิ่งที่ปรากฏเป็นรูปธรรมมาก ควรนำเสนอเป็นข้อ ๆ ให้เห็นจะทำให้ผลงานดูมีคุณภาพ พยายามนำเสนอในสิ่งที่ทำมาเป็นเชิงตัวเลข ข้อมูล จะทำให้ทำงานมีระบบ ผู้ฟังได้ความรู้ไปด้วย

นางอาทิตย์ยา พองพรหม ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน ขอเสริมว่า เห็นตรงกันกับคุณประกอบ เนื่องจากมีเนื้อหาเยอะ ทำให้การนำเสนอข้อมูลอาจไม่ครอบคลุม แต่ในเล่มละเอียดอ่านง่าย ขอชื่นชมการนำเสนอควรสร้างความเชื่อมโยงข้อมูลเชิงปริมาณกับเชิงคุณภาพ เพื่อให้ข้อมูลทั้งสองตัวมาผสมผสานกัน ถ้าหากจุดที่เชื่อมกันได้ อาจทำให้มีประเด็นที่จะตอบโจทย์เกณฑ์ที่ตั้งไว้ในตารางบทที่ ๓ แล้วเสนอแนะว่าควรแก้ไขอย่างไร ควรทำเป็นข้อ ๆ หรือทำเป็นเชิงกระบวนการ เป็นขั้นตอน จะทำให้เห็นชัดเจนขึ้น เป็นประโยชน์มากขึ้น

นางดารณี ชนะชนม์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน กล่าวเพิ่มเติม เกี่ยวกับการนำเสนอข้อมูล หน้า ๓๓ ตารางที่ ๔.๒ เรื่อง การจำแนกช่วงของข้อมูล ขอให้ปรับการนำเสนอช่วงของข้อมูล หาก เป็นข้อมูลต่อเนื่อง ควรใช้คำว่ามากกว่าเพื่อมิให้เกิดช่องว่างของข้อมูล ซึ่งหากเกิดข้อมูลตรงช่องว่างข้อมูลจะหายไปในการประมวลผล

ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวเพิ่มเติม วิธีการประเมินผล ตรงข้อ ๓ ขอบเขตการประเมินการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำเพียงหลักสูตรละ ๑ ราย ในทางสถิติจะเชื่อถือได้หรือไม่

นางดารณี ชนะชนม์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน ชี้แจง เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ไม่ได้ใช้ความน่าเชื่อถือมาวิเคราะห์ข้อมูลเหมือนเชิงปริมาณ อาจใช้เพียง ๑ รายก็สามารถนำมาหาข้อมูลได้ แต่ควรนำมาเป็นแนวคิดเชื่อมโยงกับเชิงปริมาณ

นายฉลอง มณีโชติ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี กล่าวว่า การศึกษานี้สามารถนำไปพัฒนารูปแบบการจัดหลักสูตรโครงการพัฒนาเกษตรกรอย่างยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็นการจัดเตรียมหลักสูตรเมื่อก่อนโครงการนี้วัดผลผลิตไม่ใช่ผลลัพธ์ แต่ปีนี้มีผลการวัดผลผลิตเป็นปีแรก จากหลักสูตรของ จังหวัดน่าน หน้าที่ ๙ มี ๔ หลักสูตร มีการเปรียบเทียบรายได้ก่อนหลัง รายได้ที่ได้เพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายลดลง เช่น เกษตรกรอาชีพกฤษฎา อบรมไปแล้วกฤษฎา มีรายได้เพิ่มขึ้น หรือไม่ ซึ่งตรงนี้ยังประเมินไม่ได้ต้อง ใช้ระยะเวลานาน ที่ประเมินได้ คือการใช้อุปกรณ์ในการกฤษฎา เช่น หินลับมีด อบรมแล้วระยะเวลาในการลับมีดลดลง ค่าใช้จ่ายบางขั้นตอนอาจลดลง การศึกษาเชิงคุณภาพ เนื่องจากใช้กลุ่มตัวอย่างน้อยควรจะมีตารางวิเคราะห์ออกมาให้ชัดเจนแล้วค่อยบรรยาย

/นางสาวรุจิ...

นางสาวรุจิ รอดชะ นักวิชาการแผนที่และภาพถ่ายชำนาญการสอบถามว่า ความตั้งใจของนักวิจัย ผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จะนำไปใช้กับหลักสูตรอื่น ๆ อย่างไร

นายสุพจน์ แดงอ่อน ชี้แจง ผู้ประเมินมีหน้าที่เพียงประเมิน แต่การนำไปใช้อาจเป็นผู้วิจัยที่จะทำการศึกษาต่อยอดต่อไป หรือกลุ่มงานที่รับผิดชอบโดยตรง

นางสาวรุจิ รอดชะ นักวิชาการแผนที่และภาพถ่ายชำนาญการ กล่าวเพิ่มเติม เห็นว่ามีประโยชน์ แต่สำหรับผลที่ได้ตามสถิติเชิงพรรณนา การเพิ่มขึ้นหรือลดลงในแต่ละพื้นที่ ถ้าเป็นช่วงอาจจะนำไปปรับใช้กับพื้นที่อื่น ทำเป็นโมเดลเพื่อจะสามารถนำไปใช้ได้มากขึ้น

นายสุพจน์ แดงอ่อน กล่าวเพิ่มเติม เรื่องรายได้ อาจให้นักวิจัยรุ่นน้องทำต่อยอด เพื่อส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่จังหวัดได้คลุกคลีกับ เกษตรกร สอบถามให้ได้ข้อมูลมา ในการสอบถาม เรื่องรายได้เป็นเรื่องยาก และละเอียดอ่อน บางครั้งเกษตรกรไม่ให้คำตอบ หรือตอบไม่ตรงกับความจริง

นายฉลอง มณีโชติ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี ขอเพิ่มเติมว่า สิ่งที่จะวัดรายได้ ปกติจะใช้บัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ บัญชีฟาร์ม วิถีหา ถ้าเป็นเชิงคุณภาพ นำบัญชีฟาร์มมา สอบถามเกษตรกรตามประเด็นในบัญชี กิจกรรมบางอย่างผลลัพธ์ยังไม่เกิด ที่เกิดขึ้นคือผลกระทบซึ่งสามารถศึกษาได้เลย ศึกษาในเรื่องความพึงพอใจของเกษตรกร ถ้าเป็นกระทรวงเกษตรฯ จะใช้บัญชีฟาร์มเปรียบเทียบ ดูรายได้ ผลผลิต เป็นต้น ถ้ามีกิจกรรมย่อยก็ใช้บัญชีต้นทุนอาชีพเปรียบเทียบกันได้

ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวเพิ่มเติม ศึกษาเล่มนี้ไปก่อน แล้วค่อยไปต่อยอดเรื่องการติดตาม เหมือนที่ ผอ. ฉลอง แนะนำว่า ให้ใช้บัญชีฟาร์ม นำมาวิเคราะห์ เพื่อ พิจารณาในเรื่อง การลดต้นทุนและการเพิ่มรายได้ เช่น กลุ่มที่กรีดยาง กลุ่มที่ทำชาวอินทรีย์ และขอฝากผู้เชี่ยวชาญดารณี ช่วย ในเรื่องข้อมูลทางสถิติ ให้ข้อเสนอแนะในส่วนของการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะจากการศึกษาด้วย

นางดารณี ชนะชนม์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน กล่าวเพิ่มเติม ขอหารือในที่ประชุม การนำโครง การนี้ไปเป็นต้นแบบหรือเป็นตัวอย่างให้พื้นที่อื่น หรือการติดตามประเมินผลโครงการนี้ ควร มีตัวชี้วัดความสำเร็จ เป็นตัวแปรประกอบ ซึ่งสามารถตั้งเกณฑ์ของตัวแปรประกอบได้ โดยนำตัวชี้วัดสำคัญที่มีมาศึกษาว่าได้คะแนนรวมเฉลี่ยเท่าไร ผ่านหรือไม่ผ่านเกณฑ์สำหรับโครงการนี้ ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์ได้ว่า ผ่านเกณฑ์ หรือไม่ผ่านเกณฑ์ เนื่องจากตัวชี้วัดใด

นายสุพจน์ แดงอ่อน ชี้แจงว่า มีการกำหนดไว้แล้วอยู่ในบทที่ ๔ แต่เป็นเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นเอง

นางดารณี ชนะชนม์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน กล่าวเพิ่มเติม ตามบทที่ ๔ เป็นตัวแปรเดี่ยว กำหนดเกณฑ์ของตัวแปรเดี่ยวถูกต้องแล้ว แต่เสนอให้รวมเป็นตัวแปรประกอบแล้วตั้งเกณฑ์ของตัวแปรประกอบขึ้นมาเองอีก ๑ ตัว เป็นตัวสรุปผลโครงการว่าผ่านหรือไม่ผ่าน สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบประเมินผล โครงการแบบเดียวกันในพื้นที่อื่นได้

ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวเพิ่มเติม ในเล่มที่นักวิจัยเสนอมา มีข้อมูลเหล่านี้อยู่บ้าง เพียงแต่ปรับปรุงแบบการนำเสนอข้อมูล เพิ่มการสรุปเป็นหมวดหมู่ ฝากผู้เชี่ยวชาญดารณี เป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำ

มติที่ประชุม เห็นชอบว่าให้ผ่านโดยแก้ไขตามที่คณะกรรมการให้ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ โดยมีนางดารณี ชนะชนม์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน เป็นที่ปรึกษา

(๒) การผลิตและประสิทธิภาพเชิงเทคนิคการผลิตอ้อยของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน

จังหวัดขอนแก่น

โดย นางสาวอนุสรณ์ มุลป้อม

นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ

นางอาทิตย์ยา พงษ์พรหม

นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ

นายณัฐพล ขานหมัด

นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ

นางสาวสมิตา สม์ครัตน์

เจ้าหน้าที่ปฏิรูปที่ดิน

สำนักวิชาการและแผนงาน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาถึงสภาพทั่วไป และการผลิตอ้อยของเกษตรกรผู้ผลิตอ้อยโรงงานในเขตปฏิรูปที่ดิน จังหวัดขอนแก่น

๒. เพื่อวิเคราะห์การใช้ปัจจัยการผลิต และประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตอ้อย และปัจจัยที่มีผลต่อความไม่มีประสิทธิภาพทางเทคนิคของการผลิตอ้อยของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน จังหวัดขอนแก่น

๓. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการผลิตอ้อยของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน จังหวัดขอนแก่น

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านประชากรและพื้นที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกอ้อยในจังหวัดขอนแก่น ๘ อำเภอ ได้แก่ อำเภอน้ำพอง อำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอสีชมพู อำเภอหนองเรือ อำเภอบ้านแฮด อำเภอภูผาม่าน และอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ที่มีการผลิตอ้อยมากที่สุดตามลำดับ

๒. ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑) สภาพทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรผู้ผลิตอ้อยโรงงาน ในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดขอนแก่น

๒) กระบวนการผลิต และการใช้ปัจจัยการผลิต

๓) ประสิทธิภาพเชิงเทคนิคการผลิตอ้อยของเกษตรกรโดยวิธี Stochastic Production Frontier

๔) ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของเกษตรกร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทราบถึงสภาพทางเศรษฐกิจ และกระบวนการผลิตอ้อยในเขตปฏิรูปที่ดิน ประสิทธิภาพการผลิต ปัญหาและอุปสรรคด้านการผลิตของเกษตรกร ในด้านต่างๆ

๒. ทราบถึงประสิทธิภาพทางเทคนิค ในการผลิตอ้อยของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดขอนแก่น และทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อความไม่มีประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกร

๓. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษไปกำหนดแนวทางในการพัฒนาการผลิตอ้อยของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน

ระเบียบวิธีวิจัย

๑. กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ผลิตอ้อยในเขตปฏิรูปที่ดิน จำนวน ๘๘ ราย ในเขต ๘ อำเภอ ได้แก่ อำเภอน้ำพอง อำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอสีชมพู อำเภอหนองเรือ อำเภอบ้านแฮด อำเภอภูผาม่าน และอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ที่มีการผลิตอ้อยมากที่สุดตามลำดับ

๒. ข้อมูลที่ใช้มีทั้งข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกร กลุ่มตัวอย่างจากแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่องานวิจัยนี้

/๓. ใช้การ...

๓. ใช้การวิเคราะห์ประสิทธิภาพการผลิตโดยวิธี Stochastic Production Frontier โดยใช้ฟังก์ชันการผลิตแบบCobb-Douglas และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปFrontier ๔.๑
๔. ใช้สถิติเชิงพรรณนา ซึ่งแสดงในรูป ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด เป็นต้น
๕. สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การประมาณค่าทางสถิติ การทดสอบสมมติฐานทางสถิติโดยใช้ค่าไคสแควร์ และสหสัมพันธ์

ผลการศึกษา

เกษตรกรใช้พื้นที่ในการปลูกอ้อยเฉลี่ย ๑๖ ไร่ พื้นที่ปลูกอ้อยของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสภาพดินที่ไม่ค่อยเหมาะสม แต่ก็สามารถปลูกอ้อยได้ คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๖๘ ส่วนเกษตรกรที่มีสภาพดินเหมาะสม มีประมาณร้อยละ๔ และมีเพียงร้อยละ ที่ดินไม่เหมาะสมในการปลูกอ้อยปริมาณน้ำฝนในเขตพื้นที่แต่ละอำเภอมีความแตกต่างกันโดยอำเภอที่มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ๑,๑๕๐-๑,๒๔๙ มิลลิเมตรต่อปี ได้แก่ อำเภอชนบท อำเภอบ้านแฮด อำเภอภูพาน อำเภอเมืองจัตวารี และอำเภอน้ำพอง อำเภอที่มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย๒,๒๕๐ - ๑,๓๔๙ มิลลิเมตรต่อปีคือ อำเภอภูเวียง และอำเภอที่มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย๑,๓๕๐-๑,๔๔๙ มิลลิเมตรต่อปี มีเพียงอำเภอเดียวคือ อำเภอน้ำพอง เกษตรกรส่วนใหญ่มีหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ ๗๒ ของกลุ่มตัวอย่าง โดยเกษตรกรทั้งหมดใช้เงินทุนตัวเอง เป็นพื้นฐานสำหรับแหล่งเงินกู้ส่วนใหญ่ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร แรงงานในการผลิตอ้อยเฉลี่ย๒๑ รายต่อไร่ โดยส่วนใหญ่จะใช้แรงงานประมาณ๒-๒๔ รายต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๖

เกษตรกรผลิตอ้อย ทั้งต้นฝน และปลายฝน (การปลูกอ้อยข้ามแล้ง) ไม่ได้มีการเลือกพื้นที่ในการปลูกอ้อย คือ หากมีพื้นที่อยู่ในบริเวณใด จะทำการปลูกอ้อยในที่ดินของตนเอง ไม่ว่าพื้นที่จะมีความเหมาะสมต่อการปลูกอ้อยหรือไม่ก็ตาม มีการเตรียมดินที่แตกต่างกัน ซึ่งบางรายจะทำการไถพรวนสามจำนวน ๑ ครั้ง แต่ในบางรายจะไถ พรวน ๒ ครั้ง บางรายไถพรวนห้าจำนวน ๒ ครั้ง และตามด้วยพรวนสามจำนวน ๑ ครั้ง และบางรายใช้พรวน ๔ ครั้ง ไม่มีการเตรียมพื้นที่อ้อย จะทำการปลูกอ้อยทันที ส่วนใหญ่จะรับซื้อมาจากคนขายอ้อยโดยจะซื้อมา เป็นไร่ ซึ่งพื้นที่ที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างใช้คือพื้นที่ขอนแก่น ๓ ในราคาไร่ละ ๑๘,๐๐๐ - ๒๐,๐๐๐ บาท ซึ่งในหนึ่งไร่ เกษตรกรสามารถปลูกขายได้ประมาณ ๗ ถึง ๑๐ ไร่ ส่วนใหญ่ใช้เครื่องปลูกอ้อยเนื่องจากช่วยประหยัดแรงงานและเวลา ใส่ปุ๋ย จำนวน ๒ ครั้ง แต่มีบางรายที่ใส่ ๓ ครั้ง วัชพืชที่พบในแปลงของเกษตรกรมีหลายชนิด แผลงที่พบ ได้แก่ ด่างหนวดยาว หนอนกอ ส่วน โรคที่พบในแปลงเกษตรกร คือโรคใบขาว เกษตรกรเก็บเกี่ยวอ้อยตอนที่อ้อยอายุประมาณ ๑๐-๑๔ เดือน หลังปลูก โดยสังเกตจากยอดอ้อยจะมีข้อถี่กว่าปกติซึ่งหลังจากตัดเสร็จเกษตรกรจะนำอ้อยไปขายทันที

ผลผลิตอ้อยเฉลี่ยต่อไร่ของเกษตรกร เท่ากับ๒๔.๑๐ ตันต่อไร่ ซึ่งสูงกว่าผลผลิตของประเทศ ในปีการผลิต ๒๕๕๕/๒๕๕๖ ซึ่งเท่ากับ ๑๒.๑ ตันต่อไร่ และสูงกว่าผลผลิตของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเท่ากับ ๑๑.๓ ตันต่อไร่ สำหรับค่าความหวานของอ้อยที่ผลิตโดยกลุ่มตัวอย่าง มีค่าเฉลี่ย ๑๑.๕ CCS ส่วนใหญ่จำหน่ายอ้อยให้กับโรงงานมิตรภูเวียง รองลงมาคือขายที่โรงงานน้ำตาลขอนแก่น ซึ่งจะเป็นโรงงานที่อยู่ใกล้พื้นที่ปลูกอ้อย และขายลานโดยขายอ้อยเป็นอ้อยสด คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๖ และอ้อยไฟไหม้ คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๔ ต้นทุนในการผลิตอ้อยของเกษตรกรเฉลี่ย ๘,๗๘๐ บาทต่อไร่ และรายได้จากการขายอ้อยของเกษตรกรเฉลี่ย ๑๒,๘๓๘ บาทต่อไร่ โดยร้อยละ ๓๗.๔ มีรายได้ ๑๒,๕๐๑-๑๕,๕๐๐ บาทต่อไร่

ปัญหาในการผลิตอ้อยของเกษตรกรที่พบมากที่สุด คือ ปัญหาของต้นทุนในการผลิตอ้อย รองลงมาคือ ปัญหาด้านราคาขายอ้อย ความเสื่อมโทรมและความไม่เหมาะสมของชุดดิน และปริมาณน้ำที่ใช้ในการปลูกอ้อย

การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ได้แก่ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม โรงงานน้ำตาล สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ ๓ กรมวิชาการเกษตร สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๕ กรมพัฒนาที่ดิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

/ปริมาณ...

ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยเท่ากับ ๑๔,๐๘๐ กิโลกรัมต่อไร่ ปริมาณผลผลิตสูงสุดเท่ากับ ๑๘,๐๐๐ กิโลกรัมต่อไร่ ปริมาณผลผลิตต่ำสุดเท่ากับ ๖,๐๐๐ กิโลกรัมต่อไร่ โดยเกษตรกรใช้ท่อนพันธุ์ในการปลูกเฉลี่ยเท่ากับ ๑,๗๑๔.๑๔ กิโลกรัมต่อไร่ ใช้แรงงานทั้งหมดเฉลี่ย ๒๑ คนต่อไร่ ปริมาณการใช้สารเคมีเฉลี่ย ๖๑๔.๒๔ กรัมต่อไร่ ซึ่งเกษตรกรมีการใช้สารเคมี ๕๐๐-๗๕๐ กรัมต่อไร่ ปริมาณการใช้ ปุ๋ยเฉลี่ย ๑๐๔.๘๔ กิโลกรัมต่อไร่ โดยเกษตรกรมีปริมาณการใช้ปุ๋ย ๖๐-๑๕๕ กิโลกรัมต่อไร่

ในการวิเคราะห์สมการพหุนามการผลิตรายงานด้วยโปรแกรม Frontier ๔.๑ ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ พบว่าปุ๋ยและสารเคมีก่อกำจัดศัตรูพืช เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ที่ทำให้ผลผลิต เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๑๐ โดยการใช้ปุ๋ยเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑ จะทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ ๐.๐๓ ขณะที่การใช้สารเคมีเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑ ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ ๐.๑๔ การศึกษานี้พยายามค้นหาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจากการทดสอบพบว่าตัวแปรที่สนใจ ซึ่งได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ ไม่มีอิทธิพลต่อความไม่มีประสิทธิภาพ

จากการคำนวณประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกร พบว่า ระดับประสิทธิภาพทางเทคนิคเฉลี่ยเท่ากับ ๘๕.๓๓ แสดงให้เห็นว่าค่าประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตอยู่ในระดับสูง เกษตรกรมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ ๖๒.๖ ของจำนวนตัวอย่าง) มีระดับประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีเกษตรกรที่มีระดับประสิทธิภาพการผลิตรายที่ระดับ ๐.๕๕-๐.๖๙ แม้จะเป็นเกษตรกรเพียงร้อยละ ๘.๑๐ เท่านั้น แสดงว่า ถึงแม้เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีระดับประสิทธิภาพทางการผลิตที่ค่อนข้างสูงแต่ก็ยังคงมีเกษตรกรบางราย ยังคงมีระดับประสิทธิภาพอยู่ในระดับต่ำอยู่ และมี เกษตรกรร้อยละ ๒๙.๓๐ มีประสิทธิภาพการผลิตรายที่ระดับปานกลาง ซึ่งจากค่าเฉลี่ยรวมของประสิทธิภาพทางเทคนิคเท่ากับ ๐.๘๔ นั้น หมายความว่า ครึ่งหนึ่งของเกษตรกรตัวอย่างสามารถเพิ่มประสิทธิภาพทางเทคนิคได้อีก ๐.๑๖

จะเห็นได้ว่าผลผลิตอ้อยมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพเชิงเทคนิคในการผลิตอ้อย กล่าวคือหากผลผลิตอ้อยมีปริมาณต่อไร่ต่ำ หมายถึงประสิทธิภาพทางเทคนิคในการผลิตอ้อยของเกษตรกรก็จะต่ำด้วย อีกทั้งผลผลิตอ้อยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับท่อนพันธุ์ที่ใช้ในการปลูกอ้อย ซึ่งหากใช้ท่อนพันธุ์ปริมาณมากขึ้น จะทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น และผลผลิตอ้อยมีความสัมพันธ์กับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ในทิศทางเดียวกัน จะเห็นได้ว่าหากใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในปริมาณที่มากขึ้น จะทำให้ผลผลิตอ้อยเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า ผลผลิตอ้อยมีความสัมพันธ์กับปริมาณปุ๋ยเคมี ในทิศทางเดียวกัน เมื่อใช้ปุ๋ยเคมีกำจัดศัตรูพืชในปริมาณที่มากขึ้น จะทำให้ผลผลิตอ้อยเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากปุ๋ยเป็นปัจจัยการผลิตที่ช่วยเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ดิน ทำให้ได้ผลผลิตจำนวนมาก และมีคุณภาพ ในขณะที่ผลผลิตอ้อยมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ในการปลูกอ้อยทิศทางตรงกันข้าม พบว่าพื้นที่ในการปลูกอ้อยน้อย ผลผลิตอ้อยจะมาก นั่นอาจจะหมายถึงการทำการเกษตรในลักษณะประณีต หรือการที่มีพื้นที่ขนาดเล็ก ทำให้เกษตรกรมีเวลาในการบำรุง หรือมีการดูแลอ้อยได้ทั่วถึง ดูแลอ้อยได้มากขึ้น ส่งผลให้ผลผลิตที่เกิดขึ้นมากกว่าพื้นที่ขนาดใหญ่

ข้อเสนอแนะ

๑. เพิ่มประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิต(Technical Efficiency) โดยเกษตรกรควรได้รับการพัฒนาเทคนิคการเลือกใช้ปัจจัยการผลิตให้มีความเหมาะสมเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๖

๒. ควรให้ความสำคัญกับการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยของเกษตรกร เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีผลทำให้ผลผลิตอ้อยของเกษตรกรเพิ่มขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้คำปรึกษา และแนะนำวิธีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องโรคและแมลงของอ้อย

๓. แม้ว่าปุ๋ยเคมีจะเป็นปัจจัยที่มี ผลทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น แต่เนื่องจากการใช้ปุ๋ยเคมีทำให้เกิดค่าใช้จ่าย ถือเป็นต้นทุนในการผลิตอ้อยที่สูงมาก ดังนั้น จึงควรเร่งหาสิ่งทดแทนปุ๋ยเคมี หรือส่งเสริมให้มีการใช้ปุ๋ยชนิดอื่นแทนปุ๋ยเคมี

/๔. จากการ...

๔. จากการที่สารเคมี เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มผลผลิตอ้อย แต่เนื่องจากการใช้สารเคมี ทำให้เกิดต้นทุนในการผลิตอ้อยที่สูงมาก รวมถึงหากใช้ในปริมาณที่มากเกินไปเกินความจำเป็น และใช้ไม่ถูกต้อง จะยังเกิดผลกระทบได้ เช่น การปนเปื้อนของสารเคมีในแหล่งน้ำใต้ดิน การทำลายระบบนิเวศน์ ความหลากหลายทางชีวภาพ การเกิดปัญหาการดื้อยาของแมลงศัตรูอ้อย ดังนั้น จึงควรเร่งหาสิ่งทดแทนสารเคมี

๕. รัฐบาลควรใช้นโยบายเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยส่งเสริมให้ความรู้ด้านการผลิตอ้อย โรงงาน เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการฟาร์ม โดยการลดปัจจัยการผลิตที่ไม่ส่งผลต่อการเพิ่มผลผลิต เช่น การใช้สารกำจัดวัชพืช การใช้ปุ๋ยเคมี เพื่อลดต้นทุน

๖. แม้ว่าเกษตรกรที่เป็นชุดตัวอย่างจะมีประสิทธิภาพเชิงเทคนิคสูง แต่ควรจะพัฒนาและศึกษาในเรื่องของประสิทธิภาพเชิงกำไร ที่มีการพิจารณาครอบคลุมถึงปัจจัยทางด้านราคา เนื่องจากการผลิตของเกษตรกรมีรูปแบบการเลียนแบบการผลิต แต่ในการจัดการเพื่อให้ได้กำไรสูงสุดอาจมีความแตกต่างกัน

๗. ควรจะมีการให้สินเชื่อสำหรับเกษตรกรในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนให้กับเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรต้องเสียค่าใช้จ่ายในการขนส่ง และมีต้นทุนในการผลิตเกี่ยวกับปุ๋ยและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชค่อนข้างสูง

๘. พื้นที่ปลูกอ้อยของเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงประสบกับปัญหาการขาดแคลนน้ำ ทำให้ผลผลิตที่เกษตรกรได้รับไม่มาก จึงควรจะมีการสนับสนุนแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการปลูกอ้อย

๙. ชูดินของเกษตรกรยังไม่มี ความเหมาะสมกับการปลูกอ้อย ดังนั้นควรจะมีการส่งเสริมการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน โดยส่งเสริมให้ความรู้และวิธีการปรับปรุง จัดเตรียมพื้นที่ปลูกที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตอ้อยมากขึ้น

๑๐. ควรจะมีการสนับสนุนองค์ความรู้ในการปลูกอ้อยเพื่อให้ได้อ้อยพันธุ์ที่มีคุณภาพ และหากมีการสนับสนุนท่อนพันธุ์อ้อยที่ให้ผลผลิตสูงให้เกษตรกร จะช่วยให้เกษตรกรได้รับอ้อยพันธุ์ ที่ดีและประหยัดต้นทุนในการซื้อพันธุ์อ้อยจากที่อื่นในราคาที่สูง ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่เกษตรกรต้องแบกรับจำนวนมาก

ที่ประชุมให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะดังนี้

นายฉลอง มณีโชติ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี กล่าวว่า เนื้อหาดีทั้งหมด แต่ควรปรับปรุงคำนำ ควรเขียนเอง คำนำกับเนื้อหาไม่ค่อยสอดคล้องกัน ทำให้เอกสารไม่น่าเชื่อถืออีกตัวอย่าง คำนำวรรคที่ ๒ บรรทัดที่ ๔ ควรเอาออก เนื่องจากที่มาไม่น่าเชื่อถือ แต่อย่างอื่นเห็นด้วยหมด การอ้างอิงในวงเล็บถ้าจะมีควรไปไว้ในบรรณานุกรม

ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวว่า เรื่องนี้เป็นงานวิจัยการผลิตและประสิทธิภาพเชิงเทคนิค ซึ่งเทคนิคก็มีด้วยกันหลายเรื่อง แต่การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก มีการ นำความรู้ไปใช้จริงหรือไม่ เช่น เรื่องการปรับปรุงบำรุงดินมีวิธีการอย่างไร เพราะอ้อยเป็นพืชที่ปลูกครั้งเดียวเก็บเกี่ยวได้ ๓ ปี เกษตรกรได้นำไปใช้หรือไม่

นางสาวอนุสรฯ มูลป้อม นักวิชาการปฎิรูปที่ดินชำนาญการ นักวิจัย ชี้แจงว่า มีการนำไปใช้จริง โดยเกษตรกรมาลงชื่อ ที่ ส.ป.ก. ขอนแก่น และส่งรายชื่อไปให้กรมพัฒนาที่ดิน กรมพัฒนาที่ดินจะนำปัจจัยการปรับปรุงบำรุง ดินพวก ถั่วพราง ถั่วพู มามอบให้ที่ ส.ป.ก. ขอนแก่น เกษตรกรมารับ และนำไปใช้กับการปลูกอ้อยตามที่สัมภาษณ์ และไปติดตามดู

ประธานคณะกรรมการสอบถามสิ่งที่นำมาปรับปรุงบำรุงดิน เช่น ปอเทือง มีการนำไปใช้ตอนไหน

นางสาวอนุสรฯ มูลป้อม ชี้แจงว่า ใช้ขณะที่รื้อตออ้อยเสร็จ เพื่อที่จะปลูกอ้อยใหม่

ประธานคณะกรรมการฯสอบถาม ประเด็นเรื่องการจัดจำหน่าย มีโรงงานและลานรับซื้อ ผลการศึกษาเรื่องราคากับการจัดจำหน่ายแตกต่างกันหรือไม่

นางสาวอนุสรฯ มูลป้อมชี้แจงว่า จำหน่ายที่โรงงานได้ราคาสูงกว่า แต่ลานรับซื้อจะอยู่ใกล้แหล่งปลูก เกษตรกรเน้นความสะดวก แม้จำหน่ายที่ลานรับซื้อจะถูกตราราคาก็ยังยอมรับได้ เนื่องจากหากไปจำหน่ายที่โรงงานต้องต่อคิวยาว

/ประธาน..

ประธานคณะกรรมการสอบถามเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม กลุ่มมีการรวบรวมผลผลิตหรือไม่
นางสาวอนุสร มูลป้อม ชี้แจงว่า กลุ่มภูเวียงจะมีผู้ประสานงานรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร

ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวเพิ่มเติม แม้เป็นระบบกลุ่มหรือเกษตรกรทั่วไป ก็จะมี คนกลาง
เป็นตัวแทนเกษตรกร มีหน้าที่รวบรวมผลผลิต จัดการผลผลิต และให้ทุนแบบคืดดอกเบี้ย ยกตัวอย่างได้รับโควตา
๑,๐๐๐ ไร่ ก็ต้องหาสมาชิกให้ได้ ๑,๐๐๐ ไร่

นายประกอบ ยิ่งชล ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงานวิศวกรรม กล่าวว่า จากภาพการนำเสนอลำดับ ที่
๔ เป็นสิ่งที่ดีมาก สรุปเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องทั้งหมด ขอให้เรียงลำดับว่าปัจจัยอะไรสำคัญที่สุด ผลผลิตที่
เหมาะสมควรเป็นกีดันต่อไร่ ราคาอ้อยควรเป็นกีดันต่อตัน ฝาก ๓ ประเด็นนี้

นางสาวอนุสร มูลป้อม ชี้แจงว่า ปัจจัยที่มีผลคือสารเคมีกับปุ๋ยเคมี ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น แต่ใน
ขณะเดียวกันการใช้สารเคมีกับปุ๋ยเคมีไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้อง ในการวิจัยจึงให้ข้อเสนอแนะในการใช้สารอินทรีย์ทดแทน
สารเคมีและปุ๋ยเคมี ส่วนผลผลิตและราคาที่เหมาะสม เกษตรกรให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการสำรวจราคาที่แท้จริง
ในเล่มนี้ไม่ได้ศึกษาในเรื่องราคา กำไร ผลผลิต ซึ่งคิดว่าจะเป็นการต่อยอดในเล่มต่อไป

ประธานคณะกรรมการฯ สอบถาม เกษตรกรต้องซื้อต้นพันธุ์ ซึ่งทำให้ต้นทุนสูงขึ้น มีปัจจัยอะไรที่
ทำให้เกษตรกรต้องซื้อ ทำไมไม่เก็บท่อนพันธุ์ไว้เอง หรือมีปัจจัยอื่น เช่น เกษตรกรต้องการเปลี่ยนพันธุ์

นางสาวอนุสร มูลป้อม ชี้แจงว่า จากการศึกษา เกษตรกรซื้อต้นพันธุ์ใหม่เพราะไม่ได้เก็บต้นพันธุ์
เดิมของตนเองไว้ เมื่อมีผู้มาซื้อเกษตรกรก็จะขาย เน้นความสะดวกไว้มาก่อน เพราะต้นพันธุ์หาซื้อค่อนข้างง่าย

นายฉลอง มณีโชติผู้อำนวยการสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีกล่าวเพิ่มเติม ปกติต้นพันธุ์อ้อย
ปลูกในพื้นที่ความสมบูรณ์น้อย จะให้ผลผลิต ไม่มากนัก และที่ เกษตรกรซื้อ เพราะต้นพันธุ์ที่จะให้ผลผลิตสูงต้อง
อายุไม่เกิน ๘-๑๒ เดือน จึงต้องซื้อต้นพันธุ์ที่มีช่วงอายุเหมาะสม ในส่วนพื้นที่ ที่มีชุดดิน ๖ ชุด มีเพียงชุดดินโพน
พิสัยกับน้ำพอง ที่เหมาะสมกับการผลิตอ้อย ดินไม่เหมาะสมทำให้ผลผลิตอ้อยต่ำ การใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีมากทำให้
ต้นทุนสูง ควรมีการศึกษาต่อในเรื่องเหล่านี้

ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวเพิ่มเติม ในเรื่องความเหมาะสมของชุดดิน ที่กล่าวถึง ต้องให้
สอดคล้องเป็นแนวทางเดียวกันกับกรม พัฒนาที่ดินใช้ เช่น เหมาะสมมาก น้อย ปานกลาง เป็นต้น และควรจะมี
ตารางเปรียบเทียบให้เห็นผลผลิตที่ได้จากการปลูกในชุดดินต่างๆ แต่สายพันธุ์ ก็มีส่วนเกี่ยว อีกต้องให้กรมวิชาการ
มาแนะนำด้วย

นายฉลอง มณีโชติ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี กล่าวเสริม พื้นที่นี้ก็ใช้การ
โซนนิ่ง การอ้างอิงเป็นการอ้างอิงจากงานวิชาการเรื่องหนึ่ง

นางสาวรุจิ รอดชะ นักวิชาการแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ สอบถามว่า ปริมาณน้ำฝนได้
ข้อมูลจากแหล่งใด

นางสาวอนุสร มูลป้อม ชี้แจงว่า ได้ประสานให้กลุ่ม GIS ตรวจสอบข้อมูลพื้นที่เทียบกับปริมาณ
น้ำฝนในพื้นที่โดยใช้เครื่องมือของ GIS

นางสาวรุจิ รอดชะ นักวิชาการแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ กล่าวเพิ่มเติม ถ้าเช่นนั้น ที่มาต้อง
ใช้คำว่าได้จากการสำรวจ เนื่องจากเป็นข้อมูลทุติยภูมิ

ประธานคณะกรรมการฯ สอบถามว่า ประเด็นมิติที่ใช้ในแบบสอบถาม มีเทคนิคการปลูก การให้
น้ำ เพื่อให้ผลผลิตดี มีการใช้เทคนิคเหล่านี้หรือไม่

นางสาวอนุสร มูลป้อมชี้แจง เกษตรกรปลูกตามธรรมชาติ ไม่ได้ใช้เทคนิคในการเพิ่มผลผลิตอ้อย

ประธานคณะกรรมการฯกล่าวแนะนำพื้นที่นี้ควรได้รับการพัฒนาพาไปดูงาน ดูเทคนิคการปลูกอ้อย
เช่น การปลูกอ้อยระบบแถวคู่ เพื่อสะดวกกับการใช้เครื่องจักรกล การใส่ปุ๋ยระดับลึก เทคนิคน้ำหยด ควรให้ไปดู
งานที่จังหวัดสุพรรณบุรี และไม่ทราบว่าปริมาณผลผลิตอ้อยในพื้นที่ที่ศึกษานี้ปลูกได้กีดันต่อไร่

นางสาวอนุสร มูลป้อม ชี้แจงว่า ผลผลิตเฉลี่ย ๑๔.๑๐ ตันต่อไร่

/ประธาน...

ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวเพิ่มเติม ที่อำเภอหนองงำไย จังหวัดสุพรรณบุรี ผลผลิตได้ไม่ต่ำกว่า ๑๘ ตัน เพราะมีระบบบ่อบาดาล น้ำใต้ดิน มีการใช้ซีลระเบิด หยอดปุ๋ยในร่องลึก ๕๐ เซนติเมตร อ้อยจะค่อย ๆ ดึงปุ๋ยมาใช้ ทำให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน ขอเพิ่มเติมเรื่องเทคนิคการปลูกอ้อย จากที่เคยทำงานที่จังหวัดลพบุรี เคยเปรียบเทียบผลผลิตที่ปลูก ๑๘ ไร่ กับ ๑๕ ไร่ ปรากฏว่าพื้นที่น้อยกว่าแต่ได้ผลผลิตเท่ากัน และเกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยซีลไกในการปลูกอ้อย

นางอาทิตยา พองพรหม ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน กล่าวว่า งานวิจัยนี้มีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของผลผลิตอ้อยกับปัจจัยต่าง ๆ โดยใช้ค่าสหสัมพันธ์ พบว่าที่แปลงเล็กมีแนวโน้มได้ผลผลิตสูงกว่า เนื่องจากการดูแลได้ประณีตกว่า

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวเพิ่มเติม เรื่องพื้นที่เป็นจุดที่น่าสนใจ ต่อไปการจัดที่ดินจะจัดแปลงเล็กลงได้ ถ้าสามารถอธิบายได้ว่าแปลงเล็กที่มีการดูแลดี การลงทุนลงแรงน้อยแต่ผลผลิตได้มาก จึงไม่จำเป็นต้องใช้ที่ดินมาก ๆ ในอนาคต

ประธานคณะกรรมการฯ สอบถาม การขายในโรงงานกับลานรับซื้ออ้อย ความแตกต่างในเรื่องค่าใช้จ่ายกับรายได้ ต่างกันอย่างไร

นางสาวอนุสรณ์ มูลป้อม ชี้แจงว่า ค่าใช้จ่ายไม่ได้เพิ่มขึ้น แต่สะดวกกว่า ขายได้ง่ายกว่า ได้เงินสดเร็วกว่า คล่องตัวกว่า เกษตรกรจึงเลือกขายที่ลานรับซื้ออ้อย

นายฉลอง มณีโชติ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี กล่าวเพิ่มเติม ควรมีการสนับสนุนให้มีสหกรณ์ตั้งสถานีขนถ่ายเช่นที่จังหวัดสุโขทัย โอกาสทางการตลาดของเกษตรกรจะเพิ่มขึ้น เหมือนกับการดำเนินการกลุ่ม จะมีรายได้มากขึ้น

มติที่ประชุม เห็นชอบให้ผ่าน โดยให้ปรับปรุงตามที่คณะกรรมการฯ ให้ข้อเสนอแนะ

เรื่องที่ ๔.๒ รายงานความก้าวหน้า จำนวน ๓ เรื่อง

(๑) การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานจัดที่ดิน

โครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

โดย	นางสุนทรี ศักดิ์ประชาวุฒิ	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
	นายทรงวุฒิ ม่วงเจริญ	จ้างเหมาบริการด้านกลุ่มวิจัยฯ
	นางสาวเกตุร มาทอง	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน
	นางวันเพ็ญ จิรทรัพย์เจริญ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ
	นางสาวอารีวรรณ แซ่ตระกูล	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
	สำนักวิชาการและแผนงาน	

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการจัดที่ดินโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของ ส.ป.ก. จังหวัด

๒. เพื่อค้นหาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดที่ดินโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

๓. เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานจัดที่ดินของโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทราบหลักเกณฑ์ ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการจัดที่ดินในโครงการฯ ของแต่ละพื้นที่

๒. ทราบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดที่ดินโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

/๓. ได้แนวทาง...

๓. ได้แนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานจัดที่ดินในโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

๑. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

๒. พื้นที่โครงการที่มีการจัดที่ดินให้เกษตรกรรุ่นใหม่ทดลองเข้าทำประโยชน์ในที่ดินชั่วคราวในเขตปฏิรูปที่ดิน ทั้ง ๔ ภาค จำนวน ๑๕ จังหวัด คือ

๑) ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ เพชรบูรณ์ และนครสวรรค์

๒) ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดชัยนาท ลพบุรี สระบุรี กาญจนบุรี ฉะเชิงเทรา ระยองและจันทบุรี

๓) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ นครพนม และนครราชสีมา

๔) ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๓. กลุ่มเป้าหมาย

๑) ผู้บริหาร ส.ป.ก.

๒) เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. ส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง และเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. จังหวัดที่รับผิดชอบโครงการฯ

๓) เกษตรกรรุ่นใหม่ที่ทำประโยชน์อยู่ในพื้นที่โครงการ

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ศึกษาหลักเกณฑ์ ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการโครงการฯ และศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร หนังสือ บทความวิชาการ เป็นต้น

๒) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

(๑) ประสาน ส.ป.ก. จังหวัด เพื่อขอข้อมูลโครงการฯ และขอให้ประสานเกษตรกรเพื่อข้อมูล

(๒) จากการสังเกต

(๓) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

- ผู้บริหาร ส.ป.ก.

- เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. ส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง

- เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัด ที่รับผิดชอบโครงการฯ

- เกษตรกรรุ่นใหม่ที่ทำประโยชน์อยู่ในพื้นที่โครงการ

๕. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการรวบรวมข้อมูลนำเสนอ บทวิเคราะห์โดยการพรรณนาและอธิบายความ โดยใช้ภาษาทาง ประกอบการอธิบาย ซึ่งมีประเด็นการวิเคราะห์ ดังนี้

๑) สภาพปัญหาที่มีผลต่อการดำเนินการจัดที่ดินโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ เช่น วิธีการจัด เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. ผู้รับผิดชอบโครงการ การเตรียมพื้นที่รองรับ หลักเกณฑ์การติดตามและประเมินผล เป็นต้น

๒) แนวทางการปรับปรุงการดำเนินการจัดที่ดินโครงการ ให้มีความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

ระยะเวลาการวิจัย เดือนตุลาคม ๒๕๕๗ ถึง ธันวาคม ๒๕๕๘

ผลการศึกษา

๑. การเตรียมความพร้อมของพื้นที่รองรับตามแผนการดำเนินงานรายปี

๑) ประเภทของที่ดิน แบ่งเป็น

- ที่ดินของรัฐ ได้แก่ พื้นที่แปลงว่างในนิคมเศรษฐกิจพอเพียง และ /หรือแปลงที่เกษตรกรรายเดิมไม่ทำประโยชน์แล้วปล่อยทิ้งรกร้าง

- ที่ดินเอกชน ได้แก่ ที่ดินที่ ส.ป.ก. จังหวัด จัดซื้อ ที่ดินที่ ส.ป.ก. เว้นคืนหรือยึดคืนจากเอกชน และที่ดินโครงการกองทุนที่ดิน

/๒) สภาพพื้นที่...

๒) สภาพพื้นที่โครงการ แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม

- ที่ดอน ที่เป็นลูกคลื่นลาดถึงเนินเขา
- ที่ราบ
- ที่ราบลุ่ม

๓) สภาพดินส่วนใหญ่ ดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ดินร่วนเหนียวปนทราย หรือดินร่วนเหนียว ดินเหนียวหรือเหนียวจัดดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายหรือดินร่วนเหนียว ดินปนเศษหินหรือปนกรวดการระบายน้ำเร็ว ค่อนข้างเร็ว ถึงปานกลาง มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง บางพื้นที่ดินมีปัญหาเป็นดินดาน โครงสร้างแน่นทึบ ดินแห้งแข็งและแตกกระแหง ทำให้ไถพรวนยาก ดินเปรี้ยวและดินเค็ม

๔) ลักษณะการจัดที่ดิน แบ่งเป็น ๒ ประเภทคือ ที่อยู่อาศัยกับแปลงเกษตรอยู่แปลงเดียว และที่อยู่อาศัยกับแปลงเกษตรแยกกัน

๕) การปรับสภาพพื้นที่ ในพื้นที่นิคม มีการปรับสภาพพื้นที่ก่อนที่เกษตรกรจะเข้าทดลองทำประโยชน์ชั่วคราวแต่ยังไม่ครอบคลุมทั้งพื้นที่โครงการส่วนใหญ่เกษตรกรเป็นผู้ดำเนินการในการปรับสภาพพื้นที่เอง

๖) ขนาดพื้นที่รองรับรายแปลง มีขนาด ๑ ถึง ๑๐ ไร่ ขึ้นอยู่กับพื้นที่แปลงว่างที่จังหวัดมี หรือวัตถุประสงค์ของการใช้ประโยชน์ที่ดิน

๗) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่รองรับบางแห่งมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานแล้วแต่ยังดำเนินการได้ไม่ครอบคลุมทั้งพื้นที่โครงการ มีการบุผังแบ่งแปลงที่อยู่อาศัยและแปลงเกษตรกรรม มีการสร้างถนนดิน ถนนลูกรัง สายหลัก สายซอย เพื่อใช้ในการเดินทาง มีการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เช่น สระน้ำ เพื่อเกษตรกรรม บ่อน้ำบาดาล ฝายเก็บน้ำ สระน้ำสาธารณะ ระบบน้ำในแปลงเกษตรกรรมเช่น สปริงเกอร์ เป็นต้น มีการทำระบบประปาหมู่บ้าน เพื่อการอุปโภคและบริโภค มีการทำระบบไฟฟ้าในพื้นที่โครงการ

๒. การประชาสัมพันธ์และรับสมัครผู้ที่สนใจเข้าร่วมโครงการ ส.ป.ก. จังหวัดได้รับหนังสือจาก ส.ป.ก. แจ้งให้ดำเนินการประชาสัมพันธ์โครงการและรับสมัครผู้ที่สนใจ ที่มีคุณสมบัติตรงตามที่กำหนด และรวบรวมรายชื่อผู้สมัครเข้าร่วมโครงการ ดำเนินการประสานให้ผู้สมัครเข้าร่วมโครงการฯ มารายงานตัวปฐมนิเทศและรับการคัดกรองเพื่อเข้ารับการฝึกอบรมตามขั้นตอนของโครงการต่อไป

๓. การนำผู้เข้ารับการอบรมดูพื้นที่รองรับเกษตรกรรุ่นใหม่ ส.ป.ก. จังหวัด บรรยายสรุปสภาพพื้นที่รองรับ และเงื่อนไขการเข้าทำประโยชน์ ให้แก่เกษตรกรที่ประสงค์จะเข้าทดลองทำประโยชน์ในพื้นที่รองรับชั่วคราว พาไปดูพื้นที่ เกษตรกรเป็นผู้จัดการค่าใช้จ่ายในการเดินทางเอง เกษตรกรตัดสินใจเลือกพื้นที่และแจ้ง ส.ป.ก.จังหวัด ตกลงเข้าทำประโยชน์ ในกรณี พื้นที่รองรับมีน้อยกว่าที่จะรองรับเกษตรกร ให้จังหวัดใช้วิธีจับฉลาก หลังจากนั้น ส.ป.ก.จังหวัด มีการแจ้งผลการลงทะเบียนเข้าพื้นที่รองรับให้ ส.ป.ก. ส่วนกลางทราบ ส.ป.ก. จังหวัด นำเกษตรกร เข้าดูพื้นที่รองรับรายแปลง

๔. การเข้าทำประโยชน์ที่ดินรองรับของเกษตรกรรุ่นใหม่

๑) ส.ป.ก. จังหวัด ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของอาชีพเกษตรกรและกำหนดวัน รายงานตัวของเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเข้าทำประโยชน์ในที่ดินรองรับที่ได้เลือกไว้ ภายใน ๑ เดือน หลังจบการฝึกอบรม มิเช่นนั้นถือว่าสละสิทธิ์

๒) ส.ป.ก. จังหวัด เกษตรกรรุ่นใหม่ ร่วมลงนามตามหนังสือตกลงการเข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดินเป็นการชั่วคราว โดยอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ชั่วคราวเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๓) ชี้แจงเกษตรกร ในเรื่องการติดตามประเมินผลการเข้าทำประโยชน์เป็นระยะทุก ๓ เดือน หากผลการประเมินเกษตรกรในช่วงระยะเวลา ๖ เดือน ไม่ผ่านการพิจารณา สามารถดำเนินการคัดซื้อเกษตรกร ออกจากโครงการได้ในทุกระยะการประเมิน ถ้าผ่านเกณฑ์การประเมินจึงจะพิจารณาให้ทำกินแบบถาวรต่อไป

๕. การติดตามและประเมินผลการทดลองทำประโยชน์ชั่วคราวของเกษตรกรรุ่นใหม่

/๑) เกษตรกร...

๑) เกษตรกรต้องมีแผนอาชีพที่ได้รับการเห็นชอบจาก ส.ป.ก. จังหวัด และต้องประกอบอาชีพเกษตรกรรมด้วยตนเอง

๒) สร้างที่อยู่อาศัยในพื้นที่

๓) มีรายได้ตั้งแต่ ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน ขึ้นไป (เดิม ๗,๐๐๐ บาท/เดือน ขึ้นไป)

๔) จัดทำบัญชีฟาร์มและมีผังการใช้ประโยชน์พื้นที่ประกอบการประเมิน

๖. การมอบเอกสารสิทธิการเข้าทำประโยชน์ตาม พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เมื่อเกษตรกรผ่านการประเมินแล้ว ส.ป.ก. จังหวัด จะดำเนินการ ออกเอกสารสิทธิให้เกษตรกร ตามขั้นตอนต่อไป โดยหากเป็นที่รัฐ จะได้รับหนังสืออนุญาตให้ทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก. ๔-๐๑) และหากเป็นที่เอกชน จะได้สิทธิการเช่า หรือเช่าซื้อ

ปัญหาและอุปสรรค

๑. ตัวโครงการ

๑) ความไม่ชัดเจนของโครงการ

๒) ความพร้อมของพื้นที่รองรับ

- ศักยภาพไม่เหมาะสมในการทำเกษตร
- ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และดินมีปัญหา
- จำนวนพื้นที่รองรับของ ส.ป.ก. มีอยู่อย่างจำกัด
- แนวเขตที่ดินไม่ชัดเจน
- ขาดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน
- ขาดที่พักอาศัยชั่วคราวให้เกษตรกร
- พื้นที่อยู่ห่างไกลชุมชน
- ๓) ขาดการสนับสนุนต่าง ๆ
- ขาดการสนับสนุนเงินทุนในการสร้างที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพเกษตร
- ข้อจำกัดในการเข้าถึงการสนับสนุน และการบริการ จากหน่วยงานต่าง ๆ

๒. เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. จังหวัด

๑) ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงานและการติดตามงาน

๒) ขาดความสนใจ ความเอาใจใส่ในการดำเนินงาน

๓. เกษตรกรรุ่นใหม่

๑) ขาดความรู้ความเข้าใจในตัวโครงการ

๒) ขาดความตั้งใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมอย่างแท้จริง มุ่งหวังเพียงที่ดินอย่างเดียว

๓) ขาดความรู้ ประสบการณ์ ความชำนาญในการทำเกษตร

๔) ขาดการสนับสนุนในการพัฒนาต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการเข้าถึงบริการต่าง ๆ

๕) ขาดช่องทางตลาด

๖) ขาดพี่เลี้ยง ที่ปรึกษาให้คำแนะนำในการอยู่อาศัยในพื้นที่และการทำเกษตร

๗) ขาดความสามัคคี ขาดการยอมรับกันระหว่างรุ่นนารักทรัพย์ในพื้นที่โครงการ

๘) ทำประโยชน์ในดินไม่เต็มศักยภาพ หรือไม่ต่อเนื่อง

๙) มีการจ้างผู้อื่นทำประโยชน์ หรือให้ผู้อื่นเช่าทำประโยชน์ หรือทิ้งร้าง

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะส.ป.ก. จังหวัด และเกษตรกรรุ่นใหม่

๑. คุณสมบัติของผู้สมัครเข้าร่วมโครงการ

๑) ไม่ควรมีการกำหนดอายุและวุฒิการศึกษาของผู้สมัครที่ความตั้งใจ และความมุ่งมั่นมากกว่า

๒) ถ้าต้องมี..

๒) ถ้าต้องมีการกำหนดอายุและวุฒิการศึกษา ผู้สมัครควรมีอายุ ขั้นต่ำ ๒๐ ปี แต่ไม่ควรเกิน ๖๐ ปี และจบการศึกษาอย่างน้อย ป.๔ หรือ ม.๓

๒. การเตรียมพื้นที่รองรับรายแปลง

- ๑) ควรมีความเหมาะสมสำหรับการเกษตร
- ๒) ควรมีการพัฒนาของโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ น้ำ ไฟฟ้า ถนน ให้ครอบคลุมทั้งพื้นที่โครงการ
- ๓) ควรมีการบุผังแบ่งแปลง มีแนวเขตชัดเจน
- ๔) ขนาดของพื้นที่รองรับรายแปลง ควรจัดให้ตั้งแต่ ๒ ไร่ จนถึง ๑๐ ไร่ ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่
- ๕) ลักษณะของการจัดที่ดิน มี ๒ แบบ คือ ทั้งแปลงที่อยู่อาศัยและแปลงเกษตรรวมอยู่แปลงเดียวกัน กับแปลงเกษตรและแปลงที่อยู่อาศัยแยกกัน

๖) ควรมีที่พักชั่วคราวรองรับเกษตรกรรุ่นใหม่

๓. หลักเกณฑ์การประเมินผลการทดลองเข้าทำประโยชน์ในที่ดินชั่วคราว

- ๑) เกณฑ์การประเมินปัจจุบันยากเกินไปสำหรับเกษตรกร
- ๒) ระยะเวลาในการประเมินควรปรับเป็น ๑ – ๒ ปี
- ๓) ไม่ควรกำหนดว่าต้องมีการสร้างที่อยู่อาศัยในแปลง และไม่ควรกำหนดรายได้เป็นเกณฑ์ในการประเมิน

๔) เกณฑ์ในการประเมินควรแตกต่างกันไปตามศักยภาพของแต่ละพื้นที่

๔. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

- ๑) ควรมีการบูรณาการทำงานระหว่างส่วนกลางและเจ้าหน้าที่จังหวัด
- ๒) ควรมีการส่งเสริมการทำงานบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนการพัฒนาต่าง ๆ ในพื้นที่
- ๓) ควรมีความเข้มข้นในการตรวจสอบการคัดเลือกเกษตรกรกรเข้าโครงการ
- ๔) จำนวนของผู้ได้รับคัดเลือกเข้าโครงการควรสอดคล้องกับจำนวนพื้นที่รองรับ
- ๕) ควรกำหนดหลักสูตรอบรม ให้สอดคล้องกับความรู้ ความสามารถของเกษตรกร และสอดคล้องกับสภาพพื้นที่รองรับเกษตรกร
- ๖) การฝึกปฏิบัติจริง ควรฝึกในพื้นที่รองรับรายแปลง แทนการฝึกที่ศูนย์ปฏิบัติการ
- ๗) ควรมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ปรึกษาเกษตรกรในพื้นที่อย่างใกล้ชิด
- ๘) เมื่อเกษตรกรผ่านการประเมินแล้ว ควรเร่งรัดการดำเนินการขั้นต่อไปให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว เพื่อประโยชน์ของเกษตรกร

ข้อสังเกต

๑. ส.ป.ก. ส่วนกลาง และเจ้าหน้าที่จังหวัด ขาดความต่อเนื่องในการติดตามผลการดำเนินงานโครงการ
 ๒. ขาดการสื่อสาร การทำความเข้าใจกันระหว่าง เจ้าหน้าที่จังหวัดกับ เกษตรกรรุ่นใหม่
 ๓. รายได้หลักของเกษตรกรรุ่นใหม่ มาจากนอกพื้นที่โครงการ เช่น การรับจ้างทั่วไป รับจ้างทำเกษตร
- ค้าขาย เป็นต้น
๔. บางพื้นที่โครงการมีแหล่งน้ำ แต่เกษตรกรขาดการบริหารจัดการน้ำที่ดี
 ๕. เกษตรกรบางรายที่เป็นคนนอกพื้นที่ ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับชุมชนโดยรอบได้
 ๖. เกษตรกรรุ่นใหม่ขาดความมุ่งมั่น ความตั้งใจในการทำเกษตร
 ๗. เกษตรกรรุ่นใหม่ขาดความสามัคคี ขาดการรวมกลุ่มกัน
 ๘. เกษตรกรรุ่นใหม่มีการใช้สื่อโซเชียลเน็ตเวิร์กมาช่วยในเรื่องการทำตลาด

/ที่ประชุม...

ที่ประชุมให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะดังนี้

ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวว่า ขอขอบคุณทีมวิจัยที่ศึกษาเรื่องนี้ เพราะเรื่องการจัดที่ดิน ภายใต้โครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรมใหม่มีปัญหาตลอด และก็ไม่มีข้อมูลที่จะมาสนับสนุนในเชิงนโยบาย ที่จะไปพูดคุยกับ ส.ป.ก. จังหวัด เพราะบางจังหวัดดำเนินโครงการแบบตามมีตามเกิด ไม่ได้เอาใจใส่หรือไม่มีการพัฒนาอย่างแท้จริง ทำแล้วไม่มีการติดตามผล ไม่เหมือนโครงการที่วังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา และที่คันธู ไล จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นจังหวัดที่ทำแบบเข้มข้น เอาใจใส่ ชัดเจน และติดตาม อย่างดี หรืออีกหลายจังหวัด ยกตัวอย่างเช่น จังหวัดสุพรรณบุรี ที่พื้นที่มีศักยภาพมาก แต่ยังขาดการประสานงาน การติดต่อระหว่างเจ้าหน้าที่ กับเกษตรกร และอีกหลายประเด็น ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในเชิงนโยบาย ซึ่งตรงกับใจ ท่านเลขาฯ ในกรณีที่ได้ที่ดินมาควรจะมีสัดส่วนหรือไม่ สัดส่วนที่จะจัดให้เกษตรกรรุ่นใหม่ควรมีกี่เปอร์เซ็นต์ และ จะเข้าไปจัดการพื้นที่ตรงนั้นให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร ใช้ประโยชน์แบบไหน เพื่อให้มีประสิทธิภาพในเรื่องการ ผลิตอย่างแท้จริง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นเสียงสะท้อนนำไปสู่กระบวนการ การนำแนวทางจากการวิจัยไปดำเนินการใน เชิงนโยบายที่ผู้บริหาร ส.ป.ก. จะได้กำหนดก่อน ซึ่งเดิมได้เพียงแต่รับฟังปัญหาของแต่ละจังหวัดยังไม่เห็นถึง ภาพรวมทั้งหมด ซึ่งครั้งนี้เป็นการศึกษาภาพรวมทุกจังหวัดจึงเป็นผลดี และภาคใต้มีจังหวัดเดียวใช้หรือไม่

นางสุนทรี ศักดิ์ป ระชาวุฒิ นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ นักวิจัย ชี้แจงว่า ภาคใต้มีหลาย จังหวัด แต่จากการประสาน สอบถามจังหวัดที่มีการจัดที่ดินให้เกษตรกรตามโครงการนี้ ที่เห็นชัดและค่อนข้าง จะได้ประโยชน์ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีทีเดียว

นายประกอบ ยิ่งชล ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงานวิศวกรรม กล่าวแนะนำผู้วิจัย สิ่งที่ศึกษามาเท่าที่ ได้อ่านควรยกเลิกโครงการไปเลยเนื่องจากผลการศึกษามีแต่ขาดกับควร แต่ประเด็นคือ โครงการนี้เป็นโครงการที่ดี เพราะฉะนั้นต้องหาจุดดีของโครงการ เหมือนกับการทำ SWOT ANALYSIS ในพื้นที่ ต้องรู้ว่าแต่ละพื้นที่มีลักษณะ เด่นอย่างไร จุดแข็งเป็นอย่างไร เพื่อที่จะ นำมาทดแทนสิ่งที่ขาดทั้งหมด และทำให้โครงการเดินต่อไปได้ สิ่งที่ ต้องการสนับสนุนก็ส่งต่อไปยัง สำนัก กอง ที่จะช่วยสนับสนุน เช่น โครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น

นางสุนทรี ศักดิ์ป ระชาวุฒิ ชี้แจงว่า ประเด็นที่ควรยกเลิกโครงการก็ เป็นเสียงสะท้อนจากหลาย จังหวัดเหมือนกัน แต่บางจังหวัดบอกว่าโครงการนี้เป็นโครงการที่ดี แต่ยังขาดในส่วนของการบริหารจัดการ โครงการ ซึ่งในการวิเคราะห์ผลการศึกษาที่จะทำการศึกษาต่อไป จะเสนอจุดอ่อน จุดแข็งของโครงการ ประกอบด้วย

ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวเพิ่มเติม กรณี จังหวัดกาฬสินธุ์ มีการใช้กลไกของ คปอ . เป็น ผู้ประเมินด้วย วิธีการที่ใช้ คปอ เป็นกลไก มีวิธีอย่างไรเช่น ส.ป.ก. จังหวัดรวบรวมแล้วนำเสนอ คณะอนุกรรมการฯ หรือว่ามีตัวแทนคณะอนุกรรมการฯ เข้ามาร่วมประเมินด้วย

นางสุนทรี ศักดิ์ป ระชาวุฒิ ชี้แจงว่า ในการประเมินเกษตร รรผู้ถูกรับการประเมินจะเข้าไปร่วม ในการประเมินด้วย โดยมีการชี้แจงว่าจะดำเนินการอย่างไร และให้คณะอนุกรรมการฯ เป็นผู้ร่วมพิจารณา แต่ไม่ได้ เชิญคณะอนุกรรมการฯ ลงไปในพื้นที่จริง

ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวเพิ่มเติม รูปแบบนี้ในความคิดเห็นของนักวิจัยถ้าเห็นว่าเป็ น รูปแบบที่ดี ก็ควรอธิบายว่ามีวิธีการอย่างไรเพื่อให้เห็นภาพชัดเจน และให้กระบวนการในการประเมินมี ความถูกต้องแม่นยำค่อนข้างสูง พิจารณาจากข้อมูลการสอบถามมองไม่เห็นภาพเท่าไร เพราะว่ามีวิธีการตอบคำถาม ผู้ที่ตอบเก่ง แสดงเหตุผลดี มักจะได้เปรียบ จริงแล้วการปฏิบัติอาจจะไม่ดีก็ได้

นางสุนทรี ศักดิ์ป ระชาวุฒิ ชี้แจงว่า ส่วนใหญ่ ส.ป.ก. จังหวัดจะ แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของจังหวัดเป็น คณะกรรมการเอง แต่บางจังหวัดจะเชิญหน่วยงานภายนอกและสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เข้ามาร่วมเป็น คณะกรรมการด้วย

ประธานคณะกรรมการฯ สอบถาม ประเด็นเรื่องการประเมินที่อยู่อาศัย ตามที่กลุ่มพัฒนาเกษตร รุ่ใหม่และยุวเกษตรกร สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี กำหนดว่าต้อง มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง ไม่ทราบ ว่าจุดนี้มีการสะท้อนกลับมาอย่างไรบ้าง

/นางสุนทรี...

นางสุนทรี ศักดิ์ประชาวุฒิ ชี้แจงว่า ช่วงแรกเกษตรกรที่เข้ามาในพื้นที่จะมีปัญหาในเรื่องไม่มีเงินทุน ระยะเวลาเพียง ๖ เดือน การที่จะสร้างที่อยู่อาศัยเป็นเรื่องลำบากและ ยากพอสมควร ถ้าเกษตรกรเป็นผู้หญิงและเป็นคนนอกพื้นที่ก็จะยิ่งลำบาก มีบางรายที่ต้องไปเช่าอยู่นอกพื้นที่แล้วเข้ามาทำประโยชน์ในช่วงเวลากลางวัน

ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวเพิ่มเติม ทิม กรณียเคหาหรือกับทางคุณวินัย เมฆดำ ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ฯ ว่าประเด็นนี้ น่าจะผ่อนปรนบ้างและไม่ควรนำมาเป็นเงื่อนไขหลัก ซึ่งเงื่อนไขหลักควรจะเป็นในเรื่องการใช้ประโยชน์ที่ดิน กับการสร้างรายได้ของตัวเกษตรกรเองว่าอยู่ ได้หรือไม่ น่าจะเป็นการตอบโจทย์ได้มากกว่า แต่การลดเงื่อนไขต้องนำไปเข้าประชุมคณะกรรมการบริหารโครงการฯ อีกครั้ง แต่ ๒ ปีที่ผ่านมา มีการประชุมคณะกรรมการบริหารโครงการแค่ครั้งเดียว ถ้าหากจะนำเข้าประชุมคณะกรรมการบริหารโครงการต้องพิจารณาให้ดี เพราะปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้าง มาก ต้องพิจารณาทิศทางจะเป็นในทิศทางใด ดังนั้นข้อเสนอแนะของนักวิจัย สามารถนำมาปรับปรุงในเรื่องวิธีการก่อน แล้วจึงนำเข้าสู่ที่ประชุมเพื่อเสนอขอเปลี่ยนแปลงต่อคณะกรรมการบริหารโครงการฯ

นายฉลอง มณีโชติ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาและถ่ายทอด ให้ความเห็นว่า การศึกษานี้ เป็นงานที่มีประโยชน์ต่อ ส .ป.ก. ทีมวิจัยมีคุณภาพ การเสนอความสำคัญของปัญหาเสนอได้ดี แต่ขอบเขตของการวิจัย ที่กล่าวถึงขอบเขตประชากร ส่วนที่ ๑ ผู้บริหาร ส.ป.ก. ควรจะระบุให้ชัดว่าผู้บริหารเป็นใคร ก็ราย เช่น ผู้บริหารของจังหวัด คือปลัดจังหวัดหรือผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้บริหารใน ส่วนกลางก็ให้ระบุตำแหน่ง เจ้าหน้าที่ส่วนกลางเป็นใคร ตำแหน่งอะไรบ้าง ตัวแทนเกษตรกรรุ่นใหม่ก็ราย ส่วนกรอบการวิจัย บทที่ ๒ หน้าที่ ๒๑ อ่านแล้วเข้าใจยาก ในเมื่องานวิจัยนี้ระบุว่า มีข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งก็คือ ตัวโครงการ หลักเกณฑ์ วิธีการประเมิน การทบทวนวรรณกรรมและข้อมูลปฐมภูมิ คือข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก ให้ระบุไปเลยว่า การสังเกต สังเกตในเรื่องอะไรบ้าง การสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์ใครบ้าง ในการสัมภาษณ์เชิงลึกมีการกำหนดแนวทางการสัมภาษณ์ไว้หรือไม่

นางสุนทรี ศักดิ์ประชาวุฒิ ชี้แจงว่า ที่กำหนดไว้ จะสัมภาษณ์ผู้บริหารส่วนกลาง และ ส .ป.ก. จังหวัด ซึ่งส.ป.ก. จังหวัด ที่มีโอกาสได้สัมภาษณ์ คือ ปลัดจังหวัดหรือผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีการเตรียม ประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ไว้แล้ว

นายฉลอง มณีโชติ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาและถ่ายทอด กล่าวเพิ่มเติม จากกรอบวิจัยที่กำหนด มีข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลปฐมภูมิ พอนำมาวิเคราะห์ด้วย Content Analysis ก็รู้ขั้นตอน รู้ปัญหา ได้แนวทาง พอได้แนวทางก็ได้ข้อเสนอแนะ เขียนลักษณะนี้จะทำให้เข้าใจง่าย จุดนี้ควรที่จะปรับปรุง หรือการวิเคราะห์อาจจะต้องหาเครื่องมืออื่นมาประกอบยกตัวอย่างอาจจะใช้ Diagram เพื่อมาวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา แยกให้ชัดเจนแล้วไปวิเคราะห์ Content เมื่อได้ข้อเสนอแนะอาจจะมีหลายทาง ก็นำไปศึกษาโดยใช้ SWOT ANALYSIS ประเด็นที่ใช้ Content Analysis เป็นการตอบปัญหาซึ่งเป็นผลมาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งปัญหาบางประเด็น อาจจะเป็นปัญหาของเจ้าหน้าที่เพียงผู้เดียว ยกตัวอย่าง เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. จังหวัดบอกระเด็นนี้เป็นปัญหา คือ ผู้มีปัญหาแค่ผู้เดียว เพราะฉะนั้นควรจะทำเป็นตารางวิเคราะห์ Content Analysis แล้วแยกที่จะสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหาร แต่ละประเด็นแยกเป็นภาค เป็นจังหวัด ประเด็นหลักทั้ง ๓ ประเด็น จะได้ทราบว่าเรื่องไหน ที่เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. จังหวัดคิดว่าเป็นปัญหา และปัญหาไหนที่มีความเห็นตรงกันรวมกันออกมาไม่ต้องคิดเป็นร้อยละ เรื่องใดที่เป็นปัญหามากก็ไปดูที่ความถี่ ต้องแสดงผลวิเคราะห์เป็นตาราง เพราะไม่เช่นนั้นจะถูกมองว่าข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลที่สร้างขึ้นเอง ให้ความเห็นอะไรใส่ไปให้หมด เพื่อนำไปสู่การได้คำตอบที่ดี ในกรอบนี้ อาจจะนำเรื่องเกษตรประณีตเข้ามาด้วยแล้วก็ใช้ตัวอย่างที่ได้มา แต่ที่ระบุในเอกสารคำว่า “พอ” ไม่แน่ใจว่าเอกสารวิชาการของ ส.ป.ก. ใช้คำว่าพอ หรือนาย หากใช้คำว่าพอ ต้องใส่ในภาคผนวกหรือต้องใส่ในวงเล็บ ลองตรวจสอบอีกครั้ง

ในเรื่องเกษตรประณีตมีหลากหลายแนวคิด เพราะฉะนั้นควรที่จะทบทวนวรรณกรรมเพิ่ม ในความหมายของ “เกษตรประณีต ” ซึ่งนิยามของเกษตรประณีต มีทั้งนิยามของ สวทช . ของ ส.เศรษฐกิจพอเพียง และนิยามของกรีนเนท ตลอดจนเกษตรประณีตในแนวคิดทั่วไป นิยามของ “เกษตรประณีต ” ที่คิดนอกกรอบ คือ ใช้พื้นที่ขนาดเล็กให้ได้ผลผลิตสูงสุด หรือการใช้ Vertical Farming ก็ถือเป็นเกษตรประณีต หรือทำเกษตรผสมผสาน

/หรือ...

หรือเศรษฐกิจพอเพียงก็เป็นเกษตรประณีต ในงานวิจัยชิ้นนี้จะใช้ความหมายจากไหน และเมื่อเจอกับปัญหาอุปสรรค ก็ต้องหาแนวปฏิบัติหรือวิธีที่ดี (Best Practice หรือ Good Practice) เพิ่มเข้าไปในเอกสารวิจัยนี้ อาจจะได้จากข้อมูลทุติยภูมิ หรือไปศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเป็นข้อมูลปฐมภูมิก็ได้ โดยเฉพาะเกษตรประณีตของเกษตรกรรุ่นใหม่ซึ่งอยู่ในพื้นที่เหล่านี้มีหลายพื้นที่ ตัวอย่างเช่น สุราษฎร์ธานี (นายปรานต์) ใช้พื้นที่ ๑ ไร่ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการทำเกษตรแบบเข้มข้นรวมกัน สามารถสร้างรายได้ปีละ ๓๐๐,๐๐๐ กว่าบาท หรือพื้นที่แถวพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร (นายสะอาด) เป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ จบหลักสูตรไม่มีพื้นที่รองรับ ก็ไปทำเกษตรประณีต โดยใช้พื้นที่ของภรรยาที่อยู่ในเขต ส.ป.ก. ก็เป็นทางออกทางหนึ่ง หรือในจังหวัดหนองคาย เหล่านี้เมื่อได้แนวปฏิบัติและวิธีที่ดี ก็สามารถนำไปใช้เวลาทำข้อเสนอแนะเอกสารจะมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

เรื่องการใช้ภาษาควรใช้ให้เหมาะสม บางเรื่องเป็นภาษาการวิจารณ์ต้องชี้ ข้อมูลให้ชัดเจนทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการคลาดเคลื่อนของข้อมูล เช่น จากการบอกว่าชุดสระเกษตรกรรมทบครั้งหนึ่ง ใช้หรือไม่ เพราะการชุดสระเท่าที่ทราบเกษตรกรรมทบ ๒,๕๐๐ บาท จากยอด ๒๐,๐๐๐ บาท ซึ่งประมาณ ๑๒ เปอร์เซ็นต์ ในส่วนเนื้อหาในบทที่ ๔ ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ความเห็น มีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับข้อมูลตามความเห็นไป แต่ในส่วนที่เป็นข้อมูลจากนักวิจัยเองควรให้มีความเที่ยงตรง ยกตัวอย่างหน้า ๒๔ ในตารางช่องสภาพพื้นที่สภาพดินของจังหวัดเชียงราย ที่ระบายละเอียดของสภาพดินซึ่งเป็นข้อมูลของ กลุ่มชุดดินที่ ๒๒ ประกอบกับข้อเสนอที่ว่าพื้นที่ควรมากกว่า ๕-๑๐ ไร่ จึงสะท้อนว่าพื้นที่เป็นแปลงขนาดเล็ก ซึ่งหากเป็น แปลงขนาดเล็กแทนที่จะใช้กลุ่มดินน่าจะระบุสภาพพื้นที่เป็นชุดดินจะมีความชัดเจนกว่า เพราะจะโยงกับข้อจำกัดของดิน จะทำให้รู้ว่าข้อจำกัดของดินคืออะไร ซึ่งกับบางพื้นที่มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานได้แก้ไขข้อจำกัดตรงนี้ไปแล้ว พื้นที่ที่เคยบอกว่าไม่เหมาะกับการทำการเกษตรแต่ปัจจุบันเหมาะแล้ว กรณีตัวอย่างสมมุติว่าพื้นที่น้ำท่วมซึ่งเป็นดินชุดหนึ่ง ต่อมากรมพัฒนาที่ดินกำหนด Zoning ระบุว่าพื้นที่นี้ไม่เหมาะสมสำหรับปลูกปาล์มน้ำมันเนื่องจากมีน้ำท่วม ต่อมาก็มีผู้ทักท้วงว่าถึงไม่เหมาะแต่ก็มีผู้ปลูกโดยมีการยกทรง และปาล์มก็ให้ผลผลิตเพิ่ม จุดนี้สามารถกลับไป กำหนด Zoning ใหม่ได้ว่าพื้นที่นี้เหมาะสมสำหรับการทำการเกษตรแล้ว เพราะฉะนั้นอาจจะต้องไปพิจารณาว่าแต่ละแปลงสภาพปัจจุบันเป็นอย่างไร มีศักยภาพ หรือข้อจำกัดอะไรบ้าง และได้รับการแก้ไขอย่างไรให้เหมาะสม สามารถสรุปข้อมูลได้สอดคล้องกับข้อเท็จจริง ข้อความในเอกสารหน้า ๔๓ ข้อ ๓.๒ ขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ที่ระบุว่า “มีสระแต่ไม่สามารถดึงน้ำมาใช้ได้” กับ “สระมีน้ำแต่ไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ ” ควรใช้เป็นอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นรูปแบบเดียวกัน

สรุปต้องกลับไปพิจารณากรอบแนวคิดในการวิจัย หรือว่าตัว Content Analysis ต้องทำตารางให้เห็นว่าบางประเด็นมี ๑ บางประเด็นมี ๑๐ จะได้สรุปได้ว่าตกลงเป็น “ส่วนใหญ่” หรือ “บางส่วน” เพิ่มแนวหรือวิธีปฏิบัติที่ดีเข้าไป หรือหากมีข้อมูลเกษตรทฤษฎีใหม่ก็ใส่เข้าไป แต่หากไม่เห็นการนำไปใช้ก็ไม่จำเป็นต้องใส่

ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวเพิ่มเติม ประเด็นประชากรเป้าหมายควรกำหนดให้ชัดเจน เช่น ผู้บริหาร ระบุเลยว่าเป็นปฎิรูปที่ดินจังหวัด หรือผู้อำนวยการสำนักต่าง ๆ ซึ่งถ้าจะกำหนดผู้ที่เกี่ยวข้อง จริงๆ อาจจะเป็น ๑) ปฎิรูปที่ดินจังหวัด ๒) ผู้อำนวยการกลุ่มยุทธศาสตร์ และ ๓) เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ สำหรับส่วนกลางอาจจะเป็น ๑) ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือว่าจะเป็นผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ฯ หรือเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ กำหนดให้ ชัดเจน นอกจากนี้ประเด็นที่เป็นตัวโครงการ เดิมโครงการนี้เกิดจาก “โครงการบ่มเพาะเกษตรกร ” กับ “เกษตรกรรุ่นใหม่ ” ซึ่งโครงการเกษตรกรรมใหม่ที่มีการจัดที่ดินมี ๒ ประเภท คือ ประเภทที่ ๑ หลักสูตรพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ ประเภทที่ ๒ การพัฒนาเกษตรกรมืออาชีพรุ่นใหม่ ซึ่งปัจจุบันมีเพียง ๒ กลุ่มดังกล่าว เนื่องจากได้ปรับโครงการบ่มเพาะเข้าไปสู่โครงการเกษตรกรรมใหม่แล้ว จึงขอให้กล่าวถึงเกษตรกรรุ่นใหม่เพียงอย่างเดียวเพื่อความชัดเจน

นางสาวรุจี รอดชะ นักวิชาการแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ กล่าวว่า ถ้าพิจารณาจากแบบการติดตามประเมินผลที่มีอยู่ในเอกสาร ซึ่งมีการเก็บข้อมูลอยู่แล้ว ถ้าหากนักวิจัยได้นำข้อมูลมาประกอบ จะทำให้เห็นได้ว่าคำถามที่ผู้วิจัยนำไปถามเกษตรกรเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยไปถามไม่ได้คิดขึ้นมาเองเพราะมีแบบคำถามรองรับไว้แล้ว

/ยกตัวอย่าง...

ยกตัวอย่างคำถามในแบบฯ เช่น มีไฟฟ้าหรือไม่ มีบ่อน้ำหรือไม่ เมื่อผู้วิจัยไปสัมภาษณ์จะทำให้ทราบว่าเกษตรกรขาด หรือ เกิน ซึ่งข้อมูลนี้จะเป็นสิ่งที่สนับสนุนว่าที่ถามไปถูกต้องกับแบบหรือไม่ จะได้ช่วยสนับสนุนข้อมูลของผู้วิจัย

ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวเพิ่มเติม งานวิจัยเรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจค่อนข้างมาก เคยหารือกับคุณวินัย เมฆดำ ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ฯ ซึ่งได้วิจัยเหมือนกัน แต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ทั่ว ๆ ไป เรื่องภาคีเครือข่ายซึ่งก็เป็นรูปแบบหนึ่งของการทำงาน โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ให้เป็นโครงการวิจัยดีเด่น แต่งานวิจัยนี้จะเจาะลึกลงไปถึงวิถีปฏิบัติ เป็นการนำงานวิจัย ๒ เรื่องมาผสมผสานกัน และถ้าผู้วิจัยปรับเรื่องการปฏิบัติไปบวกกับเล่มของ สกว. จะทำให้ ส.ป.ก. มีแนวทางที่จะดำเนินงานได้อย่างชัดเจน ส.ป.ก. จังหวัดก็จะได้มีรูปแบบ วิธี การดำเนินงานที่ชัดเจนขึ้นเช่นกัน เพราะเป็นการนำผลงานวิจัยมาวิเคราะห์ว่าควรจะทำโครงการต่อไป หรือควรที่จะปรับปรุงโครงการอย่างไร และจะได้ตอบโจทย์กับบางจังหวัดที่รายงานมาโครงการนี้ควรจะทำเล็ก ซึ่งในความเป็นจริงเมื่อจังหวัดเป็นผู้ปฏิบัติ และเป็นนโยบายของกระทรวงที่สั่งการให้ดำเนินการ เมื่อดำเนินการแล้วมีปัญหาที่ต้องหาทางแก้ไข ไม่ใช่เสนอให้ยกเลิก จะยกเลิกหรือไม่ขึ้นอยู่กับนโยบาย โครงการนี้ในส่วนที่สำเร็จก็มีอยู่มากมาย หลายพื้นที่ ที่ไม่สำเร็จแสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ของกลุ่มฯ นั้นอาจจะไม่ดีพอ ตรงนี้เป็นเรื่องที่น่าคิด

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวว่า โครงการนี้ได้ปรับกันไปพอสมควร และอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ ซึ่งได้มีการกล่าวถึงเรื่องนี้ อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามเล็กไม่ได้แน่นอน เพียงแต่จะต้องปรับเปลี่ยนอย่างไร ไม่ว่าจะเป็นส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค อาจต้องมาร่วมกันพิจารณา ในกระบวนการ วิธีการทำงาน อาจจะต้องมาปรับในประเด็นที่เสนอมาว่าขาดสิ่งต่าง ๆ ต้องมาพิจารณาการทำงานให้ชัดเจนขึ้น

ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวเพิ่มเติม เคยหารือกับ ผอ. กลุ่มพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ฯ เกี่ยวกับความพร้อมในที่ดินที่จะรองรับเกษตรกรรุ่นใหม่ควรมีอะไรบ้าง ประการที่ ๑ ควรมีข้อมูลที่ดินที่มีอยู่ ว่ามีอยู่ที่ไหนบ้าง และควรพัฒนา ก่อนที่จะ จัดเกษตรกรลง ควรจะดำเนินการในเรื่องปัจจัยพื้นฐานและสิ่งที่จำเป็นเบื้องต้นในเรื่องการผลิต หากมีแหล่งน้ำแต่ยังไม่มีระบบน้ำ เกษตรกรยังช่วยเหลือตนเองได้ในระดับหนึ่ง อาจรวมกลุ่มกันซื้อเครื่องปั้มน้ำ หรืออะไรต่างๆ ก็ทำได้ แต่สำคัญ คือแหล่งน้ำ เพราะน้ำเป็นเรื่องสำคัญและมีความจำเป็นในเรื่องของการผลิต การผลิตสมัยนี้มี ๒ ด้าน คือ ๑) ความรู้ในการผลิต และ ๒) ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของปัจจัยการผลิต เช่น น้ำ พันธุ์พืชต่าง ๆ เกษตรกรรุ่นใหม่มีเป้าหมายอยู่แล้ว ว่าต้องการให้เกษตรกรไปเป็นผู้นำในการเป็นผู้นำก็ต้องอาศัยองค์ประกอบหลาย ๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเทคโนโลยี นวัตกรรม หรือความรู้ในเรื่องต่าง ๆ โครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ต้องตอบคำถามที่ว่า “การผลิตบนฐานขององค์ความรู้ ไม่ใช่การผลิตบนฐานของปัจจัยการผลิต หรือไม่ใช่การผลิตบนฐานของทรัพยากรที่มีอยู่” เพราะฉะนั้นน่าจะเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้โครงการนี้ยังอยู่ และงานวิจัยเรื่องนี้น่าจะเป็นคำตอบที่ว่า สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไขมีจุดไหนบ้างที่ต้องดำเนินการ

นายฉลอง มณีโชติ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี ผากอีกประเด็น ในเรื่องขนาดของเนื้อที่ที่จะจัดให้เกษตรกร จากที่เคยสอบถามที่สุราษฎร์ธานีถ้าทฤษฎีใหม่ต้อง ๑๐ ไร่ ต้องปลูกไม้ยืนต้น ปลูกพืช ขึ้นอยู่กับรูปแบบ ในประเด็นนี้ น่าจะสอบถามเพิ่มเติมว่า พื้นที่จัดสรรที่เหมาะสม ควรมีขนาดเท่าไร โดยพิจารณาตามบริบทของพื้นที่ และในประเด็นที่บอกว่าพื้นที่ ที่มีศักยภาพในการทำเกษตรแต่ไม่ได้พัฒนา ถ้าพัฒนาแล้ว จะเหมาะสมสามารถทำการเกษตรได้ บางครั้งบอกไปเกษตรกรก็ไม่เชื่อ ถ้าเรานำตัวอย่างของผู้ที่ประสบความสำเร็จว่า มีการทำเกษตรรูปแบบใด พื้นที่ ๑ ไร่ พื้นที่ ๒ ไร่ หรือพื้นที่ ๓ ไร่ ปัจจัยที่จำเป็นมีอะไร น้ำ ไฟฟ้า จะได้มาสนับสนุนเวลาเสนอแนะแนวทางเพื่อจะพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นจำเป็นที่จะต้องมีความ แน่ว แน่ และวิถีปฏิบัติที่ดีที่มีอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะที่เป็นรุ่นใหม่ ถ้าเป็นไปได้อาจจะไปสัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จก็ได้

นายประกอบ ยิ่งชล ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงานวิศวกรรม กล่าวแนะนำผู้วิจัย ในประเด็นการกำหนดพื้นที่ ที่กำหนดไว้ ๑๕ พื้นที่นั้น เป็นการสร้างปัญหาให้ผู้วิจัยอย่างมาก ซึ่งโครงการเชิงนโยบายต่าง ๆ ควรเน้น /เชิงคุณภาพ...

เชิงคุณภาพ ปัญหาประการหนึ่งที่สำคัญของ ส.ป.ก. คือ เวลาจะดำเนินโครงการอะไร ก็จะมีผู้อ้างว่าไม่ใช่ภารกิจของ ส.ป.ก. เพราะฉะนั้นต้องทำงานเชิงคุณภาพให้ชัดว่า การดำเนินงานโครงการในพื้นที่ ส.ป.ก. เกิดอะไรขึ้น ต้องชัดเจนในผลการศึกษา ข้อเสนอแนะ การที่ดำเนินการหลายพื้นที่ก็จะมีปัญหามากมายไปหมด พอ ได้ข้อสรุปก็ไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ เพราะฉะนั้นบางเรื่อง หากทำในเชิงคุณภาพเน้นเฉพาะพื้นที่ที่จะมีคำตอบที่ชัดว่า แต่ละพื้นที่มีปัญหา อุปสรรคอะไร จะเติมอะไรให้เต็มโครงการเพื่อทำให้โครงการ เกิดผล เพราะการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของ ส.ป.ก. มีปัญหามาก เช่น โครงการนิคมการเกษตร ซึ่งเป็นโครงการฯ ที่ทำได้ดีมาก โครงการที่ดินแปลงรวมแปลงใหญ่ ซึ่งจากการวิเคราะห์ สู่ของ ส.ป.ก. ไม่ได้ในเรื่องของกระบวนการ วิธีการ เพราะ ฉะนั้นต้องการให้การศึกษานี้เน้นในเชิงคุณภาพ ชี้ให้เห็นว่าปัญหาคืออะไร ทำแล้วจะเกิดอะไรขึ้นในพื้นที่ ส.ป.ก.

ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวว่า ประเด็นที่คณะกรรมการฯ ควรนำไปต่อยอดในการศึกษาครั้งต่อไป เป็นการศึกษาเปรียบเทียบในจังหวัดที่ประสบความสำเร็จ จังหวัดที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ ต่อยอดจากโครงการนี้ ซึ่งประเด็นการศึกษาครั้งนี้จะลงไปในเรื่อง “การจัดที่ดิน” ควรศึกษาประเด็นเรื่องการจัดที่ดินก่อน

นางอาทิตยา พงษ์พรหม ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน กล่าวเสริมนักวิจัย ว่า ก่อนที่จะเลือกพื้นที่ ๑๕ พื้นที่นั้นมีการปรึกษากันว่าจะเลือกพื้นที่จำนวนเท่าไรดี ถ้าหากเลือกน้อยเกินไป ก็จะไม่เป็นตัวแทนสำหรับพื้นที่ที่มีความแตกต่างค่อนข้างมาก เพราะฉะนั้นต้องมีเกณฑ์ประกอบในการเลือกพื้นที่ เช่น บางพื้นที่สูงมาก แห้งแล้งจัด พยายามพิจารณาให้ครอบคลุมประกอบ ให้ได้พื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน จึงสรุปที่ ๑๕ พื้นที่ ซึ่งใน ๑๕ พื้นที่ ก็มีกรณีที่น่าสนใจในส่วนของเกษตรกร แต่พอนำมาเปรียบเทียบต่างพื้นที่กันเริ่มเปรียบเทียบได้ยาก เพราะว่าปัจจัยแต่ละพื้นที่ต่างกันไป ซึ่งจะโยงไปถึงเรื่องเกณฑ์ประเมิน ในเบื้องต้น จากที่เห็นและจากการ พูดคุยกับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ว่า เป็นไปได้หรือไม่ ที่จะปรับปรุงเกณฑ์การประเมินเป็น ๒ ระดับ โดยเกณฑ์แรก กำหนดเป็นเกณฑ์รวมใช้เป็นเกณฑ์ประเมินทั้งหมด ในส่วนที่ ๒ เกณฑ์ในแต่ละพื้นที่หรือแต่ละท้องถิ่น และนำเกณฑ์ทั้ง ๒ มารวมกันถึงจะได้เป็นค่าคะแนนออกมา หมายความว่า เกณฑ์ท้องถิ่น ให้คะแนนความยากง่ายของพื้นที่นั้น ๆ ประกอบไปด้วย เพราะฉะนั้นเกณฑ์ตรงนี้ทางจังหวัดกับเกษตรกรควรจะมีส่วนร่วมในการกำหนด ว่าควรจะเป็นอย่างไร ส่วนเกณฑ์กลางก็ต้องมีส่วนร่วมไว้ เพื่อเป็นเกณฑ์หลักที่เป็นของ ส.ป.ก. มีระเบียบปฏิบัติบางอย่างที่ต้องปฏิบัติตาม จากการสำรวจความคิดเห็นในหลายพื้นที่ที่เห็นด้วยกับตรรกะพอสมควร เนื่องจากมีปัญหาในการประเมินค่อนข้างมาก เกณฑ์ความยากบางจังหวัด ๔๐ คะแนน แต่บางจังหวัด ๔๐ - ๕๐ คะแนน แต่ต่อเนื่องกันก็เป็นอีกประเด็นที่ตีพบ แต่จะเป็นไปได้หรือไม่ที่จะปรับ หรือหากปรับจะ ปรับไปในแนวใด แค่นี้เป็นแนวคิดที่พบเท่านั้น ส่วนประเด็นที่เจาะลึกเพิ่มเติม ลงไปใน ๑๕ พื้นที่ จากทั้งหมด ๔ ภาค อาจเป็นขั้นตอนต่อไป ที่ต้องวิเคราะห์เพิ่มเติมข้อมูลบางส่วนยังไม่สมบูรณ์ ทางผู้วิจัยยังต้องไปเก็บข้อมูลอีกพอสมควร

ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวว่า จุดนี้เข้าใจว่าเป็นการศึกษาสภาพปัญหาการจัดที่ดิน จึงต้องการให้เห็นสภาพปัญหาการจัดที่ดินเป็นเบื้องต้นก่อน ให้เห็นภาพรวมของสภาพปัญหาการจัดที่ดิน ว่าสภาพปัญหาที่ดินเป็นแบบนี้ แนวคิดหรือข้อเสนอแนะที่จังหวัดหรือสห. ต้องเดินตามควรเป็นแบบไหนแล้วค่อยนำไปต่อยอดว่า มีกิจกรรมอะไรที่จะมาสนับสนุนความคิดของโครงการนี้อีกครั้ง ส่วนรายละเอียดประเด็นต่าง ๆ ที่อดิตยา กล่าวถึง ค่อยมาวางกรอบว่าจะศึกษาอะไรเพิ่มเติมต่อไป

นายฉลอง มณีโชติ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี กล่าวเพิ่มเติม เกณฑ์ประเมินถ้าถามว่าปรับได้หรือไม่ ตอบว่าปรับได้ โดยใช้งานวิจัยนี้ให้เป็นประโยชน์ ยกตัวอย่าง รายได้เดือนละ ๑๕,๐๐๐ บาท บอกไม่เหมาะสม แต่เกณฑ์นี้เป็น เกณฑ์เดียวที่ใช้กับ SMART FARMER แต่ SMART FARMER มีปัจจัยการผลิตพร้อมอยู่แล้ว เมื่อไม่เหมาะสมอาจจะต้องลด แต่ควรจะต้องลดอย่างไร เพราะหากผลงานวิจัยนี้ ออกมาก็สามารถนำไปสนับสนุนเกณฑ์นี้ได้ ซึ่งโครงการเกษตรกรรุ่นใหม่สามารถจะเปลี่ยนได้แม้กระทั่งกลุ่มเป้าหมาย ยกตัวอย่างหากจะดำเนินโครงการเกษตรกรรุ่นใหม่ มีการอบรม ๑๐๐ ราย ต้องหาพื้นที่รองรับ ๑๐๐ ราย ถ้ามีพื้นที่รองรับแค่ ๘๐ รายก็จะถูกต่อว่าอีก สุดท้ายก็มากดดันที่ตัวเอง บางจังหวัดเสนอให้ทำหลักสูตรผู้สืบทอด ผู้รับโอนสิทธิ รับมรดกสิทธิ แต่เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนไร่นาทำกินไว้กับ ส.ป.ก. ซึ่งมีประมาณ ๓ แสนราย และยังมี.../พื้นที่...

พื้นที่รองรับ ตรงนั้นเป็นปัญหามากกว่าโครงการนี้อีก เพราะฉะนั้นควรจะเปลี่ยนกลุ่ม เป้าหมายนี้ โดยนำรายที่ได้รับโอนสิทธิ มรดกสิทธิมาส่วนหนึ่ง พวกไร่ที่ดินทำกินซึ่งได้รับการจัดที่ดินไปแล้ว หรือ ผู้ที่ลงไปทำประโยชน์ในที่ดินแปลงรวมส่วนหนึ่ง กลุ่มเป้าหมายจาก ๑๐๐ ราย อาจจะลดสัดส่วนลงมาเป็น ๘๐ รายหรือ ๒๐ ราย ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถดำเนินการได้จากผลของการศึกษาค้างนี้

ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวเพิ่มเติม งานวิจัยเรื่องนี้ขอ มอบหมายให้นายฉลอง มณีโชติ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี นายวินัย เมฆดำ ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่และ ยุวเกษตรกร และนายเกียรติยศ ทรงสง่า ผู้อำนวยการกลุ่มติดตามและประเมินผล เป็นผู้อ่านผลงานวิจัยนี้ ในส่วนที่ทีมวิจัย ขออนุมัติขยายระยะเวลาในการวิจัยไปอีก ๓ เดือน ที่ประชุมจะอนุมัติหรือไม่

มติที่ประชุม เห็นชอบให้ขยายเวลาในการวิจัยไปอีก ๓ เดือน โดยให้ปรับปรุงตามที่คณะกรรมการฯ ให้ข้อเสนอแนะ

(๒) การใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืนด้วยการพัฒนาระบบวนเกษตรของเกษตรกร

ในเขตปฏิรูปที่ดิน

โดย นางสาวอาทิตย์ยา พงพรม	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ
นายณัฐพล ขานหมัด	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ
นางสาวธีระดา นิลไชย	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ
นางสาวอนุสรณ์ มุลป้อม	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
นางสาวพรพรรณ ปะทาเส	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ
นางสาวเกตุร มาทอง	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน
นายจตุพร แสงแก้ว	จ้างเหมาบริการด้านกลุ่มวิจัยฯ
สำนักวิชาการและแผนงาน	

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตสู่ระบบวนเกษตรของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
๒. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และวิธีการจัดการระบบวนเกษตรในรูปแบบที่แตกต่างกัน
๓. เพื่อเสนอแนะแนวทางส่งเสริม การใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนด้วยระบบวนเกษตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เกษตรกรและชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ที่ดินหรือทรัพยากรในพื้นที่ได้อย่าง ยั่งยืนและตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์และหวงแหนทรัพยากรท้องถิ่น
๒. แนวทางและองค์ความรู้สำหรับเผยแพร่ให้กับหน่วยงานหรือบุคคลภายนอกที่สนใจด้านการจัดการระบบวนเกษตร

ขอบเขตการศึกษา

๑. ขอบเขตด้านพื้นที่ เขตปฏิรูปที่ดินภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ อำเภอบรบือและอำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม อำเภอม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ และอำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี
๒. ขอบเขตด้านเป้าหมาย เกษตรกรที่จัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินด้วยระบบวนเกษตร
๓. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาในประเด็น ดังนี้
 - ๑) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตสู่ระบบวนเกษตรของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยแบ่งออกเป็น ๒ ประเด็นหลัก ดังนี้

/- ปัจจัย...

- ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย องค์ความรู้ การเรียนรู้ แนวคิด ทักษะ และรูปแบบการดำเนินชีวิต

- ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย สภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม กฎหมายหรือนโยบายภาครัฐ และขนาดการถือครองที่ดิน

๒) องค์ความรู้ ภูมิปัญญา วิธีการจัดการ รวมถึงการใช้ประโยชน์จากผลผลิตในระบบวนเกษตรที่มีความแตกต่างกันทั้งหมด ๔ รูปแบบ คือ ระบบป่าไม้ - นาไร่/ ระบบป่าไม้ - ปศุสัตว์/ ระบบนาไร่ - ป่าไม้ - ปศุสัตว์ และระบบป่าไม้ - ประมง

๓) ทิศทางหรือแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนจากการประยุกต์ใช้ระบบวนเกษตร โดยพิจารณาด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม

ระเบียบวิธีวิจัย

๑. การเลือกพื้นที่ศึกษา

๑) พื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดินภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๗ จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ (อ.คำม่วง) มหาสารคาม (อ.บรบือ) และอุบลราชธานี (อ.น้ำยืน)

๒) กลุ่มเป้าหมาย เกษตรกรที่จัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินด้วยระบบวนเกษตรจำนวนทั้งสิ้น ๒๑ ราย

๒. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ข้อมูลจากแหล่งที่มีผู้รวบรวมไว้แล้ว

๒) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) สัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยตั้งประเด็นคำถามและสัมภาษณ์เกษตรกร ๒๑ ราย เพื่อเก็บข้อมูลใน ๔ ประเด็นหลัก คือ

- ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร
- สาเหตุของการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตสู่วนเกษตร
- การจัดการและประโยชน์ของระบบวนเกษตร
- ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่าง ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีเรียบเรียงและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ปฏิทินการผลิต และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล ศึกษาข้อมูล แล้วจึงวิเคราะห์เปรียบเทียบผลจากการศึกษาองค์ความรู้ แนวทาง และรูปแบบการจัดการระบบวนเกษตรในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และมีการสรุปข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัย พร้อมทั้งการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล และนำเสนอโดยการบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

การตรวจสอบข้อมูล ใช้วิธีการสะท้อนข้อมูล การสอบถามซ้ำ และยังมีตรวจสอบโดยวิธีการเก็บข้อมูลที่ต่างกัน ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกต และการตรวจสอบข้อมูลทุติยภูมิ

ระยะเวลาการวิจัย เดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๗ - เมษายน ๒๕๕๘ รวมระยะเวลา ๑๘ เดือน

ผลการศึกษา

๑. สภาพทั่วไปของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย

๑.๑ ข้อมูลเชิงสถิติ

๑) จำนวนเกษตรกรที่ได้รับการสัมภาษณ์เชิงลึกมีจำนวนทั้งสิ้น ๒๑ ราย แยกเป็น ชาย ๑๐ ราย และหญิง ๑๑ ราย

๒) พื้นที่วนเกษตรโดยเฉลี่ยต่อคนคือ ๓ ไร่ ในขณะที่พื้นที่เกษตรเฉลี่ยทั้งหมดคือ ๒๔ ไร่ คิดเป็นสัดส่วนวนเกษตรร้อยละ ๑๒.๕๐ ต่อพื้นที่ทั้งหมดครัวเรือนของเกษตรกรที่ศึกษาถือว่ามีความปานกลางไปถึงระดับครอบครัวใหญ่

/๓) จำนวน...

๓) จำนวนสมาชิกเฉลี่ยคือ ๔ คน รวมตั้งแต่ปู่ย่า ตายาย จนถึงลูกหลาน

๔) อายุของเกษตรกรที่ศึกษาอยู่ในช่วง ๓๕ - ๘๓ ปี

๕) เกษตรกรส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๙ ราย ประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๔ ราย ส่วนมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และ ๖ มี ๒ และ ๑ ราย ตามลำดับ ส่วนระดับ มศ .๓ ปวส. และอนุปริญญา มีอย่างละ ๑ ราย และระดับปริญญาตรีมีจำนวน ๒ ราย

๒. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตสู่ระบบวนเกษตรของเกษตรกร ในเขตปฏิรูปที่ดินภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุปสาระสำคัญของปัจจัยในแต่ละด้าน ได้ดังนี้

๒.๑ ปัจจัยภายใน

๑) เศรษฐกิจครอบครัว จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีหนี้สินจากการทำเกษตรแบบดั้งเดิมหรือเกษตรเชิงเดี่ยว เนื่องจากมีต้นทุนการผลิตที่สูงเพราะต้องซื้อปัจจัยการผลิต จ้างแรงงาน รวมถึงบางครั้งเกิดความเสียหายจากภัยธรรมชาติ หรือภาวะราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ เกษตรกรไม่สามารถอยู่ได้หากไม่ปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต จึงเริ่มหาแนวทางการทำเกษตรที่ลดต้นทุนการผลิตโดยการลดใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมี สร้างความพออยู่พอกินโดยการพึ่งพาตนเองด้วยการปลูกพืชหลากหลายในแปลงเกษตร แม้รายได้จะน้อยกว่าการทำเกษตรเชิงเดี่ยว แต่พบว่าเมื่อต้นทุนการผลิตลดลงก็ทำให้เกษตรกรมีกำไรเพิ่มขึ้น จึงเริ่มปรับเข้าสู่การทำเกษตรอินทรีย์และวนเกษตรในที่สุด

๒) ความปลอดภัยด้านสุขภาพและอาหาร การมองหาความสมดุลระหว่างรายได้จากการเกษตร สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี สำคัญมากกว่าเงินที่ได้รับ โดยเห็นว่า วนเกษตร เป็นการปลูกไม้หลาย ๆ ชนิดเพื่อให้เกิดความหลากหลายและเป็นแหล่งอาหาร โดยปลูกกินเองทำกินเอง และจะปลูกในกระถางอินทรีย์เพื่อให้ได้กินของที่ดีทุกอย่าง ประกอบกับตัวเกษตรกรเองหรือคนรอบข้างเริ่มประสบปัญหาสุขภาพจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวที่ใช้สารเคมีเข้มข้น จึงเริ่มปรับเปลี่ยนไปสู่การเกษตรแบบยั่งยืนโดยเริ่มจากการทำเกษตรผสมผสานก่อนแล้วจึงปรับเข้าสู่วนเกษตร

๓) รูปแบบการดำเนินชีวิต การดำรงชีพของคนก่อนการเข้าสู่ยุคเกษตรเชิงเดียวนั้น ผู้คนยังพึ่งพิงธรรมชาติเป็นหลักและอาศัยอยู่ภายใต้ความหลากหลายทางชีวภาพ แต่ภาพ ที่ปรากฏในปัจจุบันนั้นเปลี่ยนไปสู่ความขาดแคลนในขณะที่วิถีการบริโภคของคนรุ่นนี้ในชนบทยังติดอยู่กับอาหารพื้นบ้าน ความขาดแคลนสิ่งเหล่านี้ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ยังเกิดความโหยหาธรรมชาติ แม้ว่าภายนอกนั้นจะเห็นว่าส่วนใหญ่มุ่งสู่การปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว ดังนั้นการได้มีโอกาสเรียนรู้ระบบวนเกษตรทำให้เกษตรกรเริ่มเห็นว่า วนเกษตรคือทางเลือกหนึ่ง การฟื้นคืนสภาพความสมบูรณ์ของพืชพรรณ อาหารการกิน เช่นในอดีตโดยไม่ได้ละเลยการสร้างรายได้จากการ ทำการเกษตร และกลายเป็นคำตอบของการกลับสู่วิถีชีวิตแห่งอาหารพื้นบ้านปลอดภัย ความหลากหลายทางชีวภาพ และความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ

๔) การเรียนรู้จากปราชญ์เกษตรหรือผู้นำเกษตรกร เกษตรกรที่สัมผัสกับสามพื้นที่ ได้รับแนวคิดมาจากการแบ่งปันประสบการณ์ของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำวนเกษตร หรือก็คือการทำตามต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จแล้วนั่นเอง

๒.๒ ปัจจัยภายนอก

๑) การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ และเอกชน การส่งเสริมจากหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ และเอกชน มีส่วนสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ และปรับเปลี่ยนแนวคิดของเกษตรกรให้เริ่มทำเกษตรอินทรีย์และวนเกษตร โดยมีเป้าหมายเพื่อผลิตอาหารเลี้ยงชีพ และขายผลผลิตที่เหลือเพื่อเป็นรายได้ ทำในรูปแบบที่หลากหลาย และปรับเข้าสู่วนเกษตรในปลายทางอย่างยั่งยืน

๒) ความต้องการสินค้าของตลาด ปัจจุบันกระแสความนิยมของผู้บริโภคอาหารปลอดภัย และอาหารพื้นบ้านกำลังเป็นที่นิยมอย่างมาก เหตุผลหลักประการหนึ่งก็เนื่องด้วยภาครัฐมุ่งเน้นส่งเสริมอัตลักษณ์

/ความ...

ความเป็นไทย ทำให้อาหารท้องถิ่นกลายเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็น พืชผัก ผลไม้ เห็ด หรือแม้กระทั่งแมลงชนิดต่าง ๆ การมองเห็นโอกาสทางการตลาดนี้จึงเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรตัดสินใจทำวนเกษตร

๓. รูปแบบการจัดการและการใช้ประโยชน์จากระบบวนเกษตร จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการแปลงวนเกษตรของเกษตรกรแต่ละรายมีความแตกต่างกัน ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ได้ ๔ กลุ่มหลักๆ คือ

๓.๑ รูปแบบ ป่าไม้-นาไร่ ๑๒ ราย

๓.๒ รูปแบบ นาไร่-ป่าไม้-ปศุสัตว์ ๗ ราย

๓.๓ รูปแบบ นาไร่-ป่าไม้ – ประมง ๑ ราย

๓.๔ รูปแบบ นาไร่-ป่าไม้-ปศุสัตว์-ประมง ๑ ราย

๔. การบริหารจัดการแปลงวนเกษตร มีการบริหารจัดการดังนี้

๔.๑ กิจกรรมหลากหลายกิจกรรมหลักคือการปลูกพืชแบบผสมผสานควบคู่ไปกับการเลี้ยงสัตว์ การปลูกไม้ยืนต้น ปลูกต้นไม้บนคันนา การทำเกษตรผสมผสาน เลี้ยงไก่ เลี้ยงวัว เลี้ยงหมู และทำกระชังเลี้ยงกบ

๔.๒ แรงงานครัวเรือน มีการใช้แรงงานคนในครัวเรือนในการปลูกและดูแลรักษาแปลง

๔.๓ ลดต้นทุนการผลิต โดยการใช้แรงงานคนในครัวเรือนในการปลูกดูแลรักษาแปลง และการผลิต มีการผลิตและใช้ปุ๋ยหมักจากวัสดุธรรมชาติ น้ำหมักชีวภาพ และก้อนดินจุลินทรีย์ เพื่อทดแทนการใช้ปุ๋ยและสารเคมี ทำให้ต้นทุนในการผลิตต่ำมาก

๔.๔ จำหน่ายผลผลิตเอง เกษตรกรจำหน่ายผลผลิตจากแปลงวนเกษตรตามฤดูกาล โดยขายในหมู่บ้าน ชุมชน และที่ตลาดนัดอาหารปลอดภัยโรงพยาบาลชาย กำหนดราคาขายได้ด้วยตนเอง

๕. การใช้ประโยชน์และรายได้จากวนเกษตร หลักการจัดการแปลงวนเกษตร คือ การคำนึงถึงประโยชน์ของป่า ที่สามารถตอบโจทย์เรื่องปัจจัยสี่ในชีวิตประจำวันของเราได้แทบทุกข้อ ทั้งทางตรงคือ มีพืชผักไว้เป็นแหล่งอาหาร มีสมุนไพรเป็นยารักษาโรค มีที่อยู่อาศัยพักพิงหลบแดดฝน และทางอ้อม คือ การขายผลผลิตแล้วนำเงินไปซื้อหาเครื่องนุ่งห่มต่าง ๆ และสิ่งที่เราไม่สามารถผลิตได้เอง วนเกษตรก่อให้เกิดรายได้ทั้งรายวัน รายเดือน และรายปี และที่สำคัญทำให้มีอาหารกินทุกวัน ซึ่งแสดงถึงความมั่นคง ความยั่งยืน และความปลอดภัยทางด้านอาหารได้อย่างดีเยี่ยม ทั้งเป็นแหล่งอาหาร พลังงาน ไม้ใช้สอย ไม้เศรษฐกิจ และยังทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น ดินมีความอุดมสมบูรณ์ และป่าไม้ยังกักเก็บความชุ่มชื้นไว้ภายในแปลง ทำให้อากาศสดชื่นด้วย

นอกจากประโยชน์ด้านอาหาร ลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้แล้ว วนเกษตรยังถือเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของเกษตรกร เพราะมีต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงา การได้ยินเสียงนก เสียงกา ได้เห็นสัตว์ หรือแม้กระทั่งแมลงต่าง ๆ ในแปลง ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นอยุ่อย่างมา และจากกิจกรรมที่หลากหลายนี้ ทำให้แปลงวนเกษตรของเกษตรกรดึงดูดผู้คนให้เข้ามาศึกษาดูงานเป็นอย่างมาก ซึ่งถือเป็นการจุดประกายแนวความคิดด้านประโยชน์ของป่าให้กับคนอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

๖. วนเกษตรและการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืนจากการวิเคราะห์เบื้องต้น พบว่า การทำเกษตรแบบวนเกษตรเป็นการลดต้นทุน ลดรายจ่าย เพิ่มกำไรให้เกษตรกรอื่นเป็นการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ซึ่งจะลดปัญหาการสูญเสียที่ดินของเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน ส่งผลให้การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตรลดลง อีกทั้งวนเกษตรที่ประสบผลสำเร็จสร้าง แรงดึงดูดแรงงานภาคเกษตรให้อยู่ในพื้นที่ ลดการเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน ครอบครัวเกษตรกรได้อยู่ร่วมกัน ส่งผลดีต่อสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น วนเกษตรจึงเป็นวิธีการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน (Sustainable Agriculture)

ที่ประชุมให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะดังนี้

ประธานคณะกรรมการฯ มอบให้ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงานเป็นประธานฯ ในที่ประชุมเนื่องจากติดภารกิจสำคัญ

/นางบุญธิชา...

นางบุญธิชา ชมชื่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน กล่าวว่า เห็นด้วยที่ให้น้อง ๆ ไปศึกษาเรื่องนี้ทำให้ได้เรียนรู้ และได้เห็นวิถีวัฒนธรรมไปด้วยทำให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น เพื่อจะได้ พัฒนางานวิจัย และใช้เป็นเครื่องมือสำหรับคนรุ่นหลัง ประเด็นนี้น่าสนใจ คือการพยายามที่จะไปค้นข้อมูลที่มีอยู่ในพื้นที่ ซึ่งเกษตรกรทำเป็นต้นแบบ โดยเฉพาะยกตัวอย่างนายสาคร ท่านนี้มีอะไรมากกว่าที่เขียน เพราะว่าเป็นผู้ที่เริ่มกระบวนการโรงเรียนชาวนาตั้งแต่แรก กลุ่มนี้ทำเรื่องอนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นเมือง สู่ระบบเกษตรอินทรีย์ จนไปสู่ระบบเกษตรยั่งยืนเต็มตัว ข้อมูลที่น่าเสนอละเอียดพอสมควร แต่คิดว่ายังมีข้อมูลที่สามารถเพิ่มเติมได้อีก หรือจะศึกษาเป็นเล่มต่อไปก็ได้

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวว่า การนำเสนอนี้เป็นเพียงการรายงานความก้าวหน้า จากแผนงานมีแผนที่จะดำเนินการต่อเนื่อง ตั้งแต่เดือนธันวาคม ต่อไปจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ต้องไปศึกษาต่ออีก เป็นเรื่องที่น่าสนใจมากอย่างที่ผู้เชี่ยวชาญบุญธิชา กล่าว

นายประกอบ ยิ่งชล ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงานวิศวกรรม สอบถามว่า แปลงของนายสาคร มีพื้นที่กี่ไร่ พื้นที่ปลูกป่า ปลูกพืชผักแยกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจนได้หรือไม่ จะได้เห็นภาพว่ารายได้จากเกษตรได้มาอย่างไร เพราะรายได้จากพืชผักจะชัดเจนมาก เนื่องจากมีรายได้ทุกวัน รายได้จากป่าค่อนข้างใช้เวลา

นางสาวธีระดา นิลไชย นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ นักวิจัย ชี้แจง นายสาครมีพื้นที่ ๙ ไร่ มีทั้งเป็นวนเกษตร และไม่ได้เป็นวนเกษตร โดยเกษตรกรมีการปลูกป่าร่วมกันกับพื้นที่ทำการเกษตร เช่น ปลูกในแปลงนา ในคันนา พื้นที่วนเกษตรน่าจะประมาณ ๕ ไร่ ในส่วนรายได้ถ้าจะเจาะลึกว่ารายได้มาจากแหล่งใดต้องไปวิเคราะห์ให้ละเอียดขึ้น

นางบุญธิชา ชมชื่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน กล่าวเพิ่มเติม โดยหลักของการทำวนเกษตรไม่สามารถจะแยกพื้นที่ได้ว่า ปลูกผักเท่าไร ปลูกอะไรเท่าไร เพราะเป็นการปลูกรวมๆ กันอยู่ในพื้นที่เดียวกัน พื้นที่ของ นายสาคร น่าจะขายผักและเก็บของป่ามาขายด้วย ปลูกด้วย แล้วก็ใช้ธรรมชาติที่มีอยู่ ดูแลรักษาและเก็บมาขาย

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวเพิ่มเติม วนเกษตร เรื่องป่าเป็นเรื่องที่มิติ ครม. กำหนดให้ ส.ป.ก. เมื่อจัดที่ดินแล้วต้องปลูกต้นไม้ปลูกป่า ๒๐ % ของพื้นที่ที่ได้รับการจัดที่ดิน ซึ่งได้นำเสนอโครงการของ สพท. คือ โครงการไม้เศรษฐกิจ ซึ่งก็ไม่ได้คิดว่าต้องเป็นป่า เป็นพืชอะไรก็ได้ที่เป็นไม้เศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นพืชสมุนไพรหรือถ้าไปทำเป็นไม้เศรษฐกิจอื่น ตรงนี้เปิดกว้าง ผลจากโครงการนี้ก็จะสามารถอธิบายได้ ทุกวันนี้เรื่องหนึ่งที่ ส.ป.ก. โดนโจมตีมากที่สุด คือ พอมี ส.ป.ก. ป่าก็หมดไป เพราะฉะนั้นจะถูกทวงถามเรื่องป่าอยู่เสมอ เรื่องที่ศึกษานี้เดินมาถูกทางแล้ว ผลที่ได้เกิดประโยชน์จริง ถ้าเกษตรกรยังไม่ทำก็ไม่เห็นประโยชน์ เนื่องจากเกษตรกรมีความคิดว่าหากมาปลูกป่าหรือทำวนเกษตรจะทำให้เสียพื้นที่ เสียเวลา เสียโอกาส เช่น ปลูกอ้อยก็จะปลูกเต็มพื้นที่ แต่ถ้าสามารถอธิบายได้ว่าป่าวนเกษตรคือชีวิต เป็นฐานทำให้มีกิน มีรายได้ต่ำ ๆ จะทำให้มีชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน ฉะนั้นเรื่องนี้เห็นด้วยที่ต้องศึกษา และต้องทำให้เต็มที่

นายประกอบ ยิ่งชล ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงานวิศวกรรม ขอเพิ่มเติม ประเด็นการอนุรักษ์ พันธุกรรมพืชในพื้นที่ มีเรื่องนี้ด้วยหรือไม่ เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญมาก ผากไว้ว่าควรจะมีการจัดทำฐานข้อมูลไว้เพื่อนำไปเชื่อมโยงกับภารกิจ

นางสาวธีระดา นิลไชย ชี้แจง เรื่องอนุรักษ์พันธุ์พืชยังไม่ได้มีการเชื่อมโยง แต่พันธุ์พืชในแปลงที่พบ จะมีการเขียนบรรยายไว้ สามารถเชื่อมโยงไปกับการอนุรักษ์พันธุกรรมได้

นางอาทิตยา พองพรหม ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน ขอเพิ่มเติม ประเด็น เรื่องของการอนุรักษ์พันธุกรรม จุดเด่นของระบบวนเกษตรแตกต่างไปจากรูปแบบเกษตรยั่งยืน ๔ รูปแบบ อ้างอิงตามแผนชาติที่มีอยู่ ๕ รูปแบบ วนเกษตรเป็นตัวที่สมบูรณ์ที่สุดระบบหนึ่ง คือมีรูปแบบที่ใกล้เคียงกับธรรมชาติมาก อาศัยเรื่องของป่าไม้ และระบบนิเวศเข้ามา สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความ แตกต่างจากเกษตรยั่งยืนรูปแบบอื่น คือ มีสภาพป่าเกิดขึ้น มีพรรณไม้ที่หลากหลายมากกว่า จากงานวิจัยนี้จะเห็นความหลากหลายของต้นไม้ขึ้นอยู่กับของ

/วนเกษตร...

วนเกษตรที่เริ่มต้น ว่าเริ่มต้นมานานแล้ว ค่ะ นี่คือการเริ่มต้นที่ ๑ และในประเด็นที่ ๒ คือ ความสนใจและความต้องการของเกษตรกร ความชอบส่วนตัวส่วนหนึ่ง มีการตระหนักรู้ค่อนข้างจะสูงในเกษตรกรบางรายเริ่มมาปลูกเสริมบางส่วนก็เป็นต้นไม้ดั้งเดิม ในส่วนของพืชท้องถิ่นซึ่งมีชื่ออยู่เป็นจำนวนมาก นำ มาเชื่อมโยงได้แน่นอนในเรื่องของการอนุรักษ์พันธุกรรมที่เกิดจากการสร้าง เรียกว่าป่าสร้าง คือสร้างขึ้นมาจากมือของเกษตรกรเอง ซึ่งจะมีเครื่องมือที่จะนำไปสู่การสร้างป่าตรงนี้ให้เร็วขึ้นจากผู้ที่มีความสนใจรูปแบบวนเกษตรในปัจจุบัน โดยนักวิจัยจะพยายามดึงเทคนิคของเกษตรกรกลุ่มที่มีดำเนินการไปแล้วว่ามีเทคนิค รูปแบบ วิธีการอย่างไร ในการเริ่มต้นสร้างสวนป่าวนเกษตรขึ้นแล้วนำไปกำหนดประเด็นให้ชัดกว่าเดิมเพื่อนำไปเชื่อมกับเรื่องของการอนุรักษ์พันธุกรรม

นางบุญธิชา ชมชื่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน กล่าวเพิ่มเติม ในฐานะเป็นตัวแทนของ สฟท. ประเด็นของการอนุรักษ์พันธุกรรมของ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ซึ่ง สฟท. เป็นผู้รับผิดชอบ โดยโครงการ อพ.สธ. ไม่ได้เน้นตรงแปลงเกษตรกรรมแปลงย่อย แต่เน้นในที่ชุมชน ที่ส่วนกลาง ซึ่งเท่าที่ทราบเรื่องไปที่ศึกษามีส่วนหนึ่งที่อยู่ในโครงการของ อพ.สธ. มีการร่วมมือกับโรงเรียน ร่วมมือกับชุมชน โดยมี นายสาคร เป็นวิทยากร ของ อพ.สธ. ที่จังหวัดมหาสารคาม โครงการนี้ค่อนข้างเป็นรูปธรรมชัดเจนหลายจังหวัดได้ใช้พื้นที่ของโรงเรียนที่กลุ่มอนุรักษ์ฯ ของ สฟท. ไปขับเคลื่อนร่วมกันในการทำงานของระบบเกษตรอินทรีย์ และเห็นด้วยกับคุณประกอบ ถ้าสามารถขยายพื้นที่หลาย ๆ พื้นที่ไปเชื่อมโยงกับโครงการ อพ.สธ. ได้หรือนำเกษตรกรรายย่อยไปร่วมกับโครงการนี้ ก็จะทำให้เกิดการขยายตัวได้รวดเร็วขึ้นและเป็นรูปธรรมมากขึ้น

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวเพิ่มเติม จาก ที่ผู้เชี่ยวชาญบุญธิชากล่าวถึง โรงเรียนในชุมชน ตอนที่ประชุมจัดทำแผน ของเกษตรกรรุ่นใหม่ มีผู้เสนอให้ไปดำเนินการในโรงเรียน เห็นด้วยเหมือนกันว่าควรจะไปดำเนินการในโรงเรียน ซึ่งเป็นเรื่องที่มีประโยชน์ โดยอาจจะบอกว่าเป็นการเตรียมให้เป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ก็ได้ ซึ่งเดิมก็เคยมี ต้องไปพูดคุยกันอีกครั้ง ในส่วนเรื่องนี้เป็น การรายงานความก้าวหน้า ซึ่งก็ถือว่าเป็นไปด้วยดี ขอให้ไปศึกษาต่อโดยนำคำแนะนำจากคณะกรรมการฯ ทุกท่านไปปรับปรุง

มติที่ประชุม รับทราบความก้าวหน้า และให้ปรับปรุงตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ

(๓) ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของป่าหัวไร่ปลายนาในเขตปฏิรูปที่ดิน

โดย	นางอาทิตย์ยา พงษ์พรหม	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ
	นางสาวพรพรรณ ปะทาเส	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ
	นางสาวอนุสรณ์ มุลป้อม	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
	นายจตุพร แสงแก้ว	จ้างเหมาบริการด้านวิจัยฯ
	นางสาวเยาวลักษณ์ แก้วยอด	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
	นางวันเพ็ญ จิรทรัพย์เจริญ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ
	นายณัฐพล ขานหมัด	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ
	สำนักวิชาการและแผนงาน	

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของป่าหัวไร่ปลายนาระดับครัวเรือนเกษตรกร
๒. เพื่อวิเคราะห์ประโยชน์ทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของป่าหัวไร่ปลายนาในระดับครัวเรือนและชุมชน
๓. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และวิธีการจัดการป่าหัวไร่ปลายนา

/ประโยชน์...

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย ตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ พันธุ์ ป่าหัวไร่ปลายนา
๒. ฐานข้อมูล และความรู้เชิงวิชาการ เรื่อง สถานการณ์การดำรงอยู่ การใช้ประโยชน์ และวิธีการจัดการป่าหัวไร่ปลายนาเพื่อนำมาประกอบการจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในเขตปฏิรูปที่ดิน

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านพื้นที่ เขตปฏิรูปที่ดิน ต.บ่อแก้ว อ.บ้านม่วง ต.นาซอ อ.วานรนิวาส ต.โคกสี อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร ต.นาบอน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ และต.โนนแดง อ.บรบือ จ.มหาสารคาม
๒. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มเป้าหมาย คือ เกษตรกรที่มีพื้นที่ป่าหัวไร่ปลายนาในพื้นที่ศึกษา โดยทำการสำรวจเบื้องต้น ๔๐ ราย คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึก เป็นกรณีศึกษา ๑๙ ราย
๓. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาในประเด็นหลัก ดังนี้
 - ๑) ลักษณะทั่วไปของป่าหัวไร่ปลายนาระดับครัวเรือนเกษตรกร
 - ๒) แนวคิดการอนุรักษ์และวิธีการจัดการป่าหัวไร่ปลายนาของเกษตรกร
 - ๓) การใช้ประโยชน์ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อมจาก ป่าหัวไร่ปลายนาของเกษตรกร ในระดับครัวเรือนและชุมชน

ระเบียบวิธีวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

๑. การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - ๑) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ข้อมูลได้จากการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมจาก เอกสาร หนังสือ บทความวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และสื่อต่างๆ รวมทั้งสอบถามจากผู้รู้
 - ๒) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structure Interview) ประกอบกับพฤติการณ์การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าหัวไร่ปลายนา และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant Observation) แบบสำรวจการใช้ประโยชน์ การเดินสำรวจแปลงเกษตรกรรมและป่าหัวไร่ปลายนา
๒. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอโดยการบรรยาย และอธิบายตามหลักเหตุผล

ระยะเวลาการวิจัย ระยะเวลาในการศึกษาประมาณ ๑๘ เดือน ตั้งแต่ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ – เมษายน ๒๕๕๙

ผลการศึกษา

๑. สภาพทั่วไป และสภาพป่าหัวไร่ปลายนาในพื้นที่ ป่าหัวไร่ปลายนาในเขตภาคอีสาน เป็นสภาพป่าโคก หรือ ป่าเต็งรัง มีบางพื้นที่ที่มีสภาพป่าเบญจพรรณสลับกับป่าโคกเต็งรัง ซึ่งเป็นป่าค่อนข้างโปร่ง
๒. ลักษณะทั่วไปของเกษตรกร
 - ๑) ส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองทำประโยชน์หลายแปลง ทั้งของตนเอง พ่อ แม่ สามี ภรรยา และญาติพี่น้อง
 - ๒) มีพื้นที่ถือครองรวมต่ำสุด ๑๐ ไร่ สูงสุด ๑๕๐ ไร่
 - ๓) มีพื้นที่ป่าหัวไร่ปลายนารวมพื้นที่ปลูกป่าใหม่ น้อยที่สุด ๒ ไร่ สูงสุด ๓๐ ไร่
 - ๔) พื้นที่ถือครองทั้งหมดเฉลี่ย จังหวัดกาฬสินธุ์ สูงที่สุด คือ ๕๑.๓๓ ไร่ รองลงมาคือ มหาสารคาม ๔๕.๘ ไร่ และสกลนคร ๔๒.๘ ไร่

/๕) พื้นที่...

๕) พื้นที่ป่า รวมจากทั้งหมด ๑๙ รายเท่ากับ ๑๕๕.๕ ไร่ คิดเป็น ประมาณร้อยละ ๑๘ ของพื้นที่ถือครองทั้งหมด

๖) เกษตรกรในจังหวัดกาฬสินธุ์ มีการรักษาป่า ไร่สูงสุด คือ ร้อยละ ๑๙.๖๔ ของพื้นที่ถือครองใช้ประโยชน์ จังหวัดสกลนคร ร้อยละ ๑๖.๙ และ จังหวัดมหาสารคาม ร้อยละ ๑๒.๖

๗) เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ป่า ๒ -๕ ไร่ (จำนวน ๑๐ ราย) พื้นที่ มากกว่า ๕ ไร่ - ๑๐ ไร่ จำนวน ๔ ราย มีพื้นที่ป่า ๑๐-๑๕ ไร่ จำนวน ๓ ราย และมากกว่า ๑๕ ไร่ จำนวน ๒ ราย

๓. ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของป่าหัวไร่ปลายนา และสถานการณ์การอนุรักษ์พื้นที่ป่าเพื่อการศึกษามองในเบื้องต้นพบรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงและพื้นที่ของป่าหัวไร่ปลายนาของเกษตรกร ๒ ลักษณะหลัก ดังนี้

ลักษณะที่ ๑ ป่าพื้นที่โดยธรรมชาติหลังจากถูกบุกเบิกปลูกพืชไร่ (เริ่มจาก ข้าวโพด พริก มะเขือ ปอ มันสำปะหลัง หลังจากถูกปล่อยทิ้งไว้มากกว่า ๑๐ ปี ขึ้นไป ต้นไม้ ลูกไม้ หญ้า และไม้พุ่ม ต่างๆ จะฟื้นตัวขึ้นกับสภาพดินและสภาพอากาศ

ลักษณะที่ ๒ ป่าดั้งเดิมมีสภาพเสื่อมโทรมจากการใช้ประโยชน์ ในอดีต แต่กลับมีการฟื้นตัวมีความสมบูรณ์มากขึ้น โดยธรรมชาติ และเมื่อเกษตรกรบางส่วนเริ่มดูแลรักษาหลังจากมีการแบ่งแนวเขตพื้นที่และได้รับเอกสารสิทธิหรือเอกสารอนุญาตให้ทำประโยชน์เป็นรายแปลง หรือ กลายเป็นป่าครอบครัว

๔. การใช้ประโยชน์จากป่าหัวไร่ปลายนา เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์โดยตรง จากทั้งพืชพรรณต่างๆ ที่ค่อนข้างหลากหลาย สัตว์เล็ก แมลง และเห็ด เพื่อเป็นอาหาร ไม้ใช้สอยสำหรับก่อสร้างบ้านเรือน อาคาร โรงเรือนต่างๆ เชื้อเพลิงทั้งเป็นฟืน และเผาถ่าน สมุนไพร และอื่นๆ เช่น การย้อมผ้า การเก็บยางไม้ หรือ ขี้สี มาทำเชื้อเพลิง ส่วนรูปแบบการใช้คือ ใช้เองในครอบครัวเป็นหลัก ทั้งเพื่อบริโภคหรือใช้ในครัวเรือน ขายเป็นรายได้ และแบ่งปันญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านและคนอื่นๆ ประโยชน์ด้านอื่น ๆ ที่เกิดจากป่า เช่น การรักษาหน้าดิน รักษาสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศในชุมชน การให้ร่มเงา เป็นแหล่งอาหารของชุมชนได้แบ่งปันและสร้างความสัมพันธ์ที่ดี เป็นต้น

๕. ความสัมพันธ์ของป่าหัวไร่ปลายนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน แบ่งเป็น ๓ ด้านดังนี้

๑) ด้านเศรษฐกิจ การลดรายจ่าย สร้างรายได้เสริมจากผลผลิตในป่าหัวไร่ปลายนา เช่น เห็ด หน่อไม้ พืชผัก สมุนไพร ไม้ใช้สอย เชื้อเพลิง เป็นต้น

๒) ด้านสังคม การแบ่งปันเพื่อนบ้าน เป็นแหล่งอาหารปลอดภัยให้กับคนในชุมชน การสืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านวัฒนธรรมอาหาร สมุนไพร ทอผ้า วิถีชีวิต เป็นแหล่งศึกษาและการวิจัย

๓) ด้านสิ่งแวดล้อม สร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในชุมชน ความชุ่มชื้น อนุรักษ์ดินและน้ำ แหล่งกักเก็บคาร์บอน รักษาความหลากหลายทางชีวภาพ พันธุ์พืช สัตว์ จุลินทรีย์ในระบบนิเวศป่าเต็งรัง และนิเวศชุมชน

๖. สาเหตุการลดลงของป่าหัวไร่ปลายนา มีสาเหตุสำคัญดังนี้

๑) ประชากรเพิ่มขึ้น ทำให้ร่นลูกหลาน มีความต้องการที่ดินเพื่อทำการเกษตรเชิงเศรษฐกิจ และที่อยู่อาศัยมากขึ้น

๒) ทศคติเชิงบวกต่อการใช้ที่ดินปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวของเกษตรกรในปัจจุบัน

๓) นโยบายและการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐที่ไม่ชัดเจน ไม่เป็นเอกภาพรวมถึงทัศนคติของเจ้าหน้าที่รัฐต่อการมองถึงสภาพที่ดินที่เป็นป่า ของเกษตรกร ส่วนใหญ่มองว่าเป็นการไม่ใช้ประโยชน์แทนการมองถึงการหามาตรการในการจัดการ และการอนุรักษ์ป่านอกเขตอนุรักษ์ที่ประชาชนมีส่วนร่วม

๔) จิตสำนึกสาธารณะ และการอนุรักษ์ป่าของประชาชนในชุมชนยังมีน้อย ทำให้คนในชุมชนมองเรื่องการใช้ประโยชน์มากกว่าการร่วมอนุรักษ์ฟื้นฟู

๕) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ความรู้ด้านผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ ความสำคัญของป่าไม้ ยังมีอยู่จำกัด

/๖) การกว้านซื้อ...

๖) การกว้านซื้อ หรือ รวบรวมที่ดินของนายทุนเพื่อปลูกพืชเชิงเดี่ยว

๗) โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจครัวเรือนเช่น อายุเกษตรกรที่มากขึ้น ขาดแรงงานวัยหนุ่มสาว

ในครัวเรือน

๘) เกษตรกรจำนวนมาก ขาดความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์จากพืชพรรณต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มพืชอาหารและสมุนไพร พบว่าเกษตรกรเจ้าของแปลงเพียงไม่กี่รายที่มีความรู้เรื่องการใช้สมุนไพร ซึ่งในความเป็นจริงแล้วยังมีอยู่ในป่าหัวไร่ปลายนาอีกจำนวนมาก

๙) ขนาดที่ดินมากหรือน้อยเกินไป ไม่สมดุลกับกำลังแรงงานและทรัพยากรในการลงทุนทำการเกษตร

๗. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าหัวไร่ปลายนา

๗.๑ ปัจจัยภายใน

๑) ปัจจัยส่วนบุคคล

- ตระหนักถึงความสำคัญของป่าฯ - แหล่งอาหารพื้นบ้าน -ไม่ใช้สอย
- จิตสาธารณะ และรักการปลูกต้นไม้
- ความล้มเหลวจากการปลูกพืชไร่เชิงเดี่ยว จึงปล่อยพื้นที่ไว้จนเปลี่ยนสภาพ

๒) ปัจจัยด้านการใช้ประโยชน์

- การได้ใช้ประโยชน์ด้วยตนเอง และเห็นเพื่อนบ้านใช้ประโยชน์
- รักษาไม่ใช้สอย ไว้ให้ลูกหลาน

๓) ปัจจัยด้านทรัพยากรและการจัดการ

- มีที่ดินหลายแปลง หรือ มีที่ดินมาก
- การหวงเหนที่ดิน ที่ดินไว้ให้ลูกหลาน
- ไม่มีผู้สืบทอดทำการเกษตร เพราะอายุมาก และลูกหลานออกนอกพื้นที่
 - มีการจัดการไม่มาก และการลงทุนต่ำ แต่ได้ผลตอบแทนทั้งระยะสั้นและระยะยาว

๔) ปัจจัยด้านแรงกระตุ้นจากคนในครอบครัว

- การกระตุ้น และสนับสนุนของบุคคลในครอบครัว ที่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร
- บิดา - มารดา ให้อนุรักษ์ไว้

๗.๒ ปัจจัยภายนอก

๑) ปัจจัยด้านกายภาพ

- แหล่งน้ำไม่มีแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตรเชิงพาณิชย์
- ดินเสื่อม สภาพดินไม่เหมาะสำหรับการปลูกพืชเศรษฐกิจ

๒) ปัจจัยด้านการส่งเสริมและการเรียนรู้

- ข้อมูลข่าวสาร ผ่านสื่อมวลชน เรื่อง ผลกระทบจากภาวะโลกร้อนและป่าลดลง
- การเข้าร่วมอบรมกับหน่วยงานราชการ และได้รับแจกพันธุ์ไม้ยืนต้น
- การรับรู้ข้อมูล ความรู้เรื่องหลักการเศรษฐกิจพอเพียง และการพึ่งตนเอง

๓) ปัจจัยด้านกลุ่มและเครือข่าย

- การร่วมเรียนรู้ แลกเปลี่ยนกับกลุ่มและเครือข่ายเกษตรกรในชุมชน
 - เครือข่ายอินแปง (๕ จังหวัด)
 - เครือข่ายโคกผักกูดโป่งแดง จังหวัดมหาสารคาม
 - เครือข่ายเกษตรกรตำบลนาบอน

๘. วิธีการจัดการป่าหัวไร่ปลายนา

/๑) การปลูก...

- ๑) การปลูกต้นไม้เสริม และขยายพื้นที่
 - ผักหวานป่า ไข่ ชม้น มั่นพื้นบ้าน
 - ไม้ป่าที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจจากเนื้อไม้ และทำให้เกิดเห็ดธรรมชาติ เช่น ยางนา ตะเคียน พยุง แดง ฯลฯ
- ๒) การตัดแต่งกิ่ง และกำจัดวัชพืช
- ๓) การดูแล ป้องกันไฟป่า
- ๔) การป้องกันการตัดทำลาย และการเก็บผลประโยชน์

ข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ๑) ควรเริ่มจากการให้ความรู้ ให้ตระหนักถึงคุณค่าของป่า
- ๒) ต้องมีเครือข่ายเพื่อให้คำแนะนำ และเป็นกำลังใจ
- ๓) มีหน่วยงานเข้ามาสนับสนุนสม่ำเสมอ จริงจัง
- ๔) มีคนที่มีความน่าเชื่อถือมาให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ ตามหลักวิชาการ
- ๕) ต้องเริ่มจากกลุ่มที่มีการดำเนินงาน หรือกลุ่มเข้มแข็งในชุมชน
- ๖) ต้องให้คำแนะนำเกี่ยวกับป่า และการปลูกต้นไม้เพิ่มเติม เช่น จะปลูกอะไร ดูแลอย่างไร
- ๗) สนับสนุนต้นกล้า หรือ การเพาะกล้า เพราะปัจจุบันเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าและไม้ท้องถิ่นเริ่มหายาก
- ๘) สนับสนุนการพัฒนาแหล่งน้ำ ระบบน้ำ
- ๙) ส่งเสริมให้ปลูกแล้วควรมีติดตามประเมินผล และให้กำลังใจสม่ำเสมอ

ที่ประชุมให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะดังนี้

นางสาวรุจิ รอดชะ นักวิชาการแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ กล่าวว่า เป็นโครงการที่น่าสนใจ ในส่วนของข้อมูลพันธุ์พืชที่เก็บมาจากป่าห้วยไร่ปลายนาได้จัดทำเป็นฐานข้อมูลไว้หรือไม่ จัดเก็บในรูปแบบ Excel หรือ Data Base รูปแบบไหน เพราะเคยมีประสบการณ์ในการจัดเก็บข้อมูลเรื่องพันธุ์พืชท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ เคยมีการจัดเก็บรูปแบบ Excel แต่มีปัญหาในเรื่องชื่อซ้ำ เลยเปลี่ยนมาเป็นฐาน ข้อมูลที่เป็นระบบใหญ่ เพราะถ้าเรื่องนี้สามารถนำไปเชื่อมต่อได้จะทำให้เห็นภาพรวมในพื้นที่ ว่ามีพันธุ์กรรมพืชอะไรบ้าง จะทำให้น่าสนใจมากขึ้น และเป็นฐานของ ส.ป.ก. ต่อไป ซึ่งในความเห็นสามารถทำได้เนื่องจากมีข้อมูลอยู่แล้ว และไม่ยุ่งยากในการจัดเก็บ

นางอาทิตย์ยา พองพรหม ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน นักวิจัย ชี้แจงว่า มีการจัดทำฐานข้อมูลในรูปแบบ Excel ซึ่งอยู่ในภาคผนวกด้านหลัง โดยคิดว่าจะทำให้ละเอียดมากกว่านี้ พืชบาง ชนิดมีข้อมูลประกอบ อธิบายถึงลักษณะ และการใช้ประโยชน์ เบื้องต้นได้รวบรวมข้อมูลไว้ใน ตาราง Excel มีการตัดซ้ำ เนื่องจากมีการเก็บมา จากหลายที่ ปัจจุบันยังไม่เสร็จ สมบูรณ์ เท่าที่รวบรวมมาได้ตอนนี้มีประมาณ ๑๙๐ ชนิด มี บางส่วนที่ยังไม่ได้นำเข้าในฐาน เพราะต้องตรวจสอบชื่อพืชซ้ำกันหรือไม่ พืชชนิดเดียวกันแต่อยู่คนละแปลง คนละจังหวัด แม้จะอยู่ในภาคอีสานเหมือนกัน ก็เรียกไม่เหมือนกัน ต้อง นำรูปมาตรวจว่า ใช้ชนิดเดียวกันหรือไม่ แต่เห็นด้วยกับ การทำฐานข้อมูล มีเรื่องสำคัญอีกเรื่องที่เราพบมา คือ เจ้าของแปลงปัจจุบันเป็นคนรุ่นที่ ๒ รุ่นที่ ๓ จะไม่ค่อยรู้จัก ต้นไม้ ทั้งที่ดินไม้ที่มีอยู่ในแปลงมีค่อนข้างหลากหลาย บางชนิดเป็นพืชสมุนไพร ซึ่งน่ากังวลที่สุดถ้าไม่รีบสำรวจและ ทำความรู้จักเกรงว่าพืชสมุนไพรจะหายไป เพราะเป็นพืชพื้นบ้าน คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยรู้คุณค่า โอกาสที่จะถูกเหยียบย่ำ ทำลาย และถูกตัดทิ้งมีสูง เรื่องของสมุนไพรจะนำมาเชื่อมโยงในเรื่องของการนำไปใช้ประโยชน์และสร้างมูลค่าได้ ในอนาคตส่วนประเด็นที่ ผอ.ฉลอง ผাগไผ่มีครั้งที่ผ่านมาเสนอข้อเสนอโครงการ ในเรื่องการเชื่อมโยงกับความเหมาะสม ของดินในพื้นที่ ว่าหากพื้นที่ ที่ไม่เหมาะสมกับการทำอย่างอื่นแล้ว แต่คุณค่าของป่าห้วยไร่ปลายนา มีค่อนข้างสูง ลงทุนต่ำ ทำไม่ไม่ทำเรื่องนี้ให้ดีและสร้างมูลค่าเพิ่มต่อไป ประเด็นนี้ก็ต้องนำมาประกอบในการศึกษา

นางสาวรุจิ รอดชะ นักวิชาการ รแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ กล่าวเพิ่มเติม ในขณะนี้มีการศึกษาหลายโครงการไม่ว่าจะเป็น เรื่องวนเกษตร ป่าห้วยไร่ปลายนา ถ้านำข้อมูลมารวมกันจะทำให้เห็นภาพรวม ได้ดี เนื่องจากตำแหน่งมีอยู่แล้ว ถ้าวางหนึ่งลองสืบค้นว่า ในแต่ละพื้นที่มีโครงการอะไรบ้างก็จะสามารถพบได้

/นางสาววิไลลักษณ์...

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวว่า ตีมากที่เสนอในเรื่องของฐานข้อมูล ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องการมาก เพราะในที่ประชุมคณะกรรมการปฏิรูปที่ดิน จะถูกต่อว่าเสมอว่า รายงานเฉพาะเชิงปริมาณ งานนี้เป็นงานเชิงคุณภาพ ถ้ามีฐานข้อมูลก็จะช่วยได้มาก ซึ่งตอนนี้โครงการมีจำนวนมาก แต่ยังไม่ได้ตั้งข้อมูลออกมาเชื่อมโยง หรือดึงออกมาแต่ก็น้อย ถ้าเพิ่มเติมในเรื่องของฐานข้อมูลจะดีมาก ศูนย์สารสนเทศ ก็จะมีช่วยได้มากในการจัดทำฐานข้อมูลตรงนี้

นางบุญธิชา ชมชื่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน กล่าวว่า ประเด็นของป่าหัวไร่ปลายนา เป็น เรื่อง ของ การแบ่ง ปันอาหาร ของตัว เกษตรกร รวมถึงสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายที่จะตามมาเอง ป่าหัวไร่ปลายนาส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ถ้าไม่ไปทำลาย ไปตัด ไปเผา ตัวพืชพันธุ์ก็จะเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่ประเด็นที่น่าเสนอ หน้า ๘๑ ข้อ ๗.๒ ประโยชน์ด้าน สังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ ดูเหมือนข้อมูลที่ศึกษาน่าจะยังไม่ถึงขั้นนั้น ขอให้เน้นถึงความมั่นคงทางด้านอาหารของครอบครัว ซึ่งจะนำมาเป็นข้อมูลตัวเลขทางเศรษฐกิจได้ ว่าเกษตรกรมีอาหารกินเพียงพอตลอดปี ไม่ต้องพึ่งอาหารจาก ภายนอก ซึ่งถ้ามองในด้านความมั่นคงทางอาหาร ในเนื้อหาที่ไปเก็บแต่ละแปลงข้อมูลมีหมด

นางดารณี ชนะชนม์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน กล่าวว่า ถ้าพิจารณาในประเด็นการศึกษา วัตถุประสงค์ ครอบคลุม ในส่วนชื่อเรื่อง “ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของป่าหัวไร่ปลายนาในเขตปฏิรูปที่ดิน ” แต่ปรากฏว่าพื้นที่ที่ทำการศึกษากล่าวถึง เฉพาะเขตปฏิรูปที่ดินในภาคอีสาน ถ้าจะเปลี่ยนชื่อเป็น “ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของป่าหัวไร่ปลายนาในเขตปฏิรูปที่ดิน ภาคอีสาน ” ได้หรือไม่ เพราะหากมองภาพในเขตปฏิรูปที่ดินภาคอื่น ๆ จะไม่เหมือนในภาคอีสาน และ ในการคัดเลือกพื้นที่ ภาคอีสานมีวิธีการอย่างไร พิจารณาจากพื้นที่ขอบเขตทั้งหมดหรือไม่ ถึงมาสรุปเลือกจังหวัดมหาสารคาม สกลนคร กาฬสินธุ์

นางอาทิตยา พองพรหม ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน ชี้แจง ชื่อเรื่องสามารถเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงได้ ส่วนในการเลือกพื้นที่ อันดับแรกพิจารณาจากแผนที่ก่อน ว่ามีพื้นที่ที่เป็นพื้นที่สีเขียวอยู่ตำแหน่งใดบ้าง ส่วนที่สองคือพื้นที่ที่มีเครือข่าย ที่จะไปต่อ ยอดข้อมูลเชิงสังคมมิติได้ โดยใช้วิธีของสังคมมิติในการสุ่มหาพื้นที่ หาตัวอย่าง รวบรวมข้อมูล เนื่องจากไม่มีฐานข้อมูลเดิม มีการลงไปหาเครือข่าย เช่น โคกกฏุด โป่งแดง จังหวัดมหาสารคาม เครือข่ายอินแปง ซึ่งมีอยู่ จังหวัด ในรอบเขตภูพาน เพราะเขตปฏิรูปที่ดินของส.ป.ก. เป็นพื้นที่แนวกันชนของภูพาน ไม่ให้ไปรบกวนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ความเชื่อของกลุ่มวิจัยฯ มองว่าการอนุรักษ์นอกเขตอนุรักษ์จะเป็นคำตอบหนึ่งที่ดีสำหรับพื้นที่ของ ส.ป.ก. ในอนาคต และเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจมากกว่าพื้นที่อื่น

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวเพิ่มเติม จากที่กล่าวถึง การใช้แผนที่ในการดูที่ดิน ว่าดิน เป็นอย่างไร เพื่อจะดูว่าเหมาะสมกับพืชชนิดใด ก็จะไปเกี่ยวข้องกับเรื่องของแผนการจัดซื้อที่ดินของกองทุน ซึ่งเมื่อซื้อที่ดินก็จะต้องมีการวางแผนการผลิต ซึ่ง ผอ . ฉลอง เป็นผู้รับผิดชอบในการวางแผนการผลิต ว่าคุ่มค่าทางเศรษฐกิจหรือไม่ในการที่จะซื้อ ยกตัวอย่างพื้นที่จังหวัดพะเยา ที่ดินเป็นดินลูกรังก็วางแผนปลูกหญ้าเนเปียร์ ซึ่งก็ต้องทำความเข้าใจกับกรรมการฯ ว่าจะคุ่มค่าในทางเศรษฐกิจหรือไม่ จะโยงไปถึงการซื้อที่ดินในอนาคต และนำไปสู่การเชื่อมโยงกับโครงการเหล่านี้ได้อย่างไร ถึงจะเป็นประโยชน์

นางอาทิตยา พองพรหม ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน ชี้แจง การศึกษาป่าหัวไร่ปลายนา ประเด็นที่ยังกังวลอยู่คือการทำความเข้าใจของคำว่า “ป่าหัวไร่ปลายนา ” เพราะแม้แต่เจ้าหน้าที่กับผู้บริหารยังมองไม่เหมือนกันหนึ่งมองว่าเป็นพื้นที่ที่เกษตรกรไม่ได้ใช้ประโยชน์มองในแง่ลว่าเกษตรกรผิระเยียบสองมองว่าเป็นคือหนึ่งในระบบเกษตร ไม่ใช่พื้นที่ที่เกิดมาแล้วเป็นป่า สองสิ่งนี้กำลังตีกันอยู่ ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องฟังแล้วไม่เข้าใจ ก็ต้องช่วยกัน คงต้องเป็นหน้าที่ ของพวกเราที่ต้องพยายามอธิบายว่า ป่าหัวไร่ปลายนากับการใช้ประโยชน์ในที่ดินของ ส .ป.ก. คืออะไร ต้องทำประเด็นนี้ให้ชัดก่อน จึงจะสามารถจัดทำเป็นข้อเสนอแนะหรือมาตรการของการอนุรักษ์ได้ เป็นมุมมองที่แตกต่าง คงต้องใช้ข้อมูล ใช้ความชัดเจนในการอธิบาย ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นสิ่งที่นักวิจัยมี และขอฝากคณะกรรมการฯ ด้วยว่า มุมแบบนี้มองกันอย่างไร เพราะท้ายที่สุดสิ่งที่จะเกิดในเล่มนี้คือความมุ่งหวัง ที่จะสร้างความยั่งยืนในพื้นที่ ส.ป.ก. โดยใช้รูปแบบป่าหัวไร่ปลายนาในการสร้างพื้นที่สีเขียวและความมั่นคงทางด้านอาหาร

/นางบุญธิชา...

นางบุญธิชา ชมชื่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน กล่าวเพิ่มเติม เรื่องป่าหัวไร่ปลายนา ส.ป.ก. มีโครงการที่ดำเนินการมานานแล้ว ตั้งแต่โครงการOE ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจนถึง โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมต่าง ๆ โดยการนำป่าหัวไร่ปลายนามาเป็นประเด็น ในการปรับลด การเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่า การเข้าไปทำลายป่า มีการนำพืชพันธุ์ต่าง ๆ กลับเข้าไปฟื้นฟูในพื้นที่ป่าหัวไร่ปลายนา ของเกษตรกร เพื่อให้เป็นแหล่งอาหาร เป็นไม้ใช้สอย เป็นแหล่งทรัพยากร เดิมทีเกษตรกรต้องไปหากินในป่า แต่ก็พยายามดึงให้กลับมาหากินในไร่นาของตนเอง โดยใช้หลักของป่าหัวไร่ปลายนา ลองไปทบทวนจากโครงการดังกล่าว ในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี และนครสวรรค์ ค่อนข้างจะชัดเพราะมีการขุดสระประจำไร่นา มีการดึงพืชพันธุ์ต่าง ๆ มาอยู่ที่ป่าหัวไร่ปลายนา

นายประกอบ ยิ่งชล ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงานวิศวกรรม กล่าวเพิ่มเติม ประเด็นเรื่องป่าเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ส.ป.ก. มีพื้นที่ที่เป็นป่า ที่พื้นดินสภาพด้วยตัวมันเอง ต่อมากกรมป่าไม้มาทวงคืนนี้ถือว่าเป็นของกรมป่าไม้ เป็นสิ่งที่น่ากังวลมาก หากปฏิรูปที่ดินจังหวัดบางจังหวัดไม่เข้าใจในบทบาทของตนเอง คืนให้กรมป่าไม้ไป ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเสียดาย ในการที่เราพยายามรักษาสภาพป่าไว้

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวเพิ่มเติม ปัจจุบันก็มี การต่อสู้ในเรื่องของแนวเขต มีหลายพื้นที่รังวัดแล้วจัดที่ดินไปแล้ว ส.ป.ก. สร้างสี่เหลี่ยมให้ กลับมาเอาคืนไปหมด เป็นปัญหากันอยู่ แต่ทาง ส.ป.ก. ไม่ได้กังวล จะเอาคืนก็ให้ไป เกษตรกรอยู่ตรงไหนก็ได้ ขอให้มีความชีวิตที่อยู่ได้ก็พอ

นางดารณี ชนะชนม์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน กล่าวเพิ่มเติม จากที่กังวลว่า ไม่มีการใช้ประโยชน์ในที่ดินป่าหัวไร่ปลายนา ถ้าหากใช้ชื่อเรื่องว่า การใช้ประโยชน์ที่ดิน เชิงเศรษฐกิจ สังคม ก็จะชัดเจนว่า เป็นการใช้อยู่ประโยชน์ที่ดินในที่ป่าหัวไร่ปลายนา จะทำให้ มีผู้สนใจมากขึ้นว่า ป่าหัวไร่ปลายนาคือการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบหนึ่ง จะเป็นการตอบโจทย์ตรงนี้ได้

นางอาทิตยา พองพรหม ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน ชี้แจง ว่า จากข้อมูลยังไม่ได้มองถึงเรื่องการเปลี่ยนหัวข้อ แต่จะเป็นการนำรูปแบบของวนเกษตรมาศึกษา ซึ่งตรงนี้เป็นส่วนหนึ่งของแปลงเกษตรกรอยู่แล้ว โดยอาจจะเสนอเป็นรูปแบบวนเกษตรในลักษณะของ นา-ไร่-ป่าไม้ ส่วนการปรับเปลี่ยนหัวข้อขอพิจารณาอีกครั้ง

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวเพิ่มเติม ประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญดารณีเสนอ เรื่องนี้ ที่ชัดคือเรื่องเป็นแหล่งอาหาร ถ้าจะทำความเข้าใจ แหล่งอาหารก็คือป่า แต่ในความเข้าใจของผู้บริหารระดับสูงอาจจะไม่เข้าใจ มองว่าเกษตร กรต้องไถ ต้องปลูก ซึ่งความจริงแล้วเป็นการเกิดขึ้นเอง โดยไม่ต้องลงทุน เป็นการลงทุนตามธรรมชาติ และไม่ใช้การละเว้นที่จะไม่ทำประโยชน์ บางคนก็โยนไปเรื่องการซื้อที่ดิน ถ้าคำนึงถึงเชิงเศรษฐกิจมากไป ก็จะทำให้ซื้อที่ดินไม่ได้ ราคา ก็จะแพง หากคิดถึงการวางแผนการผลิตมากเกินไปก็จะทำให้ไม่ได้คิดถึงการคุ้มครองพื้นที่

นางบุญธิชา ชมชื่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน กล่าวเพิ่มเติม การใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินเป็นเรื่องที่ ส.ป.ก. ต้องต่อสู้มาก เป็นเรื่องที่เรากำลังพิสูจน์ให้เห็นว่า พื้นที่ที่เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านใช้และดำรงชีวิตอยู่จริง

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวเพิ่มเติม เรื่องนี้เป็น เรื่องที่ดีและเป็นประโยชน์มากต้องพยายามทำให้เห็นถึงคุณค่า แต่จะอย่างไรให้ผู้บริหารระดับสูงเข้าใจ จำเป็นที่เราต้องเป็นผู้อธิบายให้ได้ การเกษตรไม่ต้องไปนึกถึงว่า เราจำเป็น ต้องไปขุด ไปไถ ไม่ต้องมาหว่าน มาใส่ปุ๋ย แบบนี้ถึงจะเรียกว่าการเกษตรได้ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติธรรมชาติเป็นผู้สร้าง อย่างไรก็ตามเรื่องนี้เป็นขั้นตอนของการรายงานความก้าวหน้า ขอให้นักวิจัยไปศึกษาต่อและนำความเห็นของคณะกรรมการฯ ไปปรับปรุง

มติที่ประชุม รับทราบความก้าวหน้า และให้ปรับปรุงตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการฯ

/เรื่องที...

เรื่องที่ ๔.๓

ข้อเสนอโครงการวิจัย จำนวน ๔ เรื่อง

(๑) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในเขตปฏิรูปที่ดิน จังหวัดสกลนคร (กรณีศึกษา

โครงการพระราชดำริอ่างเก็บน้ำห้วยเชือก ตำบลนาแต่ อำเภอดำรงดำ จังหวัดสกลนคร)

โดย นายประกอบ ยิ่งชล

วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ

นายกฤษณะ พองธิวงศ์

วิศวกรโยธาปฏิบัติการ

นายสุทธิพงษ์ ฉลวย

วิศวกรการเกษตรปฏิบัติการ

สำนักพัฒนาพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาแหล่งน้ำการใช้ประโยชน์ ปัญหาและอุปสรรค

๒. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

๓. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. อัตราการเพิ่ม (%) พื้นที่ชลประทาน ในเขตปฏิรูปที่ดิน

๒. อัตราการเพิ่ม (%) การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ทรัพยากรดินและน้ำอย่างยั่งยืน

๓. อัตราการเพิ่ม (%) สร้างอาชีพและรายได้ ของเกษตรกร

หลักทฤษฎีที่นำมาใช้

๑. วิธีการวิเคราะห์ประเมินจากความสัมพันธ์ระหว่าง น้ำฝน – น้ำท่า (Rainfall – Runoff Model)

เนื่องจากบริเวณพื้นที่ศึกษาไม่มีสถานีวัดทำน้ำ ดังนั้น ในการวิเคราะห์ประเมินศักยภาพของแหล่งน้ำ จึงใช้วิธีการวิเคราะห์ประเมินจากความสัมพันธ์ระหว่าง น้ำฝน – น้ำท่า (Rainfall – Runoff Model) จากสมการ

$$Q = CIA \times 0.000$$

เมื่อ Q = ปริมาณน้ำท่ารายปี

I = ปริมาณฝนเฉลี่ยรายเดือน , มม.

A = พื้นที่รับน้ำฝน , ตร.กม.

C = สัมประสิทธิ์น้ำท่า(ผันแปรตามสภาพพื้นที่รับน้ำฝนและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

๒. การศึกษาสมดุลของน้ำ (Water Balance)

$$\text{จากสมการ} \quad \Delta S = \Sigma I - \Sigma O$$

โดย ΔS = การเปลี่ยนแปลงของปริมาณน้ำในแหล่งน้ำเก็บกัก (Storage)

ΣI = ผลรวมของปริมาณน้ำไหลเข้า (Inflow)

ΣO = ผลรวมของปริมาณน้ำไหลออก (Outflow)

ระยะเวลาการวิจัยตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน ๒๕๕๗ – เมษายน ๒๕๕๘ รวมระยะเวลา ๑๘ เดือน

ที่ประชุมให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะดังนี้

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวว่า ขอบคุณมาก สำหรับการนำเสนอเรื่องนี้ได้ไปดู งานมาเมื่อปีที่แล้ว จากที่มีการบูรณาการมี ๒ แห่งคือ ที่ห้วยเชือกและที่หนองคาย ถือเป็นอีกก้าวหนึ่ง จากเดิมที่ต่างคนต่างทำไม่ได้มาประสานกัน เพราะชลประทานจะไม่ค่อยเข้ามาอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน เพราะอยู่นอกเขต ชลประทานจะดำเนินการแต่เรื่องเขื่อนใหญ่ ๆ

นางอาทิตยา พองพรหม ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน กล่าวว่า เรื่องนี้ เป็นเรื่องที่น่าสนใจ หวังว่าสนใจ แต่ดูหัวข้ออาจจะต้องปรับเล็กน้อย ในเรื่องของ ประโยชน์ที่จะได้รับ งานนี้จะเป็นงานวิจัยเพื่อหาแนวทางหรือเพื่อจะสรุป เป็นการศึกษาสภาพการพัฒนาแหล่งน้ำ ปัญหาอุปสรรค ศึกษาวิเคราะห์

/ปัจจัย...

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร และข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการน้ำ คำตอบที่ต้องการคือข้อสุดท้าย ว่า จะมีการบริหารจัดการน้ำอย่างไร ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับไม่ค่อยสอดคล้องกันเท่าไรกับวัตถุประสงค์ จากที่กล่าวมา น่าจะเป็นประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการที่ทำในพื้นที่ อัตราการเพิ่มพื้นที่ชลประทานในเขตปฏิรูปไม่น่าจะเกิดจากโครงการวิจัยเรื่องนี้หรือไม่ ไม่แน่ใจ เพราะฉะนั้นประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยน่าจะปรับให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ประเด็นที่สองคือ ระเบียบวิธีวิจัยว่าทำอย่างไร ยังไม่เห็นว่าจะใช้รูปแบบไหน แต่มีเสนอทฤษฎีและรูปแบบมาว่าจะใช้วิธีการใดคำนวณ น่าจะเขียนให้ชัดว่าจะเริ่มต้นแบบไหนอย่างไร เรื่องนี้ น่าจะเป็นเชิงวิศวกรรม เป็นรูปแบบที่แตกต่าง แต่ควรที่จะเขียน ไว้ว่าใช้วิธีการอะไรอย่างชัดเจน กรอบแนวคิดในข้อเสนอมี แต่เขียนเป็นลักษณะการบรรยาย มุ่งองค์ประกอบในการบริหารจัดการน้ำ มีแหล่งน้ำ มีระบบการกระจายน้ำ ซึ่งมองว่าถ้า นำส่วนนั้นไปอยู่ในทบทวนวรรณกรรมน่าจะดีกว่า ส่วนกรอบแนวคิด น่าจะรวบยอดมาจากทั้งหมดที่อยู่ในทบทวนวรรณกรรม และนำมาพิจารณาว่าจะศึกษาอะไรบ้าง ถ้าพิจารณาจากหัวข้อวิธีบริหารจัดการน้ำจะมีอยู่สองเรื่อง คือ การบริหารจัดการน้ำในเชิงวิศวกรรม ซึ่งยังไม่เห็นในเรื่องการทบทวนวรรณกรรม แต่จะเห็นข้อมูลด้านอื่นมากมาย แต่ยังไม่เห็นรูปแบบเป็นอย่างไรในเชิงทฤษฎีหรือหลักการ และอีกรูปแบบหนึ่งคือบริหารจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริ น่าจะหยิบมาพิจารณาด้วย ยกตัวอย่างหลุมขมครกหรือโคกหนองนาโมเดล อาจจะเป็นส่วนหนึ่งในการทบทวนก็ได้ ซึ่งผลสุดท้ายอาจจะมีย่อหน้าสนใจและนำมาเป็นข้อเสนอแนะได้

นายประกอบ ยิ่งชล ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงานวิศวกรรม ชี้แจงว่า ประเด็นเชิงการบริหารจัดการ คือ การวิเคราะห์ข้อมูลของผลในช่วงที่เกิดการเปลี่ยนแปลง ก็จะประเมินน้ำไหลเข้าไหลออกส่วนหนึ่ง ทำให้ได้ตัวเลขค่ามาตรฐานในการบริหารจัดการ ในส่วนที่เกินก็จะให้กรมพัฒน์ นามาต่อยอดในการขุดสระ ๑,๒๖๐ ไร่ เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เกิดประโยชน์สูงสุด

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวเพิ่มเติม จากวัตถุประสงค์ เพื่อเสนอแนะแนวทางของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน ซึ่งประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับน่าจะมีส่วนอีก อาจจะมีอีกข้อหนึ่งคือประโยชน์ที่จะได้รับจาก MOU ตรงนี้ ทำให้ได้แนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพราะถ้าเป็นอัตราการเพิ่มของ พื้นที่ชลประทานจะเป็นอีกขั้นหนึ่ง จะได้หลังจากที่ได้แนวทางไปแล้วและนำไปปฏิบัติจึงจะเกิดพื้นที่ชลประทาน ในส่วนอัตราการเพิ่มที่ใช้เป็นเปอร์เซ็นต์ เปลี่ยนเป็นร้อยละได้หรือไม่ ใช้เป็นร้อยละน่าจะดีกว่า

นางบุญธิชา ชมชื่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน สอบถามว่า ผลงานชิ้นนี้เป็นเอกสารวิชาการใช้หรือไม่ การศึกษาลักษณะนี้เป็นการไปศึกษาข้อมูลที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วหลังจากนั้น จึงนำมาวิเคราะห์แล้วเขียนเป็นแนวทางข้อเสนอแนะเพราะฉะนั้นระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ๑ ปี ๖ เดือน ไม่ทราบว่าใช้เวลาเกินไปหรือไม่

นายประกอบ ยิ่งชล ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงานวิศวกรรม ชี้แจงว่า ผลงานเรื่องนี้เป็นเอกสารวิชาการ ซึ่งที่ผ่านมาใช้เวลาศึกษาวิเคราะห์ไป ระยะหนึ่งแล้ว ตอนนี้ เป็นช่วงเวลา สุดท้ายที่จะวิเคราะห์ข้อมูล จากตารางแผนการดำเนินงานก็จะเหลือระยะเวลาอีก ๓ เดือนเท่านั้น

นางบุญธิชา ชมชื่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน กล่าวว่า ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เห็นด้วยกับ ดร.อาทิตย์ ในอัตราการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ชลประทาน จะไปตอบโจทย์การบริหารจัดการน้ำได้อย่างไร น่าจะเป็นพื้นที่น้ำเพิ่มขึ้น แล้วนำไปบริหารจัดการอย่างไร เพื่อให้เกษตรกรใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่

นายประกอบ ยิ่งชล ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงานวิศวกรรม ชี้แจงว่า เป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบ ในการกระจายน้ำ ถ้าพื้นที่น้ำเพิ่มขึ้นก็จะมีกรขุดสระ ๒,๖๐๐ ไร่ เพื่อเก็บน้ำในส่วนที่เกินเพื่อไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวเพิ่มเติม จุดนี้น่าจะเป็นผลที่จะได้รับข้อหนึ่ง น่าจะได้เห็นรูปแบบว่าหลังจากการบูรณาการ แนวทางการบริหารจัดการน้ำจะมีอะไรบ้าง

/เช่น...

เช่น ๑) มีเขื่อน ๒) มีระบบระบายน้ำ ๓) มีระบบจัดการของคนใช้น้ำ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ต้องการและจะเป็นการขยายเขตชลประทานอีกส่วนหนึ่ง

นางสาวรุจิ รอดชะ นักวิชาการแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ กล่าวว่า เรื่องนี้มีการ ไปสำรวจและวิเคราะห์มาแล้ว วิเคราะห์แล้วก็มาพิจารณาว่าน้ำพอกับพื้นที่เพาะปลูกหรือไม่ ถ้าไม่พอจะเพิ่มเท่าไร ต้องทำอย่างไรบ้าง หรือเมื่อมีการบริหารจัดการน้ำแล้ว ถ้าไม่พอต้องทำอย่างไร จะต้องเพิ่มเติมอะไร นี่คือนักวิจัยศึกษามา อาจจะสลับกันเล็กน้อย ดูเหมือนจะไม่มีขั้นตอนแต่พอจะเข้าใจว่าจะออกมาในทิศทางใด

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวเพิ่มเติม คำอธิบายของผลการศึกษาเรื่องนี้ต้องการได้รูปแบบของการบริหารจัดการเท่านั้นเอง ผลที่จะได้บ่งชี้ว่าจะเกิดในทิศทางใด จะต้องไปทำอะไรบ้าง จากที่กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ผลที่คาดว่าจะได้รับก็ต้องสอดคล้องกัน

นายประกอบ ยิ่งชล ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงานวิศวกรรม ชี้แจงเพิ่มเติม โครงการนี้เป็นงานวิชาการ ซึ่งกำหนดไว้ตั้งแต่แรกแล้วว่า น้ำที่ไหล เกินมาจะอย่างไร สิ่งที่จะศึกษาก็นำข้อมูลวิชาการไปใช้วิเคราะห์ให้เห็นภาพว่า ถ้าน้ำไหลทิ้งมากเกินไป ควรจะมีวิธีการอย่างไร การจะเกิดขมครกหรือการขาดออกอ่างจะเป็นในขั้นต่อไป เพื่อที่จะนำน้ำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นหลักการเบื้องต้นในการบริหาร โดยทีมงานที่ทำการศึกษาก็จะเป็นผู้ที่จะวิเคราะห์ในการบริหารจัดการน้ำ

นางดารณี ชนะชนม์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน กล่าวว่า ขอทำความเข้าใจ วิธีการศึกษาของคุณประกอบจะศึกษาอย่างไร ยังมองไม่เห็นการเชื่อมโยงระหว่างประโยชน์ที่จะได้รับ ประเด็นเดียวกับดร.อาทิตย์ยา ประโยชน์ที่จะได้รับไม่น่าใช่อัตราการเพิ่ม แต่เวลาศึกษาจริง ๆ อาจจะมีวิธีการเขียนใหม่ก็ได้

นางสาวรุจิ รอดชะ นักวิชาการแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ กล่าวเพิ่มเติม งานนี้น่าจะเป็นแนวทางการบริหารจัดการ คือมีการคำนวณปริมาณน้ำมาก่อน พอประเมินออกมาจะได้ในส่วนที่ปริมาณน้ำที่สมดุล และจะเป็นตัวชี้ว่าปริมาณจะเพียงพอกับการใช้น้ำในเขตปฏิรูปหรือไม่ และอัตราทั้งหลายก็จะอยู่ภายใต้การบริหารจัดการอีกครั้ง

นายประกอบ ยิ่งชล ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงานวิศวกรรม ชี้แจงว่า โดยหลักการจะวิเคราะห์ในสองทฤษฎี ประกอบด้วยทฤษฎีการไหลของน้ำ จะวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ เช่น เน้นไปที่ฝนปริมาณฝนรายเดือน จะเป็นตัวที่เปลี่ยนแปลง อีกส่วนหนึ่งคือ ค่าประสิทธิภาพของการไหลของน้ำ ซึ่งจะเกี่ยวเนื่องกับเปลี่ยนแปลงของการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคตต่อไป เพราะฉะนั้นค่าปริมาณน้ำที่หยุดไหลก็เป็นสิ่งที่ต้องไปบริหารจัดการ ซึ่งจะเกี่ยวเนื่องกับสูตรที่สองต่อไป คือสูตรที่เก็บกักน้ำได้ นำมาบริหารจัดการ การวิเคราะห์น้ำที่ไหลเข้าอ่าง ส่วนที่จะส่งลงพื้นที่ชลประทาน มีการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ สุดท้ายก็จะนำมาสู่การเพิ่มพื้นที่ชลประทาน และนำมาสรุปแนวทางว่า สิ่งที่จะบริหารจัดการจะไปจัดการอะไรบ้างในพื้นที่ จนถึงการเก็บกักก็สามารถวิเคราะห์น้ำที่อยู่ในอ่างได้ว่าตลอดระยะเวลา ๓๐ ปีที่ผ่านมา เกิดการตกตะกอนทับถม ปริมาณการเก็บน้ำก็ลดน้อยลงไป ถึงต้องไปขาดออกอ่างเก็บน้ำอีก ๕๐,๐๐๐ ไร่ เพราะวิเคราะห์เบื้องต้นแล้วว่าคุณสมบัติของอ่างมีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นต้องไปจัดการกับอ่างเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด กับอีกส่วน หนึ่ง ถ้าน้ำส่วนเกินก็จะไปอยู่ในระบบกระจายน้ำจะปล่อยไปเก็บในสระ ๑,๒๖๐ ไร่ ซึ่งจะเก็บกักน้ำไว้ในช่วงฤดูแล้งจะทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ และการอนุรักษ์ดินและน้ำ

นางดารณี ชนะชนม์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน กล่าวเพิ่มเติม เพราะฉะนั้นประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ พิจารณาจาก ๓ ข้อที่กล่าวมา ค่าจะเพิ่มขึ้น ถ้าเราเปลี่ยนเป็นร้อยละการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ชลประทานในเขตปฏิรูปที่ดิน โดยไม่ต้องมีคำว่าอัตราการเพิ่ม คือ ผลที่คาดว่าจะได้รับ ใช้วาระร้อยละเพิ่มขึ้นของพื้นที่ชลประทาน ร้อยละเพิ่มขึ้นของการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ ร้อยละการเพิ่มขึ้นของการมีรายได้ของเกษตรกร จะอ่านและสื่อเข้าใจง่ายกว่า

นายประกอบ ยิ่งชล ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงานวิศวกรรม ชี้แจง ตรงนี้เป็นตัวชี้วัดของกระทรวงฯ และของกรม ในเรื่องของพื้นที่ชลประทาน การพัฒนาแหล่งน้ำอย่างเต็มที่ จะมีความก้าวหน้าของพื้นที่ชลประทาน /เป็นโครงการ...

เป็นโครงการที่สามารถไปวางแผนศึกษาในพื้นที่ของ ส .ป.ก. ซึ่งผลที่คาดว่าจะได้รับสามารถปรับเป็นร้อยละการเพิ่มขึ้นได้ทั้ง ๓ หัวข้อ

นางบุญธิชา ชมชื่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน กล่าวเพิ่มเติม พยายามทำความเข้าใจระหว่างสายวิศวะกับสายสังคมให้เข้ากันอยู่ จากวัตถุประสงค์ที่ไปบริหารจัดการ น้ำแล้ว ร้อยละของพื้นที่ก็จะเพิ่มขึ้น

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวเพิ่มเติม เข้าใจว่าวิธีการศึกษาต่างๆ จะนำไปสู่การเพิ่มขยายพื้นที่ชลประทาน เพียงแต่จะต้องเขียนประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ว่าคือแนวทาง บริหารจัดการ เพราะระบุไว้ในวัตถุประสงค์ ซึ่งผลการศึกษาที่ได้มาถูกต้องในเรื่องของเพิ่มพื้นที่ ได้ประสิทธิภาพ ได้การใช้ประโยชน์ แต่เหมือนจะข้ามไปเรื่องหนึ่ง ที่กล่าวมาถูกหมด ในเรื่องการ ศึกษาวิเคราะห์แนวทางและการปฏิบัติซึ่งสามารถขยายพื้นที่ชลประทานได้แน่นอน

นางอาทิตยา พองพรหม ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน กล่าวเพิ่มเติม ยังไม่ต้องพิจารณาก็ได้ว่าประโยชน์ที่จะได้รับคืออะไร ให้พิจารณาวัตถุประสงค์ไปทีละข้อ เรื่องนี้คือโจทย์ของ ผู้ที่กำลังจะทำการศึกษา ต้องการจะให้เห็นว่าสภาพการพัฒนาแหล่งน้ำ การใช้ประโยชน์ และปัญหาอุปสรรคเป็นอย่างไร คำตอบของหัวข้อนี้คืออะไร ประเด็นที่สองการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ ต้องรู้ก่อนว่าการบริหารจัดการคืออะไร ใช้วิธีใด แต่ที่จะศึกษาต้อง วิเคราะห์ ออกมาให้ได้ ว่าด้านไหน คือคำตอบ และข้อสามแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จะทำอย่างไร เพื่อให้เกิดการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ มีกี่แนวทาง แต่ถ้าเทียบกับผลที่คาดว่าจะได้รับจากการกิจ ทั้งสามข้อที่ทำไปแล้ว ในมุมมองยังไม่สอดคล้อง แต่ หากมีผู้นำแนวทางที่ได้ ไปปฏิบัติ และผลการ ปฏิบัติ ออกมา ดี ทำให้ได้พื้นที่ชลประทานในเขตปฏิรูปเพิ่มขึ้น ได้การใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ ได้การสร้างอาชีพของเกษตรกร ซึ่งในส่วนนี้เป็นผลลัพธ์ (out come) ที่ได้จากการนำแนวทางมาปฏิบัติ ไม่ใช่ได้แนวทาง (out put) ถ้าจะตอบโจทย์ของวัตถุประสงค์ ต้องได้ฐานข้อมูล ได้ความรู้ ได้แนวทาง เพื่อจะนำแนวทางนี้ไปปฏิบัติ

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าว เพิ่มเติม เมื่อศึกษาเรื่องนี้เสร็จเรียบร้อยแล้ว รู้แล้วว่า Out come ที่ได้ คือ การเพิ่มขึ้นของพื้นที่ชลประทาน แต่สิ่งที่จะนำไปดำเนินการในพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งเป็นผลของการศึกษา คือ แนวทางที่จะเสนอแนะการบริหารจัดการ และทำให้เกิดการขยายพื้นที่ชลประทาน มีการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ชัด แต่คำตอบที่คาดว่าจะได้รับ กลับเป็นไปในเรื่อง Out come ในความเป็นจริงต้องเป็นรูปแบบที่ ทำการ ศึกษา และสามารถนำไปใช้ เห็นว่า การได้แนวทาง ควร จะกำหนด ไว้ในประโยชน์ที่ได้รับ

นางดารณี ชนะชนม์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน กล่าวเพิ่มเติม ประโยชน์ที่จะได้รับเป็น Out come แต่แนวทางในการบริหารจัดการน้ำ คือ Out put เป็นตามวัตถุประสงค์ แต่ประโยชน์ที่จะได้รับสามข้อที่กำหนดต้องอธิบายให้เข้าใจว่า ประโยชน์ที่จะได้รับคือการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ชลประทาน ซึ่งเป็นผลที่ไม่ได้รับโดยตรง แต่เป็น Out come

นางอาทิตยา พองพรหม ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน กล่าวเพิ่มเติม ต้องดูว่าสิ่งที่เขียนที่วิเคราะห์ออกมา แล้วได้อะไร ถ้ามองจากประโยชน์ตรง ๆ จะได้รูปแบบขึ้นมาหนึ่ง รูปแบบ พอได้รูปแบบ หากไม่มีใครนำไปใช้ต่อก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น

นางดารณี ชนะชนม์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดินกล่าวเพิ่มเติม ในเรื่องของวัตถุประสงค์จะไปตอบอยู่ในบทของการวิเคราะห์ในบทที่ ๔ และบทที่ ๕ จะปรากฏว่ามีแนวทางอย่างไร มีขั้นตอนอย่างไร ซึ่งจะเป็นในส่วนของ Out put

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวเพิ่มเติม งานที่ศึกษา มีคุณค่ามาก แต่ต้องมีรูปแบบของผลที่ได้จากการศึกษามาสักหนึ่ง ข้อ เพื่อจะเป็นรูปแบบ ให้ผู้อื่นหยิบมาใช้ ต่อไปลองนำไปปรับดู ยังต้องนำเสนออีกหลายครั้ง จะทำให้เห็นภาพเอง ซึ่งผลงานนี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะจะต้องขับเคลื่อนไปพร้อมกับชลประทาน

/นายสมชาย...

นายสมชาย วนาสินชัย นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ กล่าว ขอให้แก้ไขข้อมูลใน ตารางสรุปผลการจัดที่ดินฯ ในแผ่นนำเสนอที่ ๕ คำว่า “ส.ป.ก.” พิมพ์รูปแบบผิด และเดือนขอให้ใช้รูปแบบเดียวกันจะใช้คำย่อหรือจะใช้คำเต็ม ตำแหน่งของตัวเลขให้เป็นตำแหน่งเดียวกัน

มติที่ประชุม รับข้อเสนอเป็นเอกสารวิชาการ โดยให้ดำเนินการต่อไป

(๒) การพัฒนาการผลิตกาแฟของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มกาแฟบ้านถ้ำสิงห์ จ. ชุมพร

ตามมาตรฐานจีเอ็มพี

โดย นางสาวสุตารินทร์ รอดมณี	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ
นางฐนพัฒน์ สารศรี	เจ้าหน้าที่ปฏิรูปที่ดิน
นางสาวสถิตย์ภรณ์ นาคสีดี	เจ้าหน้าที่ปฏิรูปที่ดิน
นายสายชล ดอกจำปา	จ้างเหมาบริการด้านติดตามและประเมินผล
นายสุทธิจักร ทรัพย์ดิลก	จ้างเหมาบริการด้านติดตามและประเมินผล
สำนักวิชาการและแผนงาน	

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาการผลิตกาแฟ ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มกาแฟบ้านถ้ำสิงห์ จ. ชุมพร ให้สอดคล้องตามมาตรฐานจีเอ็มพี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ผลเชิงวิจัย แนวทางการผลิตกาแฟตามมาตรฐานจีเอ็มพี

๒. ผลเชิงพัฒนา

๑) ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (ภาครัฐ และวิสาหกิจชุมชน) เกิดความตระหนักและมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการนำจีเอ็มพีสำหรับการผลิตกาแฟสู่ภาคปฏิบัติได้อย่างแท้จริง พร้อมทั้งทราบแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตกาแฟตามมาตรฐานจีเอ็มพี

๒) ผลผลิตกาแฟของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มกาแฟบ้านถ้ำสิงห์ได้มาตรฐาน จีเอ็มพี และเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคมากขึ้น

๓) ได้แผนและกลไกในการส่งเสริมการนำความรู้เรื่องจีเอ็มพีไปใช้ในผู้ผลิตอาหารอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยคำนึงถึงบริบทแวดล้อม และความพร้อมของผู้รับการพัฒนาที่แตกต่างกัน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยให้กลุ่มฯ มีส่วนร่วมทั้งมิติของการเรียนรู้ ร่วมกันค้นหาปัญหา และหาแนวทางเพื่อแก้ไข ปัญหาหรือพัฒนาอันเป็นฉันทามติของกลุ่มฯ รวมทั้งร่วมรับผลของการพัฒนามาตรฐานจีเอ็มพี

โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑: การศึกษาเอกสาร และข้อมูลเกี่ยวกับมาตรฐาน จีเอ็มพี การผลิตอาหารของกระทรวงสาธารณสุข ศึกษาบริบทของชุมชน

ขั้นตอนที่ ๒: การลงพื้นที่สำรวจการผลิตกาแฟของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มกาแฟบ้านถ้ำสิงห์ และการคัดเลือกบุคคลในกลุ่มฯ ร่วมปฏิบัติการผลิตกาแฟตามมาตรฐานจีเอ็มพี ในเบื้องต้นนักวิจัยลงพื้นที่แลกเปลี่ยนร่วมกับแกนนำของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มกาแฟบ้านถ้ำสิงห์ และประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ รายละเอียดระหว่างผู้ผลิตกาแฟกับนักวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการผลิตกาแฟตามมาตรฐานจีเอ็มพี พร้อมกับคัดเลือกบุคคลในกลุ่มฯ เข้าร่วมปฏิบัติการตามแนวทางที่ได้ตกลงกัน

/ขั้นตอน...

ขั้นตอนที่ ๓: อบรมให้ความรู้เรื่องมาตรฐานจีเอ็มพีแก่ผู้ผลิตกาแฟ และผู้ที่เกี่ยวข้องโดย เชิญผู้ตรวจประเมินจากสาธารณสุขจังหวัดชุมพร มาเป็นวิทยากร จากนั้นเชิญผู้ตรวจประเมิน ทำการประเมิน การผลิตกาแฟของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มกาแฟบ้านถ้ำสิงห์ และสัมภาษณ์ผู้ตรวจประเมิน ดำเนินการสังเกตพฤติกรรมการผลิต และวิธีการผลิตโดยที่กลุ่มดำเนินงานอยู่ตามปกติ และจึงนำข้อสังเกตและข้อค้นพบดังกล่าวมาพูดคุยนำไปสู่การวิเคราะห์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการผลิตกาแฟตามมาตรฐานจีเอ็มพีต่อไป

ขั้นตอนที่ ๔: รวบรวมข้อมูล เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา และ การร่วมวางแผนพัฒนาการผลิตกาแฟตามมาตรฐานจีเอ็มพี ในเชิงระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย ผู้ตรวจประเมินจากสาธารณสุขจังหวัดชุมพร กลุ่มผู้ผลิต และผู้วิจัย ซึ่งในทุกกระบวนการตั้งแต่การร่วมสร้างความเข้าใจ การอบรมให้ความรู้ การวิเคราะห์จุดบกพร่องเกี่ยวกับการผลิต การพัฒนาและปรับปรุงการผลิตให้ถูกต้องตามมาตรฐานจีเอ็มพี โดยจะเน้นให้ผู้ผลิตได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยมีผู้ตรวจประเมินและผู้วิจัยเป็นผู้ร่วมเสนอความคิดเห็นและให้แนวคิดในการพัฒนาเท่านั้น เพื่อเสนอให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการต่อไปโดยมีการพิจารณาถึงรายละเอียดที่จำเป็น รวม ๖ ประเด็นตามมาตรฐานจีเอ็มพี ซึ่งประกอบด้วย ๑) สถานที่ตั้งและอาคารผลิต ๒) เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการผลิต ๓) การควบคุมกระบวนการผลิต ๔) การสุขาภิบาล ๕) การบำรุงรักษาและการทำความสะอาด และ ๖) บุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงาน

ขั้นตอนที่ ๕: การติดตามการดำเนินการพัฒนาการผลิตกาแฟตามมาตรฐานจีเอ็มพี โดยการเข้าร่วมสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และบันทึกข้อมูล ที่กลุ่มฯ ได้นำความรู้ และแนวทางฯ ไปประยุกต์ใช้เพื่อปรับปรุง ในการพัฒนาวิธีการผลิตกาแฟให้สอดคล้องตามมาตรฐานจีเอ็มพี

ขั้นตอนที่ ๖: ยื่นขอการรับรองมาตรฐานจีเอ็มพีของการผลิตกาแฟของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มกาแฟบ้านถ้ำสิงห์ โดยเชิญผู้ตรวจประเมินจากสาธารณสุขจังหวัดสุพรรณบุรีมาประเมิน จากนั้นจะทำการสัมภาษณ์ผู้ตรวจประเมิน รวบรวมข้อมูลเพื่อสรุปผล

ขั้นตอนที่ ๗: การจัดประชุมภายในคณะผู้วิจัยจัดเพื่อสรุปผลการวิจัยตลอดกระบวนการ โดยการทบทวนข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการลงพื้นที่ รวมทั้งการศึกษา เอกสาร งานวิจัย บทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อสรุปและวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในแต่ละประเด็น

ขั้นตอนที่ ๘: การเขียนรายงานการวิจัย

ระยะเวลาการวิจัย ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๘ – มิถุนายน ๒๕๖๐

ที่ประชุมให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะดังนี้

นางสาวมิโลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวว่าสำหรับกาแฟถ้ำสิงห์ปัจจุบันเป็นที่เชิดหน้าชูตา ของ ส.ป.ก. จากการที่ไปศึกษาดูงาน เห็นว่ามีผลิตภัณฑ์หลายอย่างที่ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพราะฉะนั้นเรื่องนี้จึงเป็นเรื่องที่ดีที่จะทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเข้มแข็งขึ้น

นางบุญธิชา ชมชื่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน กล่าวว่า เรื่องการตรวจรับรองมาตรฐาน GAP คือ รับรองมาตรฐานผลผลิตจากฟาร์ม เพราะฉะนั้นเมื่อนำผลผลิตไปแปรรูปผ่านระบบโรงงานต้องได้มาตรฐาน GMP ก่อนไม่เช่นนั้นไม่สามารถนำตราฮั่วไปประทับที่ข้างถุงได้ การที่จะนำตัว Q ไปประทับที่ข้างถุง ลำบากมาก เพราะปัจจุบัน มีเรื่องของ อย . เข้ามาเกี่ยวข้อง มีหลายส่วนที่ จะต้องผ่านระบบโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูป แต่เกษตรกรรายย่อยในเขต ส .ป.ก. ความรู้ความเข้าใจ ยังมีน้อย เกษตรกรส่วนใหญ่จึงขายวัตถุดิบให้โรงงานที่มีมาตรฐาน GMP อยู่แล้ว ส่งผลให้เสียค่าการตลาด เสียมูลค่าผลผลิต จึงเห็นด้วยกับการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ โดยเป็นเรื่องใหม่ของ ส .ป.ก. เพื่อเป็นการ พิสูจน์ถึงการขอรับรองมาตรฐานในระดับต่าง ๆ Organic Thailand เป็นมาตรฐานในประเทศไทย ซึ่งต่อไปก็จะคุ้นเคยกับมาตรฐานต่างประเทศ เช่น IFOAM, EU กว่าจะถึงมือผู้บริโภคต้องผ่านมาตรฐานอะไรอีกมากมาย ต่อไปข้างหน้าอีกไม่เกิน ๔ ปี จะมีการบังคับใช้มาตรฐานอินทรีย์ หากเกษตรกรรายย่อยรายใด ผลิตแล้วยังไม่ได้ผ่านมาตรฐานใด เลย แต่ระบุในสินค้าว่าเป็นอินทรีย์ ถือว่าผิดกฎหมาย เพราะฉะนั้นต้องเตรียมตัวและปรับตัวให้เกษตรกรรับรู้ตรงจุดนี้ด้วย

/นางดารณี...

นางดารณี ชนะชนม์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน สอบถาม เรื่องระเบียบวิธีวิจัย มีการอบรมให้ความรู้เรื่องมาตรฐานจีเอ็มพี ใครเป็นผู้อบรม แล้วผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องอะไรในการอบรม เป็นการไปศึกษาผลการอบรมใช้หรือไม่ ในเล่มเหมือนกับเราเข้าไปอบรม ให้ความรู้ ถ้าเปลี่ยนว่า เป็นการศึกษาผลการอบรม นำข้อมูลผลการอบรมตรงนั้นมารวบรวมในขั้นตอนต่อไป

นางสาวสุตารินทร์ รอดมณี นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ นักวิจัย ชี้แจงว่า เป็นการศึกษาศึกษาผลการอบรม ซึ่งในการอบรมมีการเชิญสาธารณสุขจังหวัดมาเป็นวิทยากร

นางอาทิตย์ยา พองพรหม ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน กล่าวว่า ขอให้เพิ่มเติมขั้นตอน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่กล่าวถึง นักวิจัย เจ้าหน้าที่ สาธารณสุข และกลุ่มถ้าสิ่งๆ คิดว่ายังไม่เพียงพอ ยังขาดนักพัฒนาคือ ส.ป.ก. จังหวัด หรือ สพท. ต้องดึงเข้ามา เพราะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการอบรม การจัดกระบวนการโดยตรง หรือถ้ามีงบประมาณจะดำเนินการเอง แต่เชิญสาธารณสุขมาเป็นวิทยากร ให้ความรู้ หรือให้ คำปรึกษา ก็ต้องเขียนบทบาทให้ชัด สาธารณสุขจะเป็นภาคีที่เกี่ยวข้อง แต่ว่าขาดไม่ได้คือ งานพัฒนา แต่ในฐานะนักวิจัยต้อง ดึงข้อมูล บ้างอย่างออกมาจากกระบวนการตรงนั้น เพื่อให้รู้รูปแบบรู้กระบวนการสามารถดำเนินการได้แค่ไหน ในฐานะนักวิจัยได้นำไปใช้ประโยชน์หรือไม่ แต่ในเล่มต้องระบุด้วยว่ามีนักพัฒนาจากหน่วยงานใดบ้างที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เนื่องจากบางครั้งงานวิจัยเราไม่ได้ดำเนินการเองทั้งหมด

นายประกอบ ยิ่งชล ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงานวิศวกรรม กล่าวว่า ตามที่ ดร. อาทิตย์ยา กล่าวในส่วนของ สพท. ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องมาตรฐานสินค้าอยู่แล้ว และเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่จะเป็นประโยชน์มาก ผลผลิตต่าง ๆ ให้แสดงตัวเลขให้ชัดว่าจะก่อให้เกิดรายได้ในพื้นที่อย่างไร การสร้างรายได้ในพื้นที่ที่จะบอกได้ว่าสิ่งที่พัฒนาไปทั้งหลายเหล่านี้ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างไร สุดท้ายความเป็นอยู่ของเกษตรกร ก็จะเป็นตัวรายได้ที่จะนำไปสู่การแข่งขัน

นางบุญธิชา ชมชื่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน สอบถามว่า มาตรฐาน GAP กรมวิชาการเกษตรเป็นผู้รับรองให้ใช้หรือไม่

นางสาวสุตารินทร์ รอดมณี ตอบข้อซักถามว่า กรมวิชาการเกษตรเป็นผู้รับรอง มาตรฐาน GAP กลุ่มกาแฟบ้านถ้าสิ่งๆ มีความพิเศษในเรื่องการปลูกกาแฟผสมผสานกับไม้ผล เพราะฉะนั้นพืชที่อยู่ในแปลงทุกชนิดต้องได้รับมาตรฐาน GAP และเป็นนโยบายของกลุ่มๆ ที่กำหนดไว้

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวว่า เรื่องนี้เป็นข้อเสนอโครงการ ขอให้ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ ไปปรับปรุงและดำเนินการต่อไป

มติที่ประชุม รับข้อเสนอเป็นเอกสารวิชาการ โดยให้ดำเนินการต่อไป

(๓) การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

Local Administration's Participation in Agricultural Land Reform

โดย นางสาวกานดา ศากยะโรจน์	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
นางสุนทรี ศักดิ์ประชาวุฒิ	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
นางสาวอารีวรรณ แซ่ตระกูล	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
นางสาวเกตุร เม้าทอง	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน
นายธิตินันท์ ศรีภมร	เจ้าหน้าที่ปฏิรูปที่ดิน
สำนักวิชาการและแผนงาน	

วัตถุประสงค์

๑. ศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่องานด้านการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมร่วมกับ ส.ป.ก.

๒. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลต่องานด้านการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

/๓. เพื่อเสนอ...

๓. เพื่อเสนอแนะแนวทางการประสานงานและส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลต่องานด้านการปฏิรูปที่ดินให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ส.ป.ก. ได้ทราบถึงบทบาทและระดับของการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบันต่องานด้านการปฏิรูปที่ดิน

๒. ส.ป.ก. ได้ข้อมูลเพื่อไปปรับปรุงแผนและนโยบายในการทำงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลให้ภารกิจการปฏิรูปที่ดิน ด้านการจัดที่ดิน การคุ้มครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และการพัฒนาเกษตรกรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

ลักษณะเป็น การวิจัยเชิงสำรวจ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณข้อมูล กลุ่มประชากร เป็นประชากรแบบจำกัด (Finite Population) จำนวนทั้งสิ้น ๓,๖๗๔ องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตปฏิรูปที่ดิน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คือ ๓๖๑ องค์การบริหารส่วนตำบล โดยคำนวณจากการใช้สูตรของ Taro Yamane (๑๙๗๓)

$$\begin{aligned}n &= N / (1 + N (e)^2) \\&= 3,674 / (1 + (3,674) 0.0025) \\&= 3,674 / (1 + 9.185) \\&= 3,674 / 10.185 \\&= 361 \text{ อปต.}\end{aligned}$$

โดย n = ขนาดตัวอย่างที่คำนวณได้

N = จำนวนประชากรที่ทราบค่า (ในที่นี้ = ๓,๖๗๔)

e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่จะยอมรับได้ ถ้ากำหนดระดับความคลาดเคลื่อนเท่ากับ ๕% จะใช้ค่า ๐.๐๕

ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Sample) จะสัมภาษณ์เฉพาะผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีบทบาทในการจัดทำแผนหรือมีอำนาจเกี่ยวข้องในงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในตำบลนั้นๆ ตำบลละ ๑ คน วิธีการคัดเลือกตัวอย่างเป็นแบบมีจุดประสงค์/เฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยแบ่งประชากรออกเป็นลำดับชั้นต่าง ๆ แบบลดหลั่น จากระดับภาค จังหวัด อำเภอ และตำบล โดยทำการเลือกประชากรในระดับภาคจำนวน ๔ ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยเลือกจังหวัดเป็นตัวแทนในแต่ละภาคจากจังหวัดที่มีเขตปฏิรูปที่ดินมากที่สุด ใน ๖ ลำดับแรกของภาคนั้น ๆ หลังจากนั้นจะเลือกอำเภอที่มีเขตปฏิรูปที่ดิน ๔ ลำดับแรก และเลือก อปต. ที่มีพื้นที่ปฏิรูปที่ดินอยู่ในขอบเขตการปกครองของตำบลสูงสุด ๔ ลำดับแรกเช่นเดียวกัน

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านพื้นที่ เขตปฏิรูปที่ดินภาคเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ กลาง และใต้

๒. ขอบเขตด้านประชากร ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล

๓. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาในประเด็น ดังนี้

๑) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม แบ่งออกเป็น ๒ ประเด็นหลัก ดังนี้

(๑) ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย แรงจูงใจ โครงสร้างโอกาส ที่เอื้อให้เข้ามามีส่วนร่วมและด้านอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรม

(๒) ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย สภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และนโยบายในการบริหารหรือนโยบายภาครัฐ และสัดส่วนพื้นที่ปฏิรูปที่ดินในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบล

/๒) การมี...

๒) การมีส่วนร่วมกับงานด้านการปฏิรูปที่ดิน ประกอบ ๔ ด้าน คือ

(๑) การมีส่วนร่วมในการจัดที่ดิน

(๒) การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้ที่ดิน

(๓) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน

(๔) การมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตปฏิรูปที่ดิน

๓) ระดับการมีส่วนร่วม แบ่งเป็น ๕ ระดับ

(๑) การมีส่วนร่วมรับรู้และให้ข้อมูลข่าวสาร

(๒) การมีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็น

(๓) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ

(๔) การร่วมมือ/ร่วมทำ

(๕) การมีส่วนร่วมด้านการสนับสนุน/ช่วยเหลือ ด้านงบประมาณ แรงงาน/บุคลากรและ

วัสดุ ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกร

วิธีการศึกษา

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จะแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลทั่วไปของตำบล ได้แก่ ตำแหน่งในองค์การบริหารส่วนตำบล และระยะเวลาที่อยู่ในตำแหน่ง ในส่วนของลักษณะทั่วไปของตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ สภาพพื้นที่ทั่วไปของตำบล จำนวนประชากรในตำบล จำนวนหมู่บ้าน สัดส่วนของ พื้นที่ปฏิรูปที่ดินในตำบล งบประมาณหลัก นโยบายด้านต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น ขี้อคำถามเป็นลักษณะการตรวจรายการ (Checklist) และเป็นคำถามปลายปิด (Close Ended Questionnaires)

ตอนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีเขตปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรอยู่ในเขตการปกครอง โดยข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถาม เลือกตอบคำถาม ๕ ระดับโดยใช้เกณฑ์ดังนี้

ระดับมากที่สุด กำหนดให้ ๕ คะแนน

ระดับมาก กำหนดให้ ๔ คะแนน

ระดับปานกลาง กำหนดให้ ๓ คะแนน

ระดับน้อย กำหนดให้ ๒ คะแนน

ระดับน้อยที่สุด กำหนดให้ ๑ คะแนน

สำหรับประเด็นคำถามประกอบด้วยประเด็นคำถาม ๕ ด้าน คือ ๑) การมีส่วนร่วมในการรับรู้การทำงาน ๒) การมีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนโครงการรับฟังความคิดเห็น ๓) การร่วมตัดสินใจ ๔) การมีส่วนร่วมโดยมีตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นกรรมการในงานของ สป.ก. ร่วมมือร่วมทำ ๕) การมีส่วนร่วมด้านการสนับสนุนช่วยเหลือ ได้แก่ การให้ทุนทรัพย์/วัสดุ/แรงงาน

ตอนที่ ๓ เป็นคำถามแบบ คำถามปลายเปิด (Open Ended Questionnaires) เป็นคำถามให้ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ที่เกี่ยวข้อง แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อการ แก้ไขปัญหาและพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลในงานด้านการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกร

วิธีการสร้างเครื่องมือและการวิเคราะห์

๑. ศึกษาทฤษฎีและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดคำถามในแบบสอบถามฉบับร่าง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้

๒. สร้างแบบสอบถามให้ตรงกับเนื้อหาที่ต้องการ แล้วนำแบบ สอบถามไปทดสอบ (Pre-test) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตัวอย่างมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (Gliem & Gliem, ๒๐๐๓)

/โดย...

โดยจะกำหนดค่าความเชื่อมั่นในเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- ๑) ค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ < ๐.๕๐ ลงไปหมายถึงค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับต่ำมากไม่สามารถยอมรับได้
- ๒) ค่าความเชื่อมั่น $\geq 0.5-0.6$ หมายถึงค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับต่ำ
- ๓) ค่าความเชื่อมั่น $\geq 0.6-0.7$ หมายถึงค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับปานกลาง
- ๔) ค่าความเชื่อมั่น $\geq 0.7-0.8$ หมายถึงค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง
- ๖) ค่าความเชื่อมั่น ≥ 0.8 หมายถึงค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูงมาก

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

k = จำนวนข้อของแบบวัด

S_{i^2} = ความแปรปรวน (variance) ของข้อ i

S_{t^2} = ความแปรปรวนของคะแนนรวมหรือความแปรปรวนระหว่างผู้ตอบ

ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนที่จะช่วยในการวิเคราะห์เกี่ยวกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมของชุมชน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการปฏิรูปที่ดิน ได้แก่ข้อมูลของพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน รายได้เฉลี่ย อาชีพหลักและรายได้หลักของตำบล การใช้แรงงานจำนวนประชากร รวมทั้งระดับของการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลกับงานด้านปฏิรูปที่ดิน

ในการวิเคราะห์ข้อมูลและอธิบายลักษณะทั่ว ๆ ไปของ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ในรูปของค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยการทดสอบค่าไคสแควร์ (Chi-Square test) และทบทวนความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบแกรมมา ใช้อธิบายเกี่ยวกับทิศทางความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตามว่าเป็นไปในทิศทางใด (ฐิติมาอุดมศรี, ๒๕๕๕)

ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นข้อมูลด้านลึกที่จำแนกแยกแยะ จากการเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาถึงบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล และภาคประชาสังคมในท้องถิ่น ที่มีต่อการปฏิรูปที่ดินด้วยการเก็บข้อมูลจากบุคคลากรที่เกี่ยวข้อง เช่น ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล นายกองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัด เจ้าหน้าที่ปฏิรูปที่ดินจังหวัด เป็นต้น

ระยะเวลาการวิจัย ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน ๒๕๕๘ – เมษายน ๒๕๖๐ รวมระยะเวลา ๑๘ เดือน

ที่ประชุมให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะดังนี้

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวว่า งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เป็น รูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะในคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินก็มีการกล่าวถึงเรื่องการมีส่วนร่วม ต้องการให้มีการจัดทำโครงสร้างกลุ่มการมีส่วนร่วม เพื่อจะได้ทำงานให้เป็นไปตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ในเรื่องการมีส่วนร่วมกับประชาชน ซึ่งในการทำงานปัจจุบันการมีส่วนร่วมจะมีอยู่ทุกขั้นตอนอยู่แล้ว หน่วยงาน อบต. หรือหน่วยงานท้องถิ่นก็มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของ ส.ป.ก. ด้วย การศึกษานี้ก็จะ เป็นทิศทางในการดำเนินงานต่อไป

นายประกอบ ยิ่งชล ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงานวิศวกรรม กล่าวว่า ขอชื่นชมในการศึกษาเรื่องนี้ เป็นเรื่องการบูรณาการหน่วยงานร่วมกัน การทำงานร่วมกับ อบต. เป็นเรื่องที่สำคัญมาก ปัจจุบันในเขต ส.ป.ก. มีปัญหาอยู่เป็นจำนวนมาก ต้องให้ อบต. ช่วย ฉะนั้นในการบูรณาการจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ จากวัตถุประสงค์ในข้อ ที่ ๑ เรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดที่ดิน ไม่น่าจะทำได้เพราะ ขอกฎหมาย หรือบางเรื่องหากให้ อบต. เข้ามีส่วนร่วม อาจจะทำให้เกิดปัญหา ควรพิจารณาในประเด็นนี้อีกครั้ง หรือถ้าหากจะให้ อบต. เข้าร่วมในเรื่องการจัดที่ดินชุมชน ในชุมชนต่าง ๆ ให้เข้ามาช่วยควบคุมเขตชุมชนไม่ให้เกิดการขายที่ดินเกินเขตที่กำหนดไว้ เพราะ อบต. บางแห่งพื้นที่อยู่ในเขต ส.ป.ก. ทั้งหมด อาจจะให้มีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลการใช้พื้นที่เป็นการคุ้มครองเพื่อเกษตรกรที่ดิน

/ชุมชน...

ชุมชนของ ส.ป.ก. มีประมาณ ๔ แสนกว่าชุมชน ตัวอย่างพะเยาโมเดล ก็เป็นเพียงแบบชั่วคราว เพราะยังไม่ทราบว่าจะจัดการอย่างไรต่อ เพราะฉะนั้น อบต. จึงมีส่วนสำคัญ แม้แต่เรื่องการก่อสร้างในพื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดิน เดิมต้องขออนุญาตส.ป.ก. ให้ความเห็นชอบแต่ปัจจุบัน อบต. บางพื้นที่บริหารจัดการเองโดยไม่ผ่าน ส.ป.ก. ซึ่งบางจังหวัด บอกว่าในเรื่องของกฎหมาย เมื่อเป็นพื้นที่ของ อบต. ก็สามารถจัดการได้เลย ในความเป็นจริง ไม่ถูกต้อง เพราะฉะนั้นในเรื่องกำกับดูแลพื้นที่ของ ส.ป.ก. ต้องให้ อบต. เข้ามาช่วย ซึ่งจะเกี่ยวเนื่องกับการใช้ที่ดิน การเก็บภาษี เก็บค่าตอบแทนที่จะเกิดขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญ หากจะทำการศึกษาวิจัยในกรณีที่ดินชุมชน อาจจะประสานงานกับสำนักพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน (สพป.) ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องการจัดที่ดินชุมชนในเขตพื้นที่ชุมชน อาจจะเชิญวิศวกรฯ เข้าไปร่วมในการทำงานวิจัยด้วยก็ได้

นางบุญธิชา ชมชื่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน กล่าวว่า ประเด็นที่น่าสนใจ เรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดที่ดินกับตัวอย่าง อบต. ที่ตำบลแม่ทา พื้นที่ซึ่งเจ้าหน้าที่ของกลุ่มวิจัยฯ เคยไปเก็บข้อมูล ซึ่งพื้นที่เป็นโฉนดชุมชน และบริหารจัดการโดย อบต. ตรงนี้น่าสนใจ สามารถนำมาเป็นแนวคิด รูปแบบ แนวทางมาประยุกต์ใช้ในการจัดการที่ดินแปลงรวมหรือจะปรับแนวทางในการทบทวนวรรณกรรมก็ได้

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวว่า เมื่อก่อน ส.ป.ก. มีการทำงานร่วมกับท้องที่ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ปัจจุบันเพิ่ม อบต. เข้ามาบทบาท เลยเกิดความสงสัยว่าตกลงต้องไปติดต่อใคร แม้กระทั่งขอบเขตการทำงานของ อบต. กับท้องที่ ก็ยังไม่ชัดเจน ไม่ผสมกลมกลืน ดังนั้นขอให้พิจารณาว่าทั้ง ๒ ส่วนเกี่ยวข้องกับ ส.ป.ก. อย่างไร ในส่วนท้องที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรงอยู่แล้ว เนื่องจากพระราชบัญญัติฯ เดิม กำหนดไว้ จึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการทำงาน ส่วนท้องถิ่นการเข้ามีส่วนร่วมต้องศึกษาโดยละเอียดว่าจะมีส่วนร่วมในทิศทางใด เนื่องจากมีความเป็นการเมืองสูง กรณีที่ ผอ. ประกอบ กล่าวด้านการมีส่วนร่วมในการจัดที่ดินว่าจะมีส่วนร่วมในเรื่องใด ประมาณไหน อาจจะต้องใช้คำจำกัดความ เพราะหากให้เข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอนไม่ว่าจะเป็นจัดที่ดิน พัฒนา หรือตามภารกิจต่าง ๆ ก็อาจจะทำให้การทำงานลำบาก

นางอาทิตย์ยา พองพรหม ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน กล่าวว่า เรื่องอบต. เป็นเรื่องที่น่าสนใจ การศึกษาควร จะศึกษาครอบคลุมประเด็นทั้งหมดที่กำหนดไว้ในกรอบ งานวิจัย เพราะว่าเป็นการศึกษาการมีส่วนร่วม ซึ่งต้องการจะเห็นว่า อะไรควรให้มีส่วนร่วม และร่วมได้ประมาณไหน เรื่องใดที่ควรให้เข้ามามีส่วนร่วมมาก แต่ปัจจุบันยังเข้ามีส่วนร่วมน้อย จะมีวิธีการทำอย่างไร เรื่องใดที่ไม่อยากให้มีส่วนร่วม เนื่องจากข้อจำกัดบางอย่าง เช่น ปัญหาการเมือง เป็นต้น ส่วนนี้เป็นเพียงผลจากการศึกษาที่คาดหวังว่าจะได้ ไม่ได้ต้องการให้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งหมดตามที่กำหนดไว้ ยกตัวอย่าง เรื่องการจัดที่ดิน มีหลายขั้นตอนในการดำเนินงาน ก็ไปพิจารณาในแต่ละขั้น ว่าขั้นไหนที่สามารถเข้ามา ช่วยได้ ขั้นไหนไม่ได้ เป็นการศึกษาเพื่อดูศักยภาพ การมีส่วนร่วมว่าสามารถช่วยเหลือได้มากน้อยเพียงไร หรือ ส่วนไหนที่คิดว่า ร่วมแล้วไม่ดี และสร้างปัญหา ก็จะได้รู้หรือดำเนินการอย่างใดต่อไป ในส่วนกรอบประเด็น ขอคงไว้เหมือนเดิม เพื่อจะได้รู้อะไรควรมีส่วนร่วมหรืออะไรไม่ควรมีส่วนร่วมจากผลงานวิจัยได้

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวเพิ่มเติม จากการพิจารณา ระดับการมีส่วนร่วม ตามกรอบที่กำหนดไว้แล้วว่าการ มีส่วนร่วม ร่วมได้ประมาณไหน ซึ่งสามารถพิจารณาจากตรงนี้ได้

นางดารณี ชนะชนม์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน กล่าวว่า ในเรื่องของ ประเด็นการมีส่วนร่วมในการจัดที่ดิน มีประเด็นเสนอให้คณะกรรมการปฏิรูปที่ดิน (คปท.) กำหนดให้การจัดที่ดินอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งจะมีขั้นตอนในการดำเนินงานที่เสนอไว้ นำ ขั้นตอนมาศึกษา ก็จะได้เห็นวิธีการ การมีส่วนร่วมของ ประชาชน ซึ่งอาจจะมาปรับเป็นการมีส่วนร่วมของ อบต. ได้

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงานกล่าวเพิ่มเติม สามารถประสานขอข้อมูลจากกลุ่มงานคณะกรรมการปฏิรูปที่ดิน (กคป.) เพราะเรื่อง การมีส่วนร่วมฯ มีการศึกษามาก่อนข้าง มาก มีคณะอนุฯ หลายคณะ คณะใหญ่มี อาจารย์ยอทิพย์เป็นประธาน มีกลุ่มประเด็นเข้าเสนอคณะกรรมการปฏิรูปที่ดิน และได้ผ่าน.

และได้ผ่านการอนุมัติแล้ว ในขั้นตอนนี้ ส.ป.ก. ต้องนำผลที่อนุมัติ มาแต่งตั้ง กรรมการเพื่อนำมาปฏิบัติ โดยมีผอ. สวพ. เป็นเลขานุการ ซึ่งในผลการศึกษามีรายละเอียดขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้หลายขั้นตอน นักวิจัย สามารถนำ ข้อมูลในส่วนนี้มาประกอบในการทำงานวิจัยได้

นางอาทิตยา พองพรหม ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน กล่าวเพิ่มเติมว่า งานวิจัยนี้ ควรจะมีการ รื้อฟื้นเพิ่มเติม การมีส่วนร่วมในรูปแบบอื่น เพื่อ ไม่ให้ติดกรอบมากเกินไป ไม่อย่างนั้นก็จะคิดแต่อยู่ใน กรอบ เดินไปตามกรอบซึ่งก็คือระเบียบที่ ส.ป.ก. กำหนดไว้เอง แต่ถ้ารื้อฟื้นในรูปแบบอื่น ๆ อาจจะมีทั้งส่วนดี ส่วนไม่ ดี ของที่อื่น นำมาพิจารณาว่าในการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยมี อบต. เป็นแกนนำ มีบทบาทอะไรที่นอกเหนือจากนี้ ที่จะมาช่วยเพิ่มเติมมา เสริมหรือผ่อนงานของ ส.ป.ก. จากหนักให้เบาลง ในส่วนของการ ศึกษาการมีส่วนร่วมซึ่ง กำหนดไว้ ๓ ระดับซึ่งที่มีอยู่ในปัจจุบัน ไปศึกษา ไปวัดว่า ที่มีส่วนร่วม เข้าร่วมอะไรบ้าง และร่วมอยู่ในระดับไหน ระดับความสำคัญมีแค่ไหน เช่นในการประชุม แค่มาร่วมนั่งฟังเฉย ๆ หรือว่ามีส่วนร่วมในการทำอะไรมากกว่านั้น หรือไม่ อยู่ในระดับไหน ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ซึ่งระดับ ตรงนี้จะสามารถนำมาวัดว่าปัจจุบัน มีส่วนร่วมในการ ทำอะไรอยู่ ไม่ใช่เป็นการกำหนด ว่าต้องเข้ามามีส่วน ร่วมระดับไหน ดังนั้นในส่วนของ กรอบควรจะคงไว้ตามเดิม ซึ่ง เรื่องของ การมีส่วนร่วมอาจจะต้องมีรายละเอียดบางอย่างที่นอกเหนือจากกรอบระเบียบ ที่กำหนดไว้ แต่อยากรู้อาบบทบาท ของคนที่อยู่ในชุมชนคิดอย่างไร เพราะมีข้อมูลบางส่วนที่เป็นเชิงคุณภาพ อาจจะเห็นแนวทางอะไรบางอย่าง ที่ใหม่ มากกว่าสิ่งที่ทำอยู่ในปัจจุบัน

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวเพิ่มเติม การมีส่วนร่วม ของคณะกรรมการฯ การมีส่วนร่วม ที่กำหนดไว้ไม่ใช่แค่การศึกษา เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการกำหนดว่า ควร จะทำอะไรบ้าง ทำอย่างนั้น การจะทำอย่างนี้บางคนก็ไม่เห็นด้วย แต่เป็นมติที่ประชุมซึ่งต้องปฏิบัติตาม ไม่เหมือน การศึกษาซึ่งจะมีคุณค่ามากในกระบวนการมีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมทำได้ระดับไหน เมื่อมีผลการศึกษาแล้ว อาจจะทำให้การตั้งคณะกรรมการฯ หรือการแก้ระเบียบต่าง ๆ มีแนวทางที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เรื่องนี้เป็นเพียงข้อเสนอ ดังนั้นขอให้หน้าความเห็นของคณะกรรมการฯ การมีส่วนร่วมฯ ไปค้นหาศึกษาเพิ่มเติมเพื่ออาจจะเป็นแนวทางให้ การทำงานวิจัยง่ายขึ้น

นายประกอบ ยิ่งชล ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงานวิศวกรรม กล่าวเพิ่มเติม ในการศึกษาเรื่องนี้ เป็น เรื่องที่ดีมากและท้าทาย เนื่องจากระยะเวลาในการศึกษามีมาก ครั้งต่อไปอาจจะเรียบเรียง ประเด็นการมีส่วนร่วม ทั้ง ๔ หัวข้อ ว่ามีมิติอะไรบ้าง ที่จะไป ศึกษา กับ อบต. จะทำให้เห็นภาพแต่ละเรื่องราวของ ส.ป.ก. มีอะไรบ้างที่ เกี่ยวข้องกับ อบต. พิจารณาสິงไหนดีที่ควรที่จะเพิ่มเติม หรือสิ่งไหนเห็นแล้วไม่ปลอดภัยแน่ ๆ นำมาประกอบการใน การพิจารณาศึกษาต่อไป

มติที่ประชุม รับข้อเสนอเป็นเอกสารวิชาการ โดยให้ปรับแก้ตามความเห็นของคณะกรรมการ และดำเนินการ ศึกษาต่อไป

(๔) โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาชุมชนเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดินแบบครบวงจร

โดย	นางอาทิตยา พองพรหม	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ
	นางสาวธีระดา นิลไชย	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ
	นางวันเพ็ญ จิรทรัพย์เจริญ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ
	นางสาวนิรามัย สังข์เงิน	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ
	นางสาวเกตุร เม้าทอง	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน
	นายธิตินันท์ ศรีภมร	เจ้าหน้าที่ปฏิรูปที่ดิน
	นายทรงวุฒิ ม่วงเจริญ	จ้างเหมาบริการด้านกลุ่มวิจัยฯ
	สำนักวิชาการและแผนงาน	
	นักวิจัย จาก สพท. และ ส.ป.ก. จังหวัด	

/วัตถุประสงค์...

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษา และพัฒนารูปแบบการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์แบบครบวงจรของกลุ่มเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินโดยประยุกต์ใช้หลักการการส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม

๒. เพื่อศึกษา และส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ที่ครบทุกองค์ประกอบในห่วงโซ่อุปทาน

๓. เพื่อสังเคราะห์บทเรียนจากกระบวนการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์แบบครบวงจร ของกลุ่มเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. กลุ่มเกษตรกรและชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการผลิตสินค้าอินทรีย์ซึ่งปลอดภัยต่อทั้งตนเอง ต่อผู้บริโภค และต่อสิ่งแวดล้อมรวมทั้งสามารถใช้ประโยชน์ที่ดินหรือทรัพยากรในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

๒. ได้แนวทางและองค์ความรู้สำหรับเผยแพร่ให้กับหน่วยงานหรือบุคคลภายนอกที่สนใจเกี่ยวกับกระบวนการและการจัดกิจกรรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ โดยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ขอบเขตการวิจัย

๑. ขอบเขตพื้นที่ เขตปฏิรูปที่ดิน

๒. กลุ่มเป้าหมาย ชุมชนเป้าหมายของโครงการ คือ

๑) กลุ่มเกษตรกรที่เริ่มดำเนินการปรับเปลี่ยนระบบเกษตรจากระบบเกษตรทั่วไปเป็นการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ หรือ

๒) กลุ่มเกษตรกรที่มีการเริ่มทำเกษตรอินทรีย์แล้วแต่ยังไม่ได้มีการขอรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และพัฒนาแบบครบวงจร โดยจะร่วมกับชุมชนวางแผน เลือกรายการสินค้ามารับรองเพียง ๑ ชนิด และมุ่งเน้นการพัฒนาเครือข่าย ผู้เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่อุปทาน

๓. ขอบเขตเนื้อหา ศึกษาและพัฒนา เพื่อสรุปบทเรียนรูปแบบการส่งเสริมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ครบวงจร (จากการผลิต ถึง การตลาด) โดยใช้หลักการส่งเสริมแบบมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายพัฒนารายพื้นที่

รูปแบบของงานวิจัย การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

๑. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ด้านเกษตรอินทรีย์ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ การตลาดเกษตรอินทรีย์ การส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม เครือข่ายเพื่อการพัฒนา การพัฒนาการเกษตรแบบครบวงจร เป็นต้น

๒. ข้อมูลปฐมภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง และแบบไม่เป็นทางการ การสนทนากลุ่มย่อย ประชุมระดมความคิดเห็น การบันทึกภาพและเสียง โดยจะมีการประสานงานจัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การสาธิต การศึกษาดูงาน การทดลองปฏิบัติ และอื่น ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมและรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

การวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำเสนอผลการศึกษาโดยใช้การบรรยาย (Descriptive Research)

ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (ร่าง)

๑. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ระยะที่ ๑ ปี ๒๕๕๙ (ร่าง)

/๑) ขึ้นเตรียมการ...

๑) ขั้นตอนเตรียมการสำรวจเบื้องต้นวิเคราะห์ความเหมาะสมและคัดเลือกพื้นที่เตรียม ความพร้อม คณะวิจัย

๒) ขั้นตอนดำเนินการและติดตามผล ประชุมชี้แจงโครงการต่อคณะทำงาน ศึกษาข้อมูล และ วิเคราะห์ข้อมูลชุมชน ข้อมูลเกษตรกร การส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ สนับสนุนการปฏิบัติ ติดตาม ประเมินผลการ ส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ ระหว่างดำเนินงาน

๓) ขั้นตอนประเมินผลและปรับปรุงแผน การประเมินผลโครงการ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และถอด บทเรียน

๒. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ระยะที่ ๒ ปี ๒๕๖๐ (ร่าง)

๑) ขั้นตอนเตรียมการ ทบทวนผลงาน และบทเรียนจากระยะที่ ๑ เตรียมขับเคลื่อน ระยะที่ ๒

๒) ขั้นตอนดำเนินการและติดตามผล การขอรับรองมาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์ การส่งเสริมการตลาด เกษตรอินทรีย์ ติดตาม ประเมินผลการส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ ด้านมาตรฐาน และการตลาด

๓) ขั้นตอนประเมินผลและปรับปรุงแผน การประเมินผลโครงการทั้ง ระยะที่ ๑ และ ๒ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และถอดบทเรียน

ระยะเวลาการวิจัย

ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน ๒๕๕๘ – ตุลาคม ๒๕๖๐ รวมระยะเวลา ๒ ปี (ระยะเวลาสามารถขยาย ได้อีกขึ้นอยู่กับชนิดพืชที่ส่งเสริมในระบบเกษตรกรอินทรีย์ซึ่งมีระยะเวลาปรับเปลี่ยนที่แตกต่างกัน)

ที่ประชุมให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะดังนี้

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวว่า ผลงานวิจัยเรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์มาก เป็นเรื่องที่บอกทิศทางของการพัฒนาการเกษตรด้านอาหารเกษตรอินทรีย์ ซึ่งถูกกำหนดไว้ในแผนการดำเนินงานทุกแผน ในเรื่องเกษตรกรอินทรีย์ และแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ ก็เน้นเรื่องการลดต้นทุนเป็นหลัก เกษตรอินทรีย์ก็ต้องเป็นสิ่งที่นำไปสู่การลดต้นทุนด้วย

นางบุญธิชา ชมชื่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน กล่าวว่า ขอชื่นชมงานวิจัยเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ดี แต่ทว่ายาก ประเด็นปัญหาไม่ใช่เกิดจากการใช้สารเคมี แต่เกิดจากนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับการทำเกษตรอินทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่อง พืช GMOs และการนำเข้าสารเคมี จึงทำให้การทำเกษตรอินทรีย์เป็นเรื่องยุ่งยาก เนื่องจากเกษตรกรอินทรีย์มีระยะเวลาในการดำเนินงานตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมพร้อมของพื้นที่ การปรับทัศนคติและวิธีการคิดของคน จนกระทั่งก้าวไปสู่การไม่ใช้สารเคมีซึ่งต้องยึดหลักการ ๔ ข้อสำคัญอีก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสุขภาพ นิเวศวิทยา ความเป็นธรรม และการดูแลเอาใจใส่ ทั้งคนและสัตว์ สภาพแวดล้อมซึ่งถือเป็นเรื่องใหญ่ แต่หากนโยบายมีการดำเนินการจริงก็เป็นเรื่องที่ดี ในเรื่องเกษตรกรอินทรีย์ ส.ป.ก. มีการดำเนินงานมานานแล้ว แต่ไม่มีงบประมาณสนับสนุนเนื่องจากไม่อยู่ในแผนงานประจำปี แต่ถ้าให้ความสำคัญในเรื่องนี้ ก็เป็นเรื่องที่น่ายินดี เพราะเกษตรกรอินทรีย์เป็นทางเลือกและทางรอดของเกษตรกรจริง ๆ และเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับนโยบายส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการลดต้นทุน ความมั่นคงทางด้านอาหาร หรือลดโลกร้อน

นางอาทิตย์ยา พองพรหม ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดินวิจัย ชี้แจง ในการศึกษาพยายามจะเลือกพื้นที่ที่ไม่ใหญ่มาก และมีพื้นฐานอยู่แล้ว กลุ่มเป้าหมายก็เป็น กลุ่มที่ดำเนินการในรูปแบบเกษตรกรอินทรีย์อยู่แล้วหรือกลุ่มที่สนใจที่จะปรับเปลี่ยนสู่เกษตรกรอินทรีย์ ในส่วนระยะเวลาในการศึกษาสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

นางบุญธิชา ชมชื่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน กล่าวเพิ่มเติม ยกตัวอย่างช่วงระยะเวลาที่ปรับเปลี่ยนมาสู่มาตรฐานอินทรีย์ก็ใช้เวลาค่อนข้างมาซึ่งไม่่ง่ายในการศึกษา แต่เห็นด้วยที่จะทำการศึกษากับนักวิจัยที่มีจำนวนมาก และเป็นนักวิจัยรุ่นใหม่ ๆ ซึ่งจะได้ฝากเป็นความหวังต่อไปในอนาคต

/นางสาววิไลลักษณ์...

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวเพิ่มเติม เรื่องนี้เป็น เรื่องที่ต้องทำ และควรทำมานานแล้ว ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากจริง ๆ ในการทำงานที่ศึกษา เพราะเป็นเรื่องที่ เกิดจากตัวคนที่ จะทำเกษตรอินทรีย์ เนื่องจาก คนไทยเป็นคนใจร้อน ไม่อดทนที่จะทำให้ถึงที่สุด ทั้ง ๆ ที่เห็นตัวอย่างของการทำ เกษตรอินทรีย์อยู่ตรงหน้า บางครั้งอาจจะต้องไปศึกษาวิธีคิดหรือศึกษาภูมิหลัง เพื่อจะได้วิธีการที่จะ ทำอย่างไรให้ เหมาะสมกับตัวเกษตรกร

นายประกอบ ยิ่งชล ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงานวิศวกรรม กล่าวว่า ขอชื่นชมและให้กำลังใจกับทีม งานวิจัยในเรื่องนี้ ส.ป.ก. เป็นหน่วยงานที่ค่อนข้างไปไกลกว่าหน่วยงานอื่น ๆ ในกระทรวงเกษตรฯ แต่บางเรื่องการ นำเสนอผลงานไม่ค่อยตรงใจกับผู้บริหาร และระยะเวลาในการศึกษาที่กำหนดไว้ ๒ ปี เห็นว่าเป็นระยะเวลาที่นาน เกินไป เนื่องจากเรื่องนี้เป็นนโยบายของกระทรวงเกษตรฯ และสิ่งที่ศึกษามีแหล่งหรือข้อมูลอยู่แล้วไม่ได้เริ่มจากศูนย์ ยกตัวอย่าง ข้าวของสุรินทร์ หรือพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ของร้อยเอ็ด ซึ่งมีผลผลิตอยู่แล้ว เพียง แต่ต้องนำผลผลิตมา ศึกษาต่อยอดหรือนำข้อมูลมาเชื่อมโยง งานบางอย่างต้องเชื่อมโยงกับหลายหน่วยงาน แต่ถ้าหากนำมาศึกษาได้เร็ว ก็สามารถตอบโจทย์กระทรวงเกษตรฯ และเห็นภาพได้ชัดเจน จาก ส.ป.ก. ที่มีพื้นที่อยู่ ๓๕ ล้านไร่ กับงบประมาณ ที่ได้รับปีหนึ่งไม่กี่ร้อยล้าน แต่การทำให้เกิดประโยชน์ ในการพัฒนา เมื่อเทียบกับกรมชลประทานไปคนละเรื่อง เพราะฉะนั้นจะอย่างไรให้กระทรวงฯ เห็นความสำคัญของ ส.ป.ก. ในเรื่องบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ผลผลิตข้าวต่าง ๆ เป็นส่วนหนึ่งในการเพิ่มความสำคัญ ทำให้เห็นว่า ส.ป.ก. มีอะไรดี ๆ อยู่ มากมาย ปัจจุบันมี ผลงานวิจัยหลายเรื่อง และส่วนใหญ่เป็นเรื่อง ที่ได้ประโยชน์สูงสุด ทั้งสิ้น ดังนั้นเราจึงต้องร่วมกันขับเคลื่อนให้งาน ออกมาและให้เห็นผลให้ได้ว่าเกิดประโยชน์อย่างไร การมองแค่ประโยชน์ของเกษตรกรก็อาจจะน้อยไป ทั่วโลก เจริญก้าวหน้ากันไปหมดแล้ว จึงต้องมองการเกษตรภายใต้กระทรวง ภายใต้ ส.ป.ก. ให้ดีเสียก่อน หากมองว่า ส.ป.ก. ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการทำเกษตรอินทรีย์ ก็ควรจะมองถึงการมีระบบขนส่งที่ต่อเนื่อง ไปด้วย ก็น่าจะเป็น ประโยชน์มากขึ้น

นางบุญธิชา ชมชื่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน กล่าวเพิ่มเติม ต่อยอดจาก ผอ. ประกอบ หากจะเป็นประโยชน์จริง ๆ ขอแนะนำร้านสายใยออร์แกนิก ในเรือนฉลอง มีผลผลิต เกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินวางจำหน่าย หากจะสนับสนุนกันจริงจึงให้ตลาดไปได้จริง การ ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรอินทรีย์ควรส่งเสริมให้ตลอด ห่วงโซ่ แต่จะอย่างไรถึงจะผลักดัน ให้ตั้งเป็นแผนงาน งบประมาณในเรื่องของเกษตรอินทรีย์ได้ เนื่องจากปัจจุบันถูกมองว่าไม่ใช่ภารกิจ ส.ป.ก.

นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน กล่าวว่า ปกติจะถูกมองว่า ไม่ใช่ภารกิจของ ส.ป.ก. อยู่แล้ว เนื่องจากภารกิจหลักของ ส.ป.ก. คือจัดที่ดิน แต่ถึงอย่างไรก็ยังมี การขับเคลื่อน ภาระกิจอื่น ๆ มีการพยายามผลักดันที่จะขอปรับจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติม โดยพาสำนักรับงบประมาณ ไปศึกษาดูงาน อธิบายภาระหน้าที่ในการทำงานก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้น

นายประกอบ ยิ่งชล ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงานวิศวกรรม กล่าวเพิ่มเติม งานที่จะศึกษาต้องมอง ถึงผลลัพธ์ให้ชัด ส.ป.ก. ถึงแม้งบประมาณค่อนข้างน้อย แต่ผลลัพธ์ที่ได้ค่อนข้างสูง เพราะฉะนั้นหลาย ๆ เรื่องต้อง พยายามสร้างมูลค่าให้ชัด ก็จะทำให้เกิดประโยชน์ได้

นางบุญธิชา ชมชื่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดิน ในเขตปฏิรูปที่ดิน กล่าว เพิ่มเติม มีโอกาสได้เข้าไปเป็นคณะทำงานร่างยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์ ซึ่ง สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) เป็นเจ้าภาพในเรื่องนี้ กำลังพยายามผลักดันระบบการรับรองมาตรฐานแบบชุมชนมีส่วนร่วม (PGS) ให้เป็นหนึ่งใน มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ระยะเริ่มต้น มีการขายสินค้าในชุมชนโดยที่ผู้ผลิต ผู้บริโภค ยอมรับซึ่งกันและกันในเรื่องเกษตร อินทรีย์ โดยยังไม่ต้องมีหน่วยงานภายนอกมารับรอง แต่เมื่อใดสินค้า เหล่านั้นเป็นที่ต้องการในตลาดและต้องการ มาตรฐานใดก็ปรับข้อกำหนดและปฏิบัติให้ได้มาตรฐานนั้น และสามารถนำระบบควบคุมภายในที่ทำไว้กับเกษตรกรแล้ว ไปยื่นขอได้ โดยระยะในการ ปรับเปลี่ยนจะสั้นลง ซึ่งเรื่องนี้เสนอเป็นร่างใน ครม . เรียบร้อยแล้วยังไม่ผ่าน ความ เห็นชอบ ในขณะเดียวกันกระทรวงเกษตรฯ ได้นำมาขับเคลื่อนและเป็นงานเร่งด่วนของกระทรวงมหาดไทย

/แต่ยัง...

แต่ยังมีปัญหาในการทำความเข้าใจกับเกษตรกร กับผู้บริโภคนในเรื่องเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดสารพิษต่างกันอย่างใด ผู้บริโภคยังไม่มี ความเข้าใจในเรื่องเกษตรอินทรีย์จริง บริโภคอย่างไรถึงจะปลอดภัย เพียงเห็นแค่ติดป้ายเกษตรอินทรีย์ก็ซื้อ บางครั้งยังไม่ทราบที่มาของแหล่งผลิตเลย ดังนั้นจึงขอฝากทีมนักวิจัยในเรื่องการประชาสัมพันธ์ สื่อสารทำความเข้าใจกับผู้บริโภค ให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่แท้จริง และในเรื่องมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่จะศึกษาไม่ทราบมีกำหนดไว้หรือไม่ว่าเป็นมาตรฐานใด

นางอาทิตย์ยา พงพรหม ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน ชี้แจง ยังไม่ระบุว่าเป็นมาตรฐานใด เบื้องต้นเป็นเพียงการศึกษาให้เห็นถึงกระบวนการก่อน และเน้นมาตรฐานแบบมีส่วนร่วม (PGS) ซึ่งในเชิงกระบวนการเตรียมไว้แล้ว ในส่วนพื้นที่ต้องพิจารณาจากหลายพื้นที่ ดูความพร้อมของพื้นที่นั้น ๆ และต้องร่วมกันพิจารณากับหลายหน่วยงานและหลายภาคส่วน

มติที่ประชุม รับข้อเสนอเป็นเอกสารวิชาการ โดยให้ปรับแก้ตามความเห็นของคณะกรรมการ และดำเนินการศึกษาต่อไป

ระเบียบวาระที่ ๕ เรื่องอื่นๆ

- ไม่มี -

มติที่ประชุม รับทราบ

เลิกประชุมเวลา ๑๖.๓๐ น.

(นางวันเพ็ญ จิรทรัพย์เจริญ)

นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ
คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
ผู้บันทึกรายงานการประชุม

(นางสาววิไลลักษณ์ เพชรล้อม)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน
คณะกรรมการและเลขานุการ
ผู้ตรวจรายงานการประชุม